

Painostuksesta EU-edunvalvontaan – lobbauksen käsitehistoria Suomen poliittisessa kielessä

Alina Mäkynen
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Politiikka ja organisaatiot
Maisterintutkielma
Huhtikuu 2022

Tiivistelmä

Tiedekunta: Valtiotieteellinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Poliitiikan ja viestinnän maisteriohjelma

Opintosuunta: Poliitiikka ja organisaatiot

Tekijä: Alina Mäkynen

Työn nimi: Painostuksesta EU-edunvalvontaan. Lobbauksen käsitehistoria Suomen poliittisessa kielessä.

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Huhtikuu 2022

Sivumäärä: 89

Avainsanat: käsitehistoria, lobbaus, intressiryhmät, edunvalvonta, painostuspolitiikka

Ohjaajat: Paul-Erik Korvela, Anne Holli

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto

Tiivistelmä:

Tutkielma tarkastelee lobbauksen käsitettä Suomen poliittisessa kielessä. Käsitehistorialliseen tutkimusperinteeseen asettuvassa työssä kysytään, miten lobbaus tuli osaksi suomalaista yhteiskuntaa rakentavaa ja heijastavaa kieltä. Tavoitteena on selvittää, millaisia merkityksiä ja arvolatauksia lobbaukseen liitettiin ja millaisen sanaston ja käsitteiden joukkoon lobbaus asettui, kun se tuotiin Suomen kielelliseen ja poliittiseen kulttuuriin. Tulkintoja vertaillaan osin englanninkieliseen aineistoon, jota analysoidaan tutkielman pääosion taustaksi.

Työ on ensimmäinen avaus lobbauksen käsitehistorialliselle tutkimukselle. Se tuottaa uutta tietoa suomalaisesta ja osin englanninkielisestä poliittisesta sanastosta, joka kuvastaa ja luo tulkintoja poliittisiin päättäjiin kohdistuvasta vaikuttamisesta. Tutkielman käsitehistoriallinen näkökulma ja menetelmä perustuu Reihart Koselleckin (1923–2006) ja Quentin Skinnerin (1940–) näkemyksiin ja metodologisiin kuvauksiin. Analyysin ytimessä on tutkijoiden ajatus käsitteiden historiallisuudesta ja niihin liittyvien puhetapojen alati muuttuvasta luonteesta. Työn pääasiallinen aineisto koostuu lehtiartikkeleista ja valtio-opillisesta tutkimuskirjallisuudesta.

Tulosten mukaan lobbaus tuli osaksi suomalaista yhteiskuntaa käsittelevää kieltä 1980–1990-luvuilla, jolloin Suomen hakeutuminen osaksi eurooppalaista yhteisöä nosti lobbauksen ajan kirjoittajien agendalle. Sekä yhdysvaltalaiskirjallisuudessa että suomalaisaineistossa lobbaus merkitsi useimmiten ryhmien tai niiden puolesta toimivien yksilöiden vaikutuspyrkimyksiä, jotka kohdistuivat päättäjien työhön. Suomen julkisessa keskustelussa lobbauksen arvolataukset olivat kiittäviä silloin, kun toimintaa harjoitettiin ”Suomen etujen” puolesta EU-areenalla ja negatiivisia silloin, kun lobbaus kohdistui suomalaisiin päättäjiin.

Lobbaavat ryhmät nähtiin 1950-luvun suomalaistutkimuksissa yhdysvaltalaiskirjallisuuden tavoin ulkoisesti painostavina toimijoina, joilla oli tarpeellinen tehtävä pluralistisessa järjestelmässä. Erot yhdysvaltaistulkintoihin nousivat esille korporatistimin aikakaudella 1960-luvun jälkeen, jolloin järjestöt eivät olleet ulkoisesti lobbaavia ryhmiä, vaan päättäjien yhteistyökumppaneita. Seuraava orastava muutos tapahtui 1990-luvulla, jolloin lobbauksen käsitettä tarvittiin kuvaamaan entistä moninaisempaa poliittisen vaikuttamisen kenttää. Tuolloin osa ajan kirjoittajista pyrki uudelleenmäärittelemään käsitteen arvolatauksia korostamalla lobbauksen muuttuneita toimintatapoja ja ammattimaisuutta.

Tutkielma osoittaa, kuinka käsitehistoriallisesta näkökulmasta Suomessa kiistellään siitä, mitä lobbaus on, ketkä lobbaavat, minkälaisissa tilanteissa lobbausta tapahtuu ja mikä on lobbauksen toivottavuus yhteiskunnassa. Vaikka käsitteen merkitykset ja arvolataukset vaihtelevat merkittävästi puhujasta toiseen, kiistat käydään pitkälti pluralistisen ideaalin kehyksessä, jossa lobbaavat ryhmät nähdään kiistattomana osana demokraattista päätöksentekojärjestelmää. Jaettua ideaalia rakentavat puhe- ja ajattelutavat pitävät yllä lobbaavien tahojen toimintamahdollisuuksia yhteiskunnassa.

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Käsitehistoriallinen lähestymistapa.....	3
2.1 Reinhart Koselleckin käsitehistoria.....	4
2.1.1 <i>Sattelzeit</i> ja käsitehistorian teesit	4
2.1.2 Koselleckin metodi.....	6
2.2 Quentin Skinnerin käsitehistoria	7
2.2.1 Puheaktit ja kielelliset konventiot	8
2.2.2 Käsitekiistat ja käsitteiden muutos.....	10
2.3 Lähestymistapojen erot ja yhtäläisyydet	11
2.4 Käsitteen ja poliittisen kielen määritelmät	15
2.5 Suomen poliittisen kielen kehitys	17
2.6 Lobbauksen käsitehistoriallinen tutkimus.....	18
3 Tutkimusongelma, aineistot ja menetelmä.....	21
3.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset	21
3.2 Aineistot	22
3.2.1 Aineistojen kartoitus asiakirjoista puolueohjelmiin.....	22
3.2.2 Tutkimuskirjallisuus ja lehtiartikkelit	25
3.3 Menetelmä.....	28
4 Lobbauksen angloamerikkalaisessa tutkimuksessa	29
4.1 Lobbauksen englanninkieliset juuret.....	29
4.2 Intressiryhmien tutkimus.....	33
4.3 Eliittiteoriat ja pluralismi	38
4.4 Yhteenveto englanninkielisestä tutkimuksesta	42
5 Lobbauksen käsitehistoria Suomessa.....	46
5.1 Lobbauksen politiikan tutkimuksessa	47
5.1.1 Suomalainen painostuspolitiikka 1950–	47
5.1.2 Korporatiivinen vaikuttaminen 1960–	52
5.1.3 Lobbauksen tutkimus 1990-luvun tutkimuksissa.....	57
5.2 Lobbauksen julkisessa keskustelussa.....	64
5.2.1 Lobbauksen julkisena ilmiönä 1900-luvulla.....	64
5.2.2 Lobbauksen ”tulee” suomalaisen yhteiskuntaan 1980-luvulla	66
5.2.3 Lobbauksen julkisena ilmiönä 1990-luvun Suomessa.....	69
5.2.4 Lobbauksen tutkimus Suomessa 1990-luvulla.....	75
5.3 Yhteenveto Suomessa koskevista tuloksista	78
6 Johtopäätökset	81
Lähteet.....	90

1 Johdanto

Tässä tutkielmassa tarkastelen lobbauksesta tehtyjä tulkintoja käsitehistoriallisella tutkimusotteella. Tavoitteeni on selvittää, miten lobbauksen käsite on tullut osaksi Suomen poliittista kieltä. Tutkimuksen ajankohta tarkentuu aikaan, jolloin lobbauksen käsite on yleistynyt julkisessa keskustelussa ja jolloin se on mainittu ensimmäisiä kertoja suomalaisessa politiikan tutkimuksessa. Kartoitan tutkimuskirjallisuudesta ja lehtiartikkeleista koostuvan aineiston avulla sitä, milloin lobbauksesta alettiin kirjoittaa Suomessa, millaisia merkityksiä ja sävyjä lobbaukseen liitettiin tutkimusajankohtana ja millaisten kielellisten aineiden joukkoon tai tilalle lobbaus tuli siirtyessään muista kielellisistä ja yhteiskunnallisista ympäristöistä suomalaiseen kontekstiin. Lisäksi vertailen joitakin Suomen kontekstissa esiintyviä tulkintoja englanninkieliseen keskusteluun, jota analysoin työnsäni suomalaisen käsitehistorian taustaksi.

Lobbausta on tutkittu Suomessa vain vähän, ja myös kansainvälisesti tutkimus on pirstoutunut eri tieteenaloille ja tutkimussuuntauksiin. Suomen ulkopuolella lobbausta on tarkasteltu esimerkiksi talouden, politiikan, hallinnon ja viestinnän tutkimuksissa ainakin 1950-luvulta saakka (Jaatinen 1999, 9). Suomessa on tehty eri tieteenaloilla yksittäisiä tutkimuksia, joissa on selvitetty esimerkiksi lobbauksen käytänteitä ja vaikutusmahdollisuuksia lobbareita ja lobattavia haastatteleamalla (Kantola ja Lounasmeri 2014; Vesa ja Kantola 2016; Hirvola ym. 2021) sekä liike-elämän poliittisen vaikuttamisen merkitystä Suomen kolmikantaisessa järjestelmässä (Blom 2018). Suomalaisen lobbauksen piirteistä ja vaikutuksista on tarpeen saada lisää tutkittua tietoa, sillä lobbaukseen usein yhdistetyn ajatuksen mukaan toiminnan tavoitteena on vaikuttaa siihen, millaisia kaikkia koskevia päätöksiä yhteiskunnassa tehdään.

Tässä työssä pyrin lisäämään tietoa lobbauksesta käsitehistoriallisesta näkökulmasta. Tavoitteeni on saada tutkimustuloksia lobbaukseen liittyvästä poliittisesta sanastosta, jota ei ole aiemmin tarkasteltu Suomessa tai kansainvälisissä käsitehistoriallisissa tutkimuksissa. Poliittisen kielen tutkiminen lisää käsitystä merkityksistä, jotka paitsi kuvastavat ilmiöitä Suomen kielellisessä ja poliittisessa kontekstissa myös määrittävät asioiden tilan ja toiminnan rajoja yhteiskunnassa. Työn ytimessä vaikuttaa ajatus siitä, ettei lobbauksen käsitteen sisällöstä ole nykypäivän tutkimuksessa tai poliittisessa kielessä yhtenäistä

näkemyistä. Lobbaustoimintaan liitetään moninaisia mielikuvia ja tulkintoja, jotka voivat vaihdella merkittävästi puhujasta toiseen. Tutkielmassa sovellettava käsitehistoriallinen lähestymistapa ei ota kantaa siihen, miten tutkimuksen kohteena oleva käsite kuuluisi määritellä tai miten sitä tulisi käyttää oikein. Sen sijaan se pyrkii tarkastelemaan, miten poliittiset toimijat ovat käyttäneet käsitteitä eri aikoina. Tällä tavoin se tuo esille käsitteiden käytön poliittisuuden: käsitteiden määritelmät ja arvolataukset vaikuttavat siihen, miten toimijat tulkitsevat yhteiskunnallista toimintaa ja osittain myös siihen, miten politiikkaa tehdään. Lobbaukseen liitettyjen historiallisten tulkintojen tutkiminen avaa uusia näkökulmia nykyisen lobbauskeskustelun ja käsitteen merkityskiistojen ymmärtämiseksi. Käsitehistoriallinen tarkastelu voi tuoda esille poliittisia erimielisyyksiä ja sellaisia toisesta ajasta kantautuvia merkityksiä, jotka on unohdettu lobbauksen nykypäivän tulkinnoissa.

Seuraavassa luvussa esittelen tutkielman tieteellisen perustan, joka muodostuu käsitehistoriallisesta tutkimusperinteestä. Keskityn erityisesti kahden keskeisen käsitehistoriaa kehittäneen tutkijan, Reinhart Koselleckin ja Quentin Skinnerin, ajatteluun ja metodologisiin kuvauksiin, joita yhdistelen omassa lähestymistavassani. Teoriaosuuden loppupuolella käsittelen Suomen poliittisen kielen syntyä Hyvärisen ja kollegoiden (2003) toimittaman käsitehistoriallisen teoksen avulla. Kirja on toiminut yhtenä keskeisenä inspiraation lähteenä aineistojen kartoittamisessa ja käsitehistoriallisten tutkimustapojen tarkastelemisessa. Toisen luvun yhteenvedona esittelen tämän työn näkökulman lobbauksen käsitteen tarkastelulle. Luvussa kolme käsittelen tarkemmin tutkimuskysymyksiä, aineistoa ja menetelmää, joiden avulla tutkin lobbauksen käsitettä Suomen poliittisessa, yhteiskunnallisessa ja kielellisessä kontekstissa. Luvussa neljä analysoin lobbauksen käsitteen englanninkielisiä juuria erityisesti yhdysvaltalaisen politiikan tutkimuskirjallisuuden avulla. Luku viisi keskittyy Suomea koskevaan analyysiin ja tuloksiin, jotka on jaettu aineistotyyppien mukaan kahteen alalukuun. Ensimmäinen tarkastelee valtio-opillista kirjallisuutta, ja toinen pureutuu julkiseen keskusteluun *Helsingin Sanomien* ja *Suomen Kuvalehden* tekstien kautta. Viimeisessä luvussa pohdin tuloksia ja teen johtopäätöksiä siitä, miltä tutkielman tulokset näyttävät teoriaosuuden valossa.

2 Käsitehistoriallinen lähestymistapa

Käsitehistoria tutkii käsitteiden luomista, merkityksiä ja merkityskamppailuja. Lähestymistapa korostaa käsitteiden historiallisuutta ja hylkää ajatuksen käsitteiden pysyvyydestä, muuttumattomuudesta ja yksiselitteisyydestä. Tutkimus ei pyri löytämään yhtä käyttötapaa käsitteille, vaan keskittyy tarkastelemaan eri aikojen käyttötapoja ja kiistoja käsitteiden niin sanotusta oikeanlaisesta käytöstä. (Hyvärinen ym. 2003, 10.) Käsitehistoria voi kiinnittää huomiota vääjäämättömiltä vaikuttaviin poliittisiin kehityskulkuihin ja tuoda esille niihin liittyviä poliittisia kamppailuja, joissa toimijat antavat käsitteille erilaisia toiminnan mahdollisuuksia sisältäviä tulkintoja (Kurunmäki 2001, 142–143). Käsitekiistoja ja niistä mahdollisesti syntyviä merkitysten muutoksia tarkastelemalla tutkija voi siis tuoda esille sosiaalisten ja poliittisten muutosten ajureita (Skinner 1999, 63).

Käsitehistoria jaotellaan usein kahteen lähestymistapaan, joita edustavat 1960–1970-luvuilla samanaikaisesti, mutta erillään kehittyneet saksalainen *Begriffsgeschichte* ja englanninkielinen niin sanottu Cambridgen koulukunta. Syvennyn näihin lähestymistapoihin kahden keskeisen käsitehistorioitsijan eli saksalaisen Reinhart Koselleckin ja englantilaisen Quentin Skinnerin ajattelun kautta. Rajaus jättää ulkopuolelle muun muassa Cambridgessa vaikuttaneen J. G. A. Pocockin, joka on Koselleckin ja Skinnerin tavoin merkittävä poliittisen kielen historiallisuuteen suuntautunut tutkija. Käsitteiden sijaan hän on kiinnittänyt ensisijaisen huomionsa kielten ja diskurssien historiaan (Kurunmäki 2001, 151). Käsitehistoriaa on kehitelty erityyppisissä projekteissa myös *Begriffsgeschichten* ja Cambridgen ulkopuolella esimerkiksi Ranskassa, Alankomaissa, Yhdysvalloissa ja myös Suomessa. Vaikka projektien lähestymistavoissa on eroja, monet niistä ovat asemoineet tutkimustaan juuri Koselleckin ja Skinnerin töihin nähden (Hyvärinen ym. 2003, 12).

Englanninkielisellä tutkimuskentällä käsitehistoria yhdistyy 1900-luvun lopun kielelliseen käänteeseen, jonka aikana humanistisessa ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa alettiin kiinnittää huomiota kielen merkitykseen todellisuuden ymmärtämisessä. Vaikka saksan kielellä operoineen Koselleckin nimi ei ollut läsnä kielellistä käännettä koskevissa kirjoituksissa (Hoffmann ja Franzel 2018, xvii), hän on eittämättä käsitellyt teksteissään kysymyksiä, joita englanninkieliset tutkijat yhdistävät käänteeseen (Richter 1995, 6). Laajasti tarkasteluna käsitehistoria on siis Hyvärisen ja muiden (2003, 10) sanoin

muotoiltuna ”yksi keskeinen tapa ymmärtää lingvistinen käänne yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen alalla”. Aloitan käsittelyn Koselleckista, jonka jälkeen siirryn Skinnerin esittämiin ajatuksiin.

2.1 Reinhart Koselleckin käsitehistoria

Saksalainen *Begriffsgeschichte* syntyi vastalauseena kronologisesti etenevälle tapahtumahistorialle, positivistiselle ja teoriattomalle historiankirjoitukselle sekä saksalaiselle ideoiden historialle, joka ei huomionnut ideoiden sosiopoliittista kontekstia (Bödeker 1998, 52). Kritiikki kohdistui historiankirjoittajiin, jotka yhdistivät moderneja ja kontekstissaan määrittyviä argumentteja huolimattomasti menneeseen aikaan ja kohtelivat ideoita virheellisesti pysyvinä (Koselleck 1985 [1979], 80). Koselleckille ideat ja käsitteet ovat muuttuvia ja muutoksilla on keskeinen merkitys sosiaalishistoriallisessa tutkimuksessa. Tulkitessaan historiallisia tapahtumia ja konflikteja tutkijan on liitettävä ne ajan kielelliseen ja sosiaaliseen kontekstiin (emt., 79). Historiaa tutkivana lähestymistapana käsitehistoria on kiinnostunut niistä poliittisista tapahtumista, jotka ovat käsitteellisesti muodostuneita ja lähdekielellä artikuloituja (emt., 85).

2.1.1 *Sattelzeit* ja käsitehistorian teesit

Saksalainen käsitehistoria yhdistyy vahvasti Koselleckin johdolla toteutettuun sanakirjamuotoiseen *Geschichtliche Grundbegriffe* -teokseen (1972–1997), jossa esitetään tulkin-toja keskeisten poliittisten ja yhteiskunnallisten käsitteiden merkityksistä saksalaisella kielialueella. Käsitteiden tarkastelun lisäksi sanakirja sisältää joukon hypoteeseja modernista poliittisesta kielestä ja sen synnystä. Näistä ensimmäinen on niin kutsuttu satula-aika (*Sattelzeit*), joka sijoittuu vuosille 1750–1850. Tuona aikana saksankielisen Euroopan poliittiset käsitteet kokivat perustavanlaatuisen muutoksen, jossa vanhat termit saivat uusia ajan kontekstissa selitettäviä merkityksiä. Käsitteiden vanhat merkitykset, jotka viittasivat menneisiin sosiaalisiin ja poliittisiin olosuhteisiin, eivät olleet enää sellaisenaan ymmärrettäviä ”moderneille” lukijoille. Syvälliset muutokset käsitteissä merkitsivät modernin poliittisen kielen syntyä saksalaisella kielialueella. (Koselleck 2011 [1972], 9; ks. myös Bödeker 1998, 51; Kurunmäki 2001, 148.)

Satula-aikaan liittyi läheisesti neljä muuta toisiinsa liittyvää hypoteesia, joilla on yhteisiä piirteitä. Ensimmäisenä käsitteiden demokratisoituminen (*Demokratisierung*) viittasi siihen, että aiemmin vain ylempien luokkien, juristien ja oppineiden käyttämät poliittiset ja sosiaaliset käsitteet laajenivat myös muiden yhteiskuntaluokkien käyttöön. Kielen käyttäjien määrän kasvu vaikutti käsitteiden merkityksien muodostumiseen. Esimerkiksi kunnia (*honor*) tai arvokkuutta (*dignity*) ei voitu enää yksiselitteisesti rajata kuvauksiksi tietystä ylimystöstä. (Koselleck 2011 [1972], 10–11.) Toisena käsitteet temporalisoituivat (*Verzeitlichung*) eli saivat uuden temporaalisen ulottuvuuden, joka oli odotustekijä (emt., 11). Käsitteet eivät kuvanneet vain tiettyä asioiden tilaa, vaan ne suuntautuivat aiempaa vahvemmin tulevaisuuteen eli niistä tuli niin sanottuja liikekäsitteitä (*Bewegungsbegriffe*) (Koselleck 1985 [1979], 78; Kurunmäki 2001, 148). Koselleck käyttää esimerkkinä tasavaltaa (*republic*), jolla ilmaistiin alkujaan kaikkia valtiojärjestyksiä. Sittemmin tasavalta muuttui kuvaamaan valtiojärjestystä, jota kohti historian sanottiin liikkuvan. Myöhemmin demokratia otti tasavallan paikan käsitteenä, jota pidettiin tietyissä piireissä ainoana legitiiminä tulevaisuuden valtiojärjestyksenä. (Koselleck 2011 [1972], 12.)

Monet temporalisoituneet liikekäsitteet nousivat pintaan ”ismeinä”, kuten liberalismina, sosialismina ja republikanismina (Koselleck 2011 [1972], 12). Tähän liittyi läheisesti Koselleckin kolmas hypoteesi eli käsitteiden ideologisoitavuus (*Ideologisierbarkeit*), jossa käsitteistä tuli aiempaa abstraktimpia ja monitulkintaisempia, jolloin ne voitiin ymmärtää eri tavoin ja liittää helposti ideologioihin (emt., 13). Neljäntenä käsitteiden politisaatiossa (*Politisierung*) toimijoihin kohdistuvat paineet ja mahdollisuudet kielen politisoimiseen lisääntyivät. Vastakkaiset käsitteet, kuten vallankumouksellinen–taantumuksellinen (*revolutionary–reactionary*), tarjosivat toimijoille puolen ja vastapuolen, joita he määrittivät omista näkökulmistaan. (Emt., 14.) Kun käsitteitä alettiin käyttää entistä enemmän poliittisiin tarkoituksiin, ne asettuivat ideologisten kiistojen ytimeen. Vaikka Koselleckin hypoteesit eivät ole sellaisenaan siirrettävissä muille kielialueille ja muihin konteksteihin, ne havainnollistavat joitakin poliittisen kielen puolia, kuten käsitteiden monitulkintaisuutta ja merkityskerroksia, joita käsittehistoriallinen tutkimus voi nostaa esiin.

Koselleckin kriitikot ovat argumentoineet, että tutkijan mittava käsittehistoriallinen projekti ei kaikilta osin vastaa Koselleckin alkuperäiseen tavoitteeseen ideoiden historian hylkäämisestä. Hans Erich Bödekerin (1998, 53) mukaan kritiikissä on kyse etenkin siitä, että käsitteiden tulkintaan valitut lähteet johtavat osittain vääristyneeseen kuvaan

poliittisista käsitteistä, sillä ne keskittyvät kanonisoituihin ajattelijoihin Aristoteleesta Karl Marxiin. Kriitikoista näiden teoreetikkojen tulkinnat eivät edustaneet tarpeeksi yhteiskunnassa vallitsevia ajattelutapoja, eivätkä ne päätyneet jokapäiväiseen poliittiseen käyttökieleen. Tällaisen kritiikin vuoksi monissa käsitehistoriallisissa tutkimuksissa pyritään pureutumaan myös poliittiseen käyttökieleen ja huomioimaan kirjoittajien asemaan liittyviä seikkoja.

2.1.2 Koselleckin metodi

Koselleckin tutkimuksen lähtökohtana on ajatus poliittisen kielen merkittävydestä historiankirjoituksessa. Hänelle ”yhteiskuntaa ja ennen kaikkea poliittista toimintaa ei ole olemassa ilman yhteisiä käsitteitä”¹ (Koselleck 1985 [1979], 74). Historiankirjoituksen pitää tarkastella toimijoiden käsitteille antamia merkityksiä, joista tehdyt tulkinnat kertovat toimijoiden intresseistä ja intentioista. Kielen käyttötapojen tutkiminen sosiaalisten rakenteiden ja tilastojen ohella avaa tulkintamahdollisuuksia menneiden sosiaalisten ja poliittisten konfliktien tulkitsemiselle. (Emt., 79.) Siksi *Begriffsgeschichte* pyrkii kiinnittämään huomiota sosiaalisesti ja poliittisesti merkityksellisten käsitteiden syntyyn, hyödyntämiseen ja merkitysten muutoksiin.

Begriffsgeschichtessä käsitteiden historiaa tutkitaan diakronista ja synkronista näkökulmaa yhdistellen. Diakronisessa analyysissä merkityksiä tutkitaan historiallisesti eri ajan-kohtien välillä ja irrallaan niiden alkuperäisestä kontekstista. Analyysissä pyritään tarkastelemaan käsitteiden merkitysten suhteita eri aikoina ja havaitsemaan pitkällä aikavälillä syntyneitä muutoksia tai pysyvyyttä käsitteissä. (Koselleck 2011 [1972], 17–18.) Pitkän aikavälin näkökulma tarvitsee rinnalleen synkronista analyysiä, joka keskittyy tutkittavan ajan kokemustilaan ja odotuksiin. Se tutkii käsitteen merkityksiä oman aikansa kielellisten ja sosiaalisten olosuhteiden kehyksessä. Synkroninen analyysi on edellytys sille, että voimme ymmärtää menneitä käsitteitä nykyhetkessä. (Koselleck 1985 [1979], 80.) Jussi Kurunmäki (2001, 149) havainnollistaa näkökulmia kutsumalla diakronista analyysiä pitkittäisleikkaukseksi ja synkronista analyysiä poikkileikkaukseksi, joka tarkoittaa huomion tutkimusajankohdan retoriikkaan, debatteihin ja kysymyksenasetteluihin.

¹ Kirjoittajan suomennos.

Koselleck pitää näkökulmien erottelua analyyttisesti hyödyllisenä, mutta empiirisesti mahdottomana, koska synkroninen on todellisuudessa yhtäaika diakronista. Ajalliset ulottuvuudet linkittyvät toisiinsa niin, että nykyhetken käsitteet ovat jatkuvassa vuorovai-
kutuksessa menneiden merkitysten ja tulevaisuuden odotuksien kanssa. (Koselleck 1998, 30.) Käsitehistoria kurkottaa synkronisen ja diakronisen erottelun yli ja tutkii käsitteen sisäistä ei-samanaikaisuuden samanaikaisuutta (*contemporaneity of the noncontemporaneous*). Se pyrkii tuomaan esille merkityskerrostumia esimerkiksi huomioimalla kuole-
maisillaan olevia merkityksiä, jotka eivät enää vastaa todellisuutta. Vastaavasti se voi havainnoida tapahtumia, jotka nousevat esiin käsitteinä, joiden merkityksiä ei vielä tunnisteta. (Koselleck 1985 [1979], 89.)

Sanojen merkityksien ja tapahtumien historian muutokset linkittyvät toisiinsa monin ta-
voin. Tästä syystä Koselleckin käsitehistoria tasapainoilee kahden lähestymistavan, se-
masiologian ja onomasiologian, välillä. Siinä missä semasiologia pyrkii huomioimaan
kaikki mahdolliset merkitykset tietylle käsitteelle, onomasiologia pyrkii löytämään
kaikki nimitykset käsitteen kuvaamalle asialle tai ilmiölle. (Koselleck 2011 [1972], 19.)
Semasiologiassa lobbausta pyrittäisiin lähestymään tuomalla esiin mahdollisimman mo-
nia sille annettuja merkityksiä poliittisessa kielessä. Onomasiologisessa tarkastelussa taas
lobbauksen kuvaamalle toiminnalle haettaisiin erilaisia nimityksiä, joita voisivat lob-
bauksen lisäksi olla esimerkiksi edunvalvonta, painostuspolitiikka ja vaikuttajaviestintä.
Tässä työssä ei pyritä kaiken kattavaan tarkasteluun kummankaan näkökulman osalta.
Työn pääpaino on käsitteen merkitysten tarkastelussa eli semasiologiassa, mutta myös
onomasiologinen ote on mukana tarkasteltaessa lobbauksen rinnakkaiskäsitteitä. Se-
masiologisella otteella ei tuoda esille kaikkia mahdollisia tutkimusajankohtana esiinty-
neitä merkityksiä, vaan pyritään tunnistamaan keskeisiä poliittista merkityksiä, joita lob-
baukselle on annettu.

2.2 Quentin Skinnerin käsitehistoria

Cambridgen koulukunnan työ oli alkujaan suunnattu politiikan teoreetikoille, jotka käsit-
telivät menneen ajan poliittisia tekstejä historiattomasti. Koulukunnan kritiikki kohdistui
siihen, että lähestyessään yksittäisiä ajattelijointa tutkijat eivät tähdänneet kirjoittajien ta-
voittelemien, tietystä ajassa syntyneiden merkitysten löytämiseen, vaan olettivat, että kir-
joitukset tuottivat suhteellisen pysyviä filosofisia näkökantoja poliittisista käsitteistä.

Toisena kritiikin kohteena olivat valitut tekstit, joiden joukosta puuttui historiallisesti merkittäviä töitä ja joiden välille luotiin kuviteltuja historiallisia yhteyksiä. Näiden puutteiden vastalauseena syntyi 1960-luvun loppupuolella englanninkielisen politiikan teorian historiallisuuteen suuntautuva murros, jonka keskeisiin nimiin Quentin Skinner luetaan. (Hampsher-Monk 1998, 38–39.)

2.2.1 Puheaktit ja kielelliset konventiot

Quentin Skinner on kiinnostunut tietyn ajankohdan merkittävistä puheakteista. Hänen ajatuksensa puheakteista ovat saaneet inspiraationsa erityisesti J. L. Austinilta (ks. 1962), joka kiinnitti huomiota puheen illokutionaariseen tekoon eli siihen, mitä toimija tekee tuottaessaan kielellisen ilmaisun. Ilmeisimmillään teko näkyy lauseessa ”kehotan sinua”, joka sisältää merkityksen lisäksi teon eli kehotuksen. Teko voi kehotuksen lisäksi olla mitä tahansa muuta, kuten ilmoitus, kehu, varoitus, pilkanteko tai kritisointi. Skinnerin tulkinnassa illokutionaarinen teko on kirjoittajan ensisijainen intentio, jonka tunnistaminen on olennainen osa tekstien historiallisten merkitysten tulkintaa (Skinner 1988 [1972], 84). Jotta tulkitsija voi ymmärtää kielellistä ilmaisua, hänen pitää analysoida tekijän tekstissä tavoittelemaa merkitystä eli sitä, mitä tarkoitusta varten teksti on tehty. Skinnerin mukaan tulkitsijan pitää siis kysyä, mitä toimija on mahtanut *tehdä* esittäessään juuri kyseessä olevan ilmaisun (emt., 85).

Austinin ja muiden kielifilosofien lisäksi Skinnerin puheakteihin liittyvän ajattelun taustalla vaikuttavat filosofi R. G. Collingwoodin kirjoitukset. Skinner yhdistää puheaktiteorian tulkintaan erityisesti Collingwoodin ajatusta siitä, että väittämien ymmärtäminen vaatii sen kysymyksen tunnistamista, jonka vastauksena väittämää voidaan pitää (Skinner 1988, 274–275). Tekstin tulkinnassa ei siis voida huomioida vain sitä, mitä tekstissä suppeassa mielessä sanotaan. Tulkitsijan pitää keskittyä myös siihen, mihin kirjoittaja on tekstillään pyrkinyt vastaamaan eli siihen, mitä kirjoittaja on tehnyt kirjoittaessaan tulkinnan kohteena olevan tekstin. Koska Skinnerin tutkimus keskittyy tietyn ajankohdan merkittäviin puheakteihin, hänen analyysinsä on enimmäkseen synkronista (Hampsher-Monk 1998, 42).

Skinnerin metodissa tutkija ei tarkastele kirjoittajan intentioita keskittymällä vain käsillä olevaan tekstiin, vaan tulkitsemalla konventioita, jotka ympäröivät tuotosta tietyssä sosiallisessa kontekstissa (Skinner 1988 [1972], 94). Konventioilla Skinner viittaa jaettuihin käsitteisiin, sanastoon, periaatteisiin, oletuksiin ja ongelmiin, jotka ovat ajalle tavanomaisia samankaltaisia teemoja käsittelevissä teksteissä (Tully 1988, 9). Asettamalla tutkittavan tekstin osaksi ajan konventioita tulkitsija voi tehdä havaintoja siitä, millaisia kielellisiä normeja kirjoittajan on voitu olettaa seuranneen (Skinner 1988 [1972], 94). Konventioiden tulkinta ehkäisee tilanteita, joissa tekstiin liitetään virheellisesti merkityksiä, jotka eivät ole läsnä kirjoittajan kielellisessä arsenaalissa tietyinä ajankohtana (Hampsher-Monk 1998, 44). Koska Skinnerin metodi painottaa ajan konventioiden merkitystä tulkinnassa, sitä on kritisoitu kyvyttömyydestä tunnistaa muutosta yhteiskunnallisissa puhe-tavoissa (Bevir 1999, 48–49). Skinner on vastannut kritiikkiin täsmentämällä, että ajan konventiot eivät rajoita toimijoita täysin, vaan he voivat laajentaa, kyseenalaistaa ja muuttaa vallitsevia käytänteitä. Kun tutkija kartoittaa tavanomaiset käytänteet, hän voi havaita tilanteita, joissa kirjoittaja poikkeaa niistä innovatiivisella tavalla. (Skinner 1988 [1974], 105–106.)

Metodi herättää myös kysymyksen siitä, miten tutkija voi tunnistaa kontekstin, jonka Skinnerin konventioiksi nimeämät jaetut käsitykset muodostavat. Skinner itse käy tutkimuksissaan läpi joukon aikalaistekstejä, joiden avulla hän luo kuvaa siitä, mistä tutkimusajankohtana on keskusteltu (Kurunmäki 2001, 146). Kurunmäki painottaa Skinnerin ajatteluun pohjautuen, että konteksti ei ole jostain luettavissa oleva valmis kokonaisuus, vaan tutkijan täytyy luoda se itse esimerkiksi aikalaistekstien avulla. Tehtävä edellyttää käsitehistoriallista kompetenssia, johon sisältyy myös sellaisten konventioihin kytkeytyvien merkitysten hahmottamista, jotka ovat kulkeutuneet kieleen menneiltä ajoilta (emt., 147). Tässä tutkielmassa luon kontekstia tulkitsemalla kartoittamiani tekstejä, joissa lobbausta on käsitelty tutkimusajankohtana. Tällä pyrin tunnistamaan, toistuvatko lobbauksen kohdalla jotkut tietyt kysymyksenasettelut, ongelmat tai puhutavat. Vaikka iso osa suomalaisesta aineistosta on lobbaussanaston yleistymisen vuoksi 1990-luvulta, tuon esille käsitteeseen liittyvää historiallista taustaa tarkastelemalla tätä edeltävien vuosikymmenten lehtiartikkeleita ja tutkimuskirjallisuutta, jotka käsittelevät lobbaukseen liittyviä teemoja. Lisäksi tarkastelen suomalaisen analyysin taustaksi englanninkielisiä lähteitä, jotka kertovat käsitteen historiasta ennen sen tuomista suomen kieleen.

2.2.2 Käsittekiistat ja käsitteiden muutos

Skinnerin kiinnostus käsitteiden muutosta kohtaan alkoi näkyä 1970-luvulla julkaistuissa kirjoituksissa (Palonen 1999, 45). Muutosten tutkimisessa Skinner on erityisen kiinnostunut siitä, miten käännteet syntyvät, kun käsitteeseen aletaan liittää aiemmasta poikkeavia arvolatauksia (Skinner 1999, 66). Käsitteiden muutoksen merkinä ovat muutokset arvioivassa sanastossa, jolla käsitteistä puhutaan (Skinner 1999, 63–64). Arvioivalla sanastolla Skinner viittaa joukkoon termejä, jotka sekä kuvailevat että arvioivat viittaamaansa toimintaa tai asioiden tilaa. Sanat siis sisältävät arvolatauksia, jotka ilmaisevat hyväksyntää tai epähyväksyntää toiminnalle, jota ne kuvailevat. (Skinner 1988 [1974], 111.) Termin käyttö voi herättää myönteisiä mielikuvia suositeltavasta toiminnasta tai se voi nostattaa päinvastaisia ajatuksia epätoivotusta ja moraalittomasta asioiden tilasta.

Kun puhuja liittää käsitteeseen uudenlaisen arvolatauksen, sen kuvaamaa toimintaa tai tilannetta voidaan kielteisen sijaan alkaa tulkita kiitettävänä tai toisin päin. Aiemmasta poikkeavan sanaston käytön tavoitteena on taivutella yleisöä katsomaan käsillä olevaa tilannetta uudenaikaisessa moraalisisessa valossa (Skinner 1999, 66–67). Toimijat eivät kuitenkaan kykene muovaamaan yhteiskunnallista ajattelua mielivaltaisesti, vaan vallitseva moraalinen ajattelutapa ohjaa toimijoiden mahdollisuuksia (Skinner 1988 [1974], 117). Siten toimija voi myös epäonnistua oman yleisesti paheksuttavan toimintansa myönteisessä esittämisessä. Varhaisissa kirjoituksissaan Skinner oletti, että arvottavilla termeillä on jokin tavanomainen arvolataus tietyssä kontekstissa (Skinner 1988 [1974], 111). Myöhemmin hän on todennut, ettei normatiivisilla sanastoilla ole edes tietyllä hetkellä yhtä yleisesti hyväksyttyä käyttötapaa, vaan termien käyttö osoittaa aina tietynlaista moraalista ajattelutapaa (Skinner 1999, 67). Arvolatausten käännteiden tutkiminen ei ole mahdollista siksi, että käsitteillä on muutoksen kohteena oleva standardimerkitys. Se on mahdollista siksi, että käsitteillä on riittävästi yhteyksiä toisiinsa eli niin sanottua ”naapurisopua”, jotta niitä kuvaavat vastakkaiset arvottavat termit eivät ole alttiita jatkuvalle ristiriitaiselle käytölle (emt., 67). Muovatessaan arvolatauksia toimijat pyrkivät uudelleenmäärittelemään käsitteen normatiivista ulottuvuutta suhteessa käsitteen ”naapurustoon” (Palonen 1999, 48).

Skinnerin mukaan käsitteisiin ja normatiiviseen sanastoon liittyvissä kiistoissa ja niiden seurauksena tapahtuvissa käsitteiden muutoksissa voi olla kyse kolmenlaisesta erimielisyydestä, jotka kaikki tarjoavat tietoa sosiaalisesta ympäristöstä: a) sanan käytön kriteereistä, eli niistä standardeista, joiden on oltava läsnä, jotta toimintaa tai tilannetta voidaan kuvata kyseisellä sanalla; b) siitä, ovatko sovitut kriteerit läsnä tietyissä olosuhteissa tai tapauksissa; c) tai siitä, mitä asenteita sanalla tyypillisesti kuvataan (Skinner 1989, 9–11). Ensimmäisessä kohdassa kiista voisi koskea siis siitä, onko lobbaus vaikuttamista poliittiseen päätöksentekoon, vaikuttamista siihen, mitä hallinto tekee tai vaikka siihen, mistä yhteiskunnassa keskustellaan. Toisena voitaisiin käydä keskustelua siitä, täyttääkö etujärjestöjen valiokuntakuuleminen tai sosiaalisessa mediassa toteutettava poliittinen kampanja lobbauksen kriteerit. Kolmannen kohdan mukaisesti erimielisyys voisi koskea myös sitä, viitataan lobbauksella johonkin hämäräperäiseen ja epätoivottuun toimintaan vai onko se tarpeellinen ja toivottu osa edustuksellista demokratiaa. Kiistat kriteereistä, viittausalasta ja asenteista ovat Skinnerin mukaan yhtä lailla yhteiskunnallisia kuin kielellisiä, koska kielelliset argumentit kuvastavat tapoja määritellä sosiaalista ja poliittista todellisuutta (Skinner 1989, 11–17). Käsitteiden käytön tutkiminen voi siis tarjota näkökulmia muuttuviin sosiaalisiin teorioihin, käsityksiin sekä arvoihin ja asenteisiin (emt., 20).

2.3 Lähestymistapojen erot ja yhtäläisyydet

Monet käsittehistoriallista tutkimusta avaavat artikkelit tarkastelevat *Begriffsgeschichten* ja Cambridgen koulukunnan välisiä eroja ja yhtymäkohtia (esim. Hampsher-Monk 1998; Kurunmäki 2001; Palonen 1999). Koselleckin saksankielinen tutkimus tuli tunnetuksi englanninkielisille lukijoille 1980-luvun puolivälistä alkaen, jolloin yhdysvaltalainen Melvin Richter ehdotti Koselleckin ja Skinnerin sekä muiden Cambridgen tutkijoiden lähestymistapojen yhdistelyä (ks. Richter 1995). Samaan aikaan Koselleckin keskeisiä töitä alettiin kääntää englanniksi². Richterin yhdistämisyrityksistä huolimatta näkökulmat ovat jatkaneet rinnakkaiseloaan poliittisen kielen tutkimuksessa. Vaikka *Begriffsgeschichte* ei ole saanut merkittävää jalansijaa englanninkielisessä tutkimuksessa, se on levittänyt esimerkiksi Skandinaviaan, itäiseen Eurooppaan ja espanjankielisille kielialueille. (Hoffmann ja Franzel 2018, xxiv.)

² Esim. *Futures Past: On the Semantics of Historical Time* (1985) ja *Critique and Crisis. Enlightenment and the Pathogenesis of Modern Society* (1988).

Kahdessa edeltävässä aluvussa esiteltyt näkökulmat havainnollistavat, kuinka Koselleckia ja Skinneriä yhdistävät ajatukset käsitteiden historiallisuudesta, monitulkintaisuudesta ja muuttuvuudesta. Käsitteiden muutokset eivät ole heille sivuseikkoja, vaan olennaisia tekijöitä poliittisessa ja sosiaalisessa elämässä, jossa käsitteitä käytetään poliittisesti (Palonen 1999, 44). Molemmat esittävät, että menneitä poliittisia kiistoja voidaan tulkita vain avaamalla käsitteitä, jotka toimivat väittelyn keinoina (Koselleck 1985 [1979], 79; Skinner 1999, 62). Siten he kritisoivat historiankirjoitusta, joka kohtelee ideoita suhteellisen pysyvinä väittäminä ja joka ei kiinnitä huomiota toimijoiden ja heidän aikansa sosiaalisten ja kielellisten olosuhteiden oleellisuuteen käsitteiden merkitysten luomisessa (esim. Koselleck 1985 [1979], 79–80; Skinner 1988 [1969]; Skinner 1999, 61). Molemmat kiinnittävät omilla tavoillaan huomiota ajan kielellisiin ja sosiaalisiin puitteisiin, joiden kanssa kielenkäyttäjät ovat vuorovaikutuksessa. Koska Skinnerin ja Koselleckin ajatukset käsitteiden historiallisuudesta ja kielen merkityksestä poliittisessa toiminnassa ovat yhtenevät, ne muodostavat pätevän taustan käsitehistoriallista lähestymistapaa hyödyntävälle tutkimukselle. Seuraavaksi käsiteltävien erojen vuoksi näkökulmien yhdistäminen ei ole vaivatonta tehtävää, vaan jokaisen käsitehistoriallisen tutkimuksen kysymys- ja aineistovalinnat vaikuttavat yhdistämisen mahdollisuuksiin (Palonen 1999, 43).

Iain Hampsher-Monk (1998) näkee, että lähestymistapojen erot liittyvät diakroniseen analyysiin ja Koselleckin tekemään analyttiseen erotteluun kielen ja historian välillä. Skinner on tulkinnut filosofi Ludwig Wittgensteinia todetessaan, ettei hän näe erillistä ideoiden historiaa, vaan ainoastaan historiaa siitä, miten ideoita on käytetty eri aikoina (Skinner 1999, 62). Koska Skinner on sitä mieltä, ettei käsitteillä ole retorisesta yhteydestään erillään olevaa historiaa, hänen kirjoituksiaan on mahdollista tulkita niin, ettei hän pidä Koselleckin harjoittamaa diakronista eli pitkälle aikavälille sijoittuvaa käsitteiden tutkimusta mahdollisena. Näin on tulkinnut esimerkiksi Anthony Burns (2011), joka on kritisoinut Skinnerin ajatusta käsitteiden historian mahdottomuudesta. Burnsien mukaan käsitteiden historia on mahdollista, koska historiankirjoitus ei edellytä sitä, että käsitteen merkitystä pitäisi kohdella muuttumattomana. Burnsista käsitteiden merkitykset voivat muuttua, mutta ne voivat säilyttää historiallisen tutkimuksen mahdollistavan identiteetin. Identiteetti ei viittaa siihen, että käsitteellä olisi jokin muuttumaton ydinmerkitys, vaan yksinkertaisesti siihen, että pitkällä aikavälillä tapahtuvat muutokset käsitteissä ovat

hitaita. (Emt., 69; 73.) Hitaat muutokset mahdollistavat muutoksien tulkintaa, koska merkitykset eivät muutu yhdessä yössä.

Vaikka Skinnerin käsitteiden historian epäily on tulkittavissa vastalauseeksi diakroniselle analyysille, kyse on nähdäkseni ennemminkin Skinnerin käsitehistoriallisesta asenteesta, jossa käsitteille ei etsitä läpi aikojen pysyviä oikeita käyttötapoja, vaan niitä kohdellaan muuttuvina poliittisten kiistojen välineinä. Tutkimuksessa asenne merkitsee sitä, että käsitteitä tutkitaan tulkitseamalla merkityksiä, joita kirjoittajat ovat niille antaneet eri aikoina. Skinnerin (1999, 62) mukaan monet ovat käsittäneet virheellisesti, että hänen työnsä olisi syntynyt vastalauseena Koselleckille, jonka tutkimusprojektista hän ei ollut tietoinen ensimmäisten julkaisujensa aikaan. Vaikka Skinner ei itse ole ensisijaisesti kiinnostunut Koselleckin harjoittamasta diakronisesta analyysistä, hän toteaa, että pitkän aikavälin tarkastelu on tarpeellista, jos haluamme ymmärtää normatiivisten sanastojen käytön muutoksia eri ajankohtina (emt., 71)³. ”Koselleck on kiinnostunut koko käsitteiden muutoksen prosessista; itse olen pääasiassa kiinnostunut yhdestä tavasta, jolla käsitteen muutos tapahtuu”⁴, Skinner (1999, 72) kirjoittaa. Samankaltaista erottelua kuvaa Kari Palonen (1999, 43), joka kutsuu Skinnerin käsitehistoriallista lähestymistapaa retoriseksi ja Koselleckin temporaaliseksi. Palosen mukaan Skinnerin tutkima retoriikka on Koselleckille vain väline, jonka avulla käsitteiden temporaalista muutosta voidaan kuvailla. Vastaavasti Skinnerille Koselleckin painottama ajallinen ulottuvuus on vain tausta, jossa käsitteiden muuttuva retoriikka tapahtuu.

Sekä Skinner että Koselleck kohtelevat menneitä sosiaalisia ja poliittisia muutoksia kielellisinä. Toisin kuin Skinner, Koselleck tekee analyyttisen erottelun kielen ja historian välille (Koselleck 1989, 649–650). Hänestä kielen ja historian totaalinen yhdistäminen johtaisi väärinymmärrykseen, jossa mitään ei voisi tapahtua ennen kuin joku käsitteellistää tapahtuman. *Begriffsgeschichtessä* käsitteiden ja tapahtumien välillä on jännite, johon tutkimuksen mielenkiinto kohdistuu. Yhdistelemällä synkronista ja diakronista analyysiä käsitehistorioitsija voi tulkita joitakin yhteyksiä käsitteiden ja niin sanotun todellisuuden välillä. (Koselleck 1985 [1979], 85; 88.) Hans Erich Bödeker (1998, 60–62) on kritisoinut Koselleckin kuvausta jännitteestä, joka jättää epäselväksi sanojen ja objektien suhteen.

³ Skinnerin työn pääpaino on poliittisten ajattelun klassikkoteosten tulkinnassa, mutta hän on kirjoittanut myös valtion käsitehistoriaa (ks. Skinner 1989).

⁴ Kirjoittajan suomennos.

Hänen mukaansa *Begriffsgeschichten* riskinä on, ettei se tunnista historiallisen todellisuuden luonnetta, joka on erottamattomasti sidoksissa objekteja rakentavaan kieleen. Myös Iain Hampsher-Monk (1988, 48) on todennut, ettei hän pidä kielen ja historian erottelua pätevänä lähestymistapana. Hän asettaa Koselleckin erottelun vastakohtaksi Cambridgen koulukunnan näkemyksen siitä, ettei käsitteitä pidä tutkia suhteessa niin sanottuun todellisuuteen, koska ”todellisuudella” ei ole kielestä irrallaan olevaa sisältöä.

Jussi Kurunmäen (2001, 152–153) esitys Koselleckin kirjoituksista tarjoaa selityksen sille, miksi analyttinen erottelu on tarkoituksenmukaista: kielellä ja historialla on eri rytmi, joka mahdollistaa käsitteiden historian tutkimuksen. Kielen ja historian temporaa-liset rakenteet eroavat toisistaan niin, että kieli muuttuu hitaammin kuin tapahtumien ketjut (Koselleck 1989, 656). Kielen rakenne mahdollistaa sen, että sanojen merkitykset ulottuvat sen ilmiön ulkopuolelle, jota ne milläkin hetkellä kuvaavat (Koselleck 1985 [1979], 89). Toisin sanoen käsitteet sisältävät merkityksiä menneestä ja odotuksia tulevasta. Kieli on sekä enemmän että vähemmän kuin historia, sillä se määrittää mahdollisia vaihtoehtoja tosiasialliselle historialle (Koselleck 1989, 653). Erilaiset temporaa-liset rakenteet auttavat näkemään tapahtumat uniikkeina ja kielelliset ainekset toistettavina (emt., 656). Vaikka käsitteet ovat kietoutuneita niiden alkuperäiseen kielelliseen ja sosi-aaliseen kontekstiin, niitä voidaan myös kierrättää yli pitkien ajanjaksojen (Koselleck 2011 [1992], 31). Käsitteet eivät siis ehdy alkuperäisessä kontekstissään, vaan niitä voidaan siirtää (Koselleck 1989, 654). Tapahtumien kieltä nopeammasta tahdista kertoo se, että kokemuksille ei aina ole käytössä sopivaa käsitettä, jolloin toimijat hyödyntävät saatavilla olevia vanhoja käsitteitä. Lisäksi monista tapahtumista tulee historiallisia vasta sen jälkeen, kun ne on osattu nimetä ja tallentaa kielellisesti. (Koselleck 2011 [1972], 21–22.)

Koselleck käyttää temporaalisten erojen esimerkkinä äänioikeusdebattia, jota käytiin Ranskan vallankumouksen jälkeen Iso-Britanniassa, Ranskassa ja Saksassa. Tapahtumal-lisesti tai kielen ulkopuolisesti tarkasteltuna debatti liittyi kaikissa maissa demokratisoi-tumisen aaltoon. Samaan aikaan muutos tapahtui kielellisesti hyvin eri tavoin. Siinä missä ranskan kielen sanojen *citoyen* (kansalainen) ja *bourgeois* (porvari) selvät erot mahdol-listivat debatin tasavertaisten kansalaisoikeuksien ja omistavan luokan etuoikeuksien vä-lillä, saksan kielen *Bürger* oli monitulkintainen ja sisälsi viittauksia pitkälle historiaan kantautuvista sosiaalisista todellisuuksista. Vanhojen luokkaviittauksien ja uusien kansa-laisoikeuksien sekoittuminen yhdessä käsitteessä aiheutti epävarmuutta Saksan

äänioikeuskiistoihin. Isossa-Britanniassa ajatus uusien keskiluokkien intressien huomioimisesta onnistuttiin yhdistämään keskiajalle ulottuviin käsitteisiin ilman Ranskan tapaista keskustelua kansalaisyhteisöistä. Käsitteiden erot vaikuttivat siis siihen, mihin suuntaan äänioikeuden laajentamisen ympärillä käydyt keskustelut kehittyivät eri maissa. Kansalaisyhteisöön viittaavat käsitteet sisälsivät diakronisesti limittyneitä merkityksiä, joita puhujat eivät voineet täysin kontrolloida. (Koselleck 1989, 657–659.)

2.4 Käsitteen ja poliittisen kielen määritelmät

Käsittehistoriallisessa tutkimuksessa on olennaista määritellä se, mitä oikeastaan tarkoitetaan, kun puhutaan käsitteistä, sanoista, kielestä ja diskurssista. Tutkimuksessa on tarpeen tehdä erottelu sanojen ja käsitteiden välille, sillä käsitteellinen ilmiö voi periaatteessa olla olemassa ilman sitä merkitsevää sanaa ja sanat voivat merkitä erilaisia käsitteitä eri aikoina (Ball 1998, 81–82). Koselleck (2011 [1972], 19–20) lähestyy käsitteen ja sanan eroa käytännöllisesti toteamalla, että käsite voidaan liittää sanaan, mutta samalla käsite on enemmän kuin sana. Kaikki sanat eivät ole käsitteitä, vaan sanasta tulee käsite, kun sitä tarvitaan kuvaamaan kaikkia niitä merkityksiä, joita käsitteelle voidaan antaa tietyssä sosiaalisessa ja poliittisessä kontekstissa. Esimerkkinä Koselleck käyttää *sanaa* valtio, johon liittyy lukuisia muita elementtejä silloin kun sillä tarkoitetaan valtiota *käsitteenä*. Näitä ovat esimerkiksi hallinta, alueellinen suvereniteetti, hallinto ja lainsäädäntö monien muiden ohella. Käsitteet ovat siis monien merkitysten keskittymiä. Siinä missä sanojen merkitys voidaan joissain tapauksissa määritellä melko tarkasti, käsitteiden sisältöjä voidaan aina vain tulkita. Käsitteet eivät vain merkitse kuvaamia asioita, vaan luovat mahdollisia kokemushorisontteja ja määrittävät siten kokemusten ja teorioiden rajoja yhteiskunnassa (Koselleck 1985 [1979], 84).

Myös Skinner (1989, 8) näkee järjestelmällisiä yhteyksiä käsitteiden ja sanojen välillä, vaikka hänestä käsitteen hallitsemisen kriteerinä ei olekaan sitä vastaavan termin oikeanlainen käyttö. Skinneristä selkein merkki uuden käsitteen synnystä on se, kun toimijoilla on käytössään käsitteeseen liittyvä sanasto, jolla siitä voidaan keskustella johdonmukaisesti. Samankaltainen ajatus on esillä Koselleckin harjoittamassa semasiologiassa, jonka käytännön etuna on se, että käsitteitä on helpointa tutkia niiden sanojen kautta, joilla käsitteistä puhutaan (Koselleck 2011 [1972], 19).

Myös tässä tutkimuksessa käsitteiden ja sanojen yhteyttä lähestytään pragmaattisesti Kosellekin ja Skinnerin ajattelua mukaillen. Lobbauksen käsitehistoriaa on tarpeen tutkia sekä sanojen että merkitysten kautta. Tutkin lobbausta onomasiologisesti suhteessa sellaisiin lobbauksen synonyymeihin tai rinnakkaisilmaisuihin, jotka voin tunnistaa lobbaukseen liittämäni sanaston avulla ja joilla on mahdollista merkitystä poliittisten kehityskulkujen tallentamisessa tai osoittamisessa. Semasiologisessa tarkastelussa liitän lobbauksen käsitteen sitä kuvaaviin sanoihin, mikä mahdollistaa käsitteen käyttötapojen ja merkitysten tulkinnan. ”Käsitteen” käsitteen ymmärrän edellä kuvatulla tavalla monien merkitysten kohtaamispaikkana, jossa käsite on jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa niin, että se paitsi viittaa yhteiskunnalliseen ja poliittiseen kontekstiinsa myös määrittää asioiden tilan ja toiminnan rajoja.

Käsitteet eivät ole muusta kielestä irrallaan olevia tutkimuskohteita, vaan ne ovat yhteydessä tutkimusajankohdan kieleen ja poliittiseen diskurssiin. Tässä tutkielmassa kieli viittaa poliittiseen kieleen, joka koostuu Terence Ballin (1998, 79) määritelmän mukaisesti puheen ja ajattelun jaetuista käsityksistä, tavoista, arvoista, resursseista, odotuksista ja menettelytavoista, joiden kautta yhteisöt määrittyvät ja rakentuvat. Poliittinen kieli ei ole yhtenäistä, vaan se koostuu erilaisista alakielistä eli diskursseista, jotka ovat tietyn tieteenalan, piirin tai alayhteisön muodostamia ja käyttämiä puhe- ja ajattelutapoja. Diskursseja ovat esimerkiksi lääketieteellinen, taloudellinen tai oikeudellinen diskurssi. Poliittisella diskurssilla viitataan niin ikään Ballin määritelmään, jossa diskurssi ei ole yksi alakieli edellä mainittujen joukossa, vaan se lainaa ja jäsentää monien erikoistuneiden alakielten tapoja. Poliittisen diskurssin tunnusomaisin piirre on kiistely sen piiriin kuuluvista aiheista, käsitteistä ja niiden määritelmistä. Toisinaan poliittiset toimijat kokevat tärkeäksi kyseenalaistaa vastustajiensa käsitykset esimerkiksi ”demokratiasta” tai ”kansalaisuudesta”. Kiistoista voi syntyä käsitteellisiä muutoksia, jotka ovat olennainen osa poliittisen diskurssin luonnetta ja rakennetta. (Emt., 79–81.) Vaikka huomioni kiinnittyy tässä tutkielmassa yksittäiseen käsitteeseen, tutkimuksen taustalla vaikuttaa käsitys suomalaisesta poliittisesta diskurssista eli puhe- ja ajattelutapojen muuttuvasta kokonaisuudesta, jossa käsitteet toimivat poliittisen kamppailujen aseina ja siten myös diskurssin luojina. Seuraavassa alaluvussa käydään Hyvärisen ja muiden (2003) teoksen pohjalta tiiviisti läpi Suomen poliittisen kielen kehitystä ja piirteitä.

2.5 Suomen poliittisen kielen kehitys

Siinä missä Koselleck sijoittaa saksalaisen modernin poliittisen kielen synnyn 1750–1850-luvuille, perifeerisestä suomen kielestä alkoi tulla politiikan kieli vasta 1800-luvun puolivälin aikoihin. Tuolloin Suomessa heräsi eurooppalaisen kehityksen hengessä ajatus omasta politiikan ja hallinnon kielestä, joka auttaisi suomalaisen kansakunnan luomisessa (Hyvärinen ym. 2003, 14). Maassa alkoi yleiseurooppalaisen poliittisen sanaston käännöstyö, jonka tuloksena syntyi poliittisen toiminnan kuvailussa ja teoretisoinnissa käytettävä poliittinen kieli (Palonen 2003, 571).

Aktiivinen käsitteiden kääntämisen ja luomisen huippukausi 1840–1860-luvuilla on yksi suomalaisen käsittehistorian erityispiirteistä (Hyvärinen ym. 2003, 15). Käännösprojektia johti suomenmielinen eliitti, ja se oli yhteydessä suomenkielisen poliittisen toiminnan alkuun (emt., 14). Käännökset auttoivat poliittisesti lukutaitoisen yleisön muodostamisessa ja legitimoivat suomenkielisten toimijoiden poliittista kompetenssia. Lukutaitoisten joukosta voitiin rekrytoida entistä enemmän suomenkielisiä virka- ja hallitusihmisiä, ja suomen kielen käytön mahdollisuudet lisääntyivät hallinnossa. (Emt., 576.)

Suomen poliittisen käsitteistön käännösluonne näkyy siinä, ettei sitä ole alkujaan muodostettu kuvaamaan Suomen poliittista toimintaa, vaan välittämään tietoa ulkomaisista tapahtumista (Palonen 2003, 571). Yksi tapahtumien tihentymä oli vuoden 1848 vallankumoukset, joista kerrottiin lehdissä suomentamalla tapahtumien ilmiöitä. Monet sanomalehtien käyttämät ilmaisut vakiintuivat merkityksiltään kielenkäytössä. (Emt., 576.) Sanaston toisena erityispiirteenä on se, että sitä ei luotu spontaanisti vaan tietoisesti journalistisiin, kielitieteellisiin ja myöhemmin myös poliittisen toiminnan tarkoituksiin (emt., 571).

Käännösajanjaksosta seurasi Reinhart Koselleckin kuvaama käsitteiden demokratisoituminen: ennen sitä maan eliitti ja kansan enemmistö puhuivat eri kielillä. Ennen suomen sivistyksen ja politiikan kieliä olivat ruotsi, ranska ja venäjä. (Hyvärinen 2003, 64.) Kiihkeimpään käännösaikaan käsitteille pyrittiin löytämään suomenkieliset ilmaukset, mutta erityisesti 1900-luvun puolella myös kansainvälisten sanojen suorat käännökset kelpasivat suomen kieleen (Palonen 2003, 579). Suomen poliittinen sanasto on luonnollisesti lähellä ruotsin kielen vastaavaa sanastoa. EU-jäsenyyden jälkeen suomalaiset

käsittekkampailut ovat vertautuneet aiempaa paremmin myös yleiseurooppalaisiin merkityskiiistoihin (Palonen 2003, 572).

2.6 Lobbauksen käsitehistoriallinen tutkimus

Tässä teoriaosuuden päättävässä alaluvussa esitellään tutkielman lähestymistapa, joka kumpuaa edellä käsitellystä käsitehistoriallisesta tutkimuskentästä. Työn ytimessä on ajatus lobbauksen käsitteen historiallisuudesta ja siihen liittyvien puhetapojen ja tulkintojen alati muuttuvasta luonteesta. Tavoitteenani on irtautua lobbausta koskevan nykytutkimuksen ja -keskustelujen käsitteellisistä ymmärryksistä, ja tarkastella suomalaisia puhetapoja etäisyyden päästä (ks. Palonen 2003, 569–570). Tutkimusajankohdan ja suomalaisen kontekstin läheisyys aiheuttaa haasteita, joista pyrin olemaan tietoinen tutkimuksen edetessä. Olennaista on pyrkiä ymmärtämään esimerkiksi sellaisia ajan kontekstissa vallitsevia oletuksia, joita ei kyseenalaisteta tutkimuksessa tai yhteiskunnallisessa keskustelussa.

Menetelmäni ei pohjaudu tarkasti kenenkään yksittäisen käsitehistorioitsijan metodiin, vaan hyödynnän sekä Koselleckin että Skinnerin tapoja lähestyä käsitteen historiaa. Tutkijan tekemät yksilölliset valinnat ovat tyypillisiä tämänkaltaisessa tutkimuksessa, sillä käsitehistoria on ennemminkin lähestymistapa kuin lista metodeista tai kysymyksenasetteluista (Hyvärinen ym. 2003, 9). Esimerkiksi suomalaista käsitehistoriaa tutkivan *Käsitteet liikkeessä* -kirjan lukujen kysymyksenasettelut ja aineistojen lukutavat eroavat jonkin verran toisistaan. Useampia artikkeleita yhdistävänä menetelmänä on käsitteiden kääntäminen kielestä toiseen. Käännöksiin tarkastelu on olennaista, koska nykykäsitteen käännösten tarkastelu kertoo termin alkuperäisistä merkityksistä ja käyttötavoista. Käännöksiin sisältyy tahallisia ja tahattomia poliittisia valintoja, joiden takia ne sisältävät elementtejä alkuperäisestä käsitteestä, mutta jättävät myös useita alkuperäisen muodon merkityskerrostumia pois. (Palonen 2003, 572.) Lobbauksen kohdalla käännösten tarkastelu ei tarjoa erityisen hedelmällisiä näkökulmia, koska käsitteen *lobb*-alkuinen ulkoasu on samanlainen monissa kielissä.

Käännösten sijaan keskityn tarkastelemaan lobbausta mediatekstejä ja aikalaistutkimusta tulkitsemalla. Koselleckin tavoin yhdistelen tutkimuksessani semasiologista ja onomasio-

lobbauksen keskeisiä synonyymejä ja rinnakkaisilmaisuja. Skinneriä mukaillen kiinnitän huomiota lobbaukseen liittyviin kolmenlaisiin merkityksiin, kiistoihin ja muutoksiin, jotka koskevat sanan käytön kriteereitä, viittausalaa ja arvolatausta. Ajan kielellistä ja yhteiskunnallista kontekstia luon tutkimusajankohdan tekstejä tarkastelemalla. Käsitteen historialliseen taustaan kiinnitän huomiota myös analysoimalla englanninkielisiä aineistoja, joissa lobbauksen käsite on esiintynyt ennen suomen kieltä. Lobbauksen läheisenä käsitteenä 1990-luvulla esiintyvistä painostuspolitiikasta alettiin puhua yhdysvaltalais-tutkimuksessa 1920-luvulla ja suomalaisessa valtiotieteellisessä tutkimuksessa 1950-luvulla. Lobbausta on käytetty suomenkielisenä tutkimuskäsitteenä ensimmäistä kertaa 1990-luvulla, jolloin sen käyttö yleistyi myös julkisessa keskustelussa. Vaikka keskityn tutkielmassa paljon 1990-lukuun lobbauskäsitteen yleistymisen vuoksi, käyn läpi myös sitä edeltävinä vuosikymmeninä julkaistuja lehtiartikkeleita ja eturyhmäkirjallisuutta, jotka liittyvät lobbauksen tematiikkaan. Näin pyrin diakronisesti hahmottamaan merkityskerroksia, joita lobbauksen 1990-luvulle sijoittuva synkroninen tarkastelu voi pitää sisällään.

Koska lobbaukseksi määriteltävää toimintaa on epäilemättä ollut hallitsemisjärjestelmän alkuajoista asti, käsitehistoriallista tutkimusta voisi olla mahdollista ulottaa myös 1950-lukua kauemmas historiaan. Uno Tuomisen (1974, 401) mukaan säätyvaltiopäiviin kohdistuvaa painostusryhmänomaista toimintaa esiintyi selvästi 1880-luvulta lähtien, vaikka painostusryhmän käsitettä ei ollut vielä olemassa. Tuolloin taloudelliset, ammatilliset ja aatteelliset ryhmittymät pyrkivät vaikuttamaan valtaa pitäviin säätyihin kokousalustuksilla, painotuotteilla, informointitilaisuuksilla ja myöhemmin myös mielenosoituksilla (emt., 402–406). Pidemmän aikavälin tarkastelussa lobbauksen käsite olisi irrotettava lobbauksen ja painostuspolitiikan sanoista ja liitettävä johonkin sellaiseen sanastoon, joka on ollut tutkimusajankohtana olemassa. Tässä työssä rajausta on tehty yhtäältä sen mukaan, jolloin painostuspolitiikka ja -ryhmä nousevat valtiotieteellisen tutkimuksen käsitteiksi ja toisaalta erityisesti sen mukaan, jolloin lobbaus on sanana alkanut esiintyä suomalaisessa julkisessa keskustelussa. Tutkielma on laajuudeltaan olennaisesti suppeampi kuin *Geschichtliche Grundbegriffen* tai suomalaisten tutkijoiden (Hyvärinen ym. 2003) käsitehistoriat, jotka käsittelevät vähintään sadan vuoden mittaisia ajanjaksoja. Työ on ensimmäinen avaus lobbauksen käsitehistorialliselle tutkimukselle, joka toivottavasti syvenyy ja tarkentuu jatkossa.

Lobbauksen käsitehistorialliseen tutkimukseen liittyy samankaltaisia ongelmia, joita Hyvärinen (2003, 63) kuvailee vallan käsitehistoriaa koskevassa kirjoituksessaan. Ensinnäkin lobbauksen luonteesta ei nykyhetkessäkään vallitse alustavaa ymmärrystä. Se voi viitata erilaisissa teksteissä ja puheessa hyvin erityyppisiin ilmiöihin ja toimintaan. Vallasta poiketen lobbauksen käsitteeseen voidaan sitä kuvaavan sanan alkuperän kautta määrittää tietynlainen alkupiste yhdysvaltalaiseen tai englantilaiseen järjestelmään kuuluneena poliittisen vaikuttamisen tapana. Levittäytyttyään alkuperäisestä käyttöyhteydestään se on etenkin arkikielessä saattanut tarkoittaa mitä tahansa vaikuttamista kuten markkinointia tai kaverin suostuttelua. Siten lähtökohdat käsitteen tarkastelulle eivät ole yhtä hyvät kuin käsitteillä, joista voidaan tietyssä ajassa puhua johdonmukaisesti sille muodostetun sanaston avulla (ks. Skinner 1989, 8). Lobbausta on silti tarpeen lähestyä käsitehistoriallisesti, sillä se esiintyy jatkuvasti politiikkaa käsittelevässä julkisessa keskustelussa ja lähitulevaisuudessa luultavasti myös lainsäädännössä⁵. Koska lobbauksen käyttötavat ovat joitain poliittisia käsitteitä moninaisemmat ja kiistanalaisemmat, tutkimuksessa on syytä kiinnittää huomiota siihen, että lobbauksen käsitteen tulkinnat voivat vaihdella paljonkin samana ajankohtana eri puhujien ja tekstityyppien välillä (ks. Hyvärinen 2003, 65). Näin vältetään liiallisia yksinkertaistuksia käsitteen monisyisessä historiassa.

⁵ Eduskunta käsittelee kirjoitusajankohtana keväällä 2022 niin sanottua lobbausrekisteriä, joka pyrkii luomaan sääntöjä kansallisella tasolla tapahtuvalle lobbauselle.

3 Tutkimusongelma, aineistot ja menetelmä

3.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Tässä työssä tarkastelen lobbauksen käsitteen käyttöä 1900-luvun loppupuoliskon suomalaisessa poliittisessä diskurssissa. Tarkasteluajankohta on valikoitunut sen mukaan, jolloin lobbaussanastoa on alettu käyttää suomalaisessa poliittisessä kielessä. Haut tietokantoihin osoittavat selvää kasvua lobbauksen käsitteen käytössä 1990-luvulla aiempiin vuosikymmeniin verrattuna. Tutkimus vastaa seuraavaan kysymykseen:

Miten lobbauksen käsite tuli osaksi Suomen poliittista kieltä?

Kysymykseen vastataan tarkastelemalla sitä, milloin ja millaisin sisällöin lobbauksesta alettiin kirjoittaa Suomessa. Tutkielmassa kysytään, mitä merkityksiä ja arvolatauksia lobbaukselle annettiin tarkasteluajankohtana ja minkä rinnakkaisten tai lobbausta lähellä olevien käsitteiden joukkoon tai korvaajaksi lobbaus tuli. Rinnakkaiskäsitteiden tarkastelu vastaa siihen, millaisen kielellisen ja yhteiskunnallisen kentän osaksi lobbaus tuli saapuessaan Suomen poliittiseen kieleen. Lisäksi työ pureutuu siihen, miten suomalaiset merkitykset vertautuivat englanninkielisissä lähteissä käytyyn keskusteluun. Näin pyritään hahmottamaan, mitä samoja tai poikkeavia piirteitä lobbauksen suomalaisissa tulkinnoissa on verrattuna käsitteen englanninkielisiin juuriin.

Tutkielman kysymykset edustavat käsittehistoriallisen tutkimuksen tyypillisiä kiinnostuksen kohteita. Ne pureutuvat käsitteen luomiseen ja merkityksiin tietyssä poliittisessä ja kielellisessä kontekstissa. Samankaltaisesta kirjoitusasustaan huolimatta yhdysvaltalainen tai englantilainen *lobbying* saa erilaisia tulkintoja, kun se kulkeutuu suomen kieleen ja poliittiseen kulttuuriin lobbauksena. Lobbausta kielessä edeltäneitä rinnakkaiskäsitteitä tunnistamalla on mahdollista tulkita poliittiseen vaikuttamiseen liittyvää käsitteellistä muutosta Suomen poliittisessä kielessä. Tältä osin käsittely ei ole kaiken kattava, sillä seuraavaksi esiteltävän suomalaisen aineiston toisessa puolikkaassa, mediateksteissä, on keskitytty rajaussyistä vain niihin teksteihin, jotka sisältävät sanan lobbaus tai lobbari muodossa tai toisessa. Läheisistä ilmaisuista ovat siis mukana ne, jotka nousevat esille joko aineiston ensimmäisessä puolikkaassa eli valtio-opillisissa teksteissä tai lobbauksen sanahakujen tuottamissa mediateksteissä.

3.2 Aineistot

Käsitehistoriallisen lähestymistavan sisällä on erilaisia näkemyksiä siitä, millaisiin aineistoihin tutkijan kannattaa keskittyä. Osa tutkijoista analysoi laajasti erilaisia aikalais-tekstejä, ja toiset keskittyvät merkittävien kielenkäyttäjien aikaansaamiin muutoksiin (Pulkkinen 2003, 217). Tässä tutkielmassa käsitteen luonne määrittelee sen, että aineistoksi on tarkoituksenmukaista valita useita erilaisia tekstejä. Lobbauksen käsitteellä ei ole yksittäistä kehittäjää tai luoja, joka olisi ollut erityisen vaikutusvaltainen käsitteen suomalaisessa historiassa ja jonka tekstejä olisi siten tarpeen käsitellä muita tarkemmin.

3.2.1 Aineistojen kartoitus asiakirjoista puolueohjelmiin

Aineistojen keruun inspiraation lähteenä olen käyttänyt *Käsitteet liikkeessä* -kirjan lähdeluetteloita, joista löytyy muun muassa sanakirjoja, tutkimus- ja aikalaiskirjallisuutta, lehtiartikkeleita, valtiopäiväasiakirjoja ja puolueohjelmia. Aloitin suomalaisaineiston kartoittamisen julkisista asiakirjoista. Eduskunnan vuosien 1907–2000 digitoiduissa valtiopäiväasiakirjoissa hakusana ”lobb*” tuottaa noin 300 tulosta. Valtiopäiväasiakirjoissa on mukana eduskunnassa käsiteltyjen asioiden asiakirjat, täysistuntopöytäkirjat ja puheet sekä asiahakemistot. Noin kymmentä valiokuntien mietinnöistä ja lausunnoista 1990-luvulta löytyvää osumaa lukuun ottamatta lähes kaikki tulokset ovat täysistuntopöytäkirjoista, joihin kirjataan täysistunnoissa käytetyt puheenvuorot.

Ensimmäiset lobbaukseen liittyvät hakutulokset ovat vuosien 1971 ja 1974 pöytäkirjoissa, joissa mainitaan lobbarit muodossa *lobbyt*. Kaikkiaan hakutulokset painottuvat selvästi 1990-luvulle: sitä ennen päivättyjä asiakirjoja on vain 16. Tulosten perusteella lobbaussanaston käyttö on yleistynyt selvästi kansanedustajien puheenvuoroissa 1990-luvulla verrattuna sitä edeltäviin vuosikymmeniin. Vuodesta 2001 alkaen istuntopöytäkirjoihin ei voi tehdä vastaavaa hakua, sillä ennen vuotta 2001 päivättyihin valtiopäiväasiakirjoihin tehty haku laskee erillisiksi tuloksiksi saman pöytäkirjan eri sivuilla olevat maininnat. Vuodesta 2001 eteenpäin tehty haku taas tuottaa yhden hakutuloksen pöytäkirjaa kohti.

Lobbaukselle ei toistaiseksi ole olemassa erillisistä lainsäädäntöä eikä lobbausta siten mainita lakiteksteissä. Hallituksen esitykset vuodesta 1917, valiokuntamietinnöt vuodesta 2001 ja perustuslakivaliokunnan lausunnot vuodesta 2015 sisältävä Suomen Laki - hakupalvelu tuottaa lain esitöissä 10 lobbaukseen tai lobbareihin liittyvää osumaa haku-sanalla ”lobb*”. Valiokuntamietintöjen lisäksi joukossa on yksi perustuslakivaliokunnan lausunto ja kaksi hallituksen esitystä, jotka molemmat käsittelevät Euroopan neuvoston lahjontaa koskevaa rikosoikeudellista yleissopimusta (HE 220/2005 ja HE 79/2010). Näiden hakujen perusteella näyttäisi siltä, että kansanedustajat ovat käyttäneet lobbauksen sanastoa istuntopuheenvuoroissa etenkin 1990-luvulta alkaen, mutta hallituksen esityksissä ja 2000-luvun valiokuntamietinnöissä esiintymiset ovat harvinaisia. Istuntopuheenvuoroja ei käytetä tässä tutkielmassa varsinaisena aineistona lobbauksen käsitteen tutkimiselle, mutta niistä ilmennyt lobbaussanaston yleistymisen on auttanut tutkimusajankohdan rajauksessa.

Tein vastaavan haun myös Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston puolueohjelmien tietokantaan, joka sisältää puolueohjelmat vuodesta 1880. Eduskuntapuolueisiin kohdistunut haku tuotti yhteensä 23 suomenkielistä tulosta, joista kuusi oli puolueiden eurovaaliohjelmaa, kaksi muiden vaalien ohjelmia ja loput muita ohjelmia. Ensimmäinen ohjelma oli vuodelta 2009 eli hakutulokset painoutuivat selvästi 2010-luvulle. Vaikka puolueohjelmat jäävät valitsemani aikarajauksen ja siten tutkimuksen ulkopuolelle, muutamat hakutulokset nostavat esiin seikan, johon kiinnitän huomiota varsinaisen aineiston tarkastelussa. Lähes puolet osumista (10) on vasemmistoliiton ohjelmista, joissa lobbausta käsitellään sääntelyn ja torjumisen näkökulmasta: ”[y]htiövaltaa ja lobbausta Brysselissä on rajoitettava ja tehtävä läpinäkyväksi” puolue toteaa eurovaaliohjelmassaan (Vas. 2013). Puolue suhtautuu kriittisesti lobbaukseen myös Suomessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamista koskevassa erityisohjelmassa todetaan, että

– – yksityissektorin lobbauksen paineessa valmisteltu lakiesitys valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveyspalveluissa heikentäisi olennaisesti valtion ja maakuntien mahdollisuuksia huolehtia asukkaiden tasa-arvoisuudesta (Vas. 2017).

Vasemmistoliiton ohjelmien lobbauskritiikki kohdistuu odotetusti yksityisen sektorin toimijoihin eikä esimerkiksi sitä lähellä olevaan ammattiyhdistysliikkeeseen, jonka vaikuttamistoimintaa nimitetään lobbaukseksi joissain tämän tutkielman aineiston teksteissä. Toiseksi eniten lobbaussmainintoja on vihreillä (4) ja perussuomalaisilla (3). Kaikkiaan

perussuomalaisilla on vain vähän puolueohjelmia (30), kun taas vihreillä niitä on reilusti yli 100 ja vasemmistoliitolla noin 60. Vihreiden näkökulma muistuttaa vasemmistoliittoa: ”[I]isätään avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä kitketään korruptiota ja lobbarien valtaa” (Vihr. 2019) puolue toteaa eurovaaliohjelmassaan. Perussuomalaiset kirjoittavat lobbauksesta eduskunta-, euro- ja kuntavaaliohjelmissaan seuraavasti:

Elinkeinoelämän ankaran lobbaamisen myötä hallituksen linjaamat perintöverojen keventämisaikeet on onneksi jätetty toistaiseksi toteuttamatta (PS 2011).

Bryssel kuhisee lobbareita. Ongelmaksi tässä on muodostunut se, että toiminta ei miltyään osin täytä avoimuuden periaatteita eikä tavallinen kansalainen tiedä, kuka mitäkin asiaa ajaa ja kenen nimissä (PS 2019).

Perussuomalaiset eivät ole SAK:n, EK:n tai MTK:n kaltaisten eturyhmien tai suuryritysten ja lobbarien juoksupoikia. Pystymme näin ollen toimimaan itsenäisesti kuntalaisten yhteisen edun puolesta (PS 2021).

Kahdessa viimeisessä lainauksessa tuodaan esille, kuinka lobbarit ovat ongelmallisia kansalaisten kannalta. Jälkimmäisessä lobbareiden toiminta asetetaan vastakkain kuntalaisten yhteisen edun kanssa. Esimerkiksi kokoomuksen ja keskustan ohjelmista, joissa osumia oli yksi, ei löydy tällaista kritiikkiä. Kokoomus mainitsee tavoiteohjelmassaan, että ”[I]uomme lobbaukselle sitovat pelisäännöt ja sitä koskevan lainsäädännön” (Kok. 2020). Keskusta aikoo omassa toimintasuunnitelmassaan luoda puolueelleen yhteiskuntavastuun ohjelman, joka sisältää ”ns. lobbarirekisterin” (Kesk. 2010). Vaikka osumia on kaikkiaan vähän, niistä käy ilmi, että lobbausta nostavat esille markkinakriittinen vasemmistoliitto, eliittivastainen perussuomalainen puolue ja vihreä puolue, joka on myös esittänyt markkinakriittisiä näkemyksiä ja painottanut avointa demokratiaa, jolle läpinäkymätön lobbaus voi näyttäytyä vastakohtana. Puolueohjelmien lisäksi kävin läpi myös joitain etujärjestöjen historiikkeja⁶, mutta en käyttänyt niitä aineistona, koska kirjat sisälsivät pitkälti vain kuvausta tapahtumista ja järjestöjen kehityksestä.

⁶ Bergholm, Tapio. (2001) *SAK:n vuosisata*. Mansner, Markku. 2007. *Suurlakosta Euroopan unioniin. Vuosisata työnantajatoimintaa*. Muiluvuori, Jukka. 2000. *Akava 1950–2000. Oma ja yhteinen etu*. Vesikansa, Jyrki. 1993. *Talouden vapauden puolesta: 75 vuotta Keskuskauppakamarin toimintaa*.

3.2.2 Tutkimuskirjallisuus ja lehtiartikkelit

Kartoituksen jälkeen valitsin pääanalyysin aineistoksi tutkimuskirjallisuutta ja lehtiartikkeleita. Hain tutkimuskirjallisuutta hakusanalla ”lobbaus” Finna.fi- ja Melinda- ja Helka-hakupalveluista ajalta 1.1.1900–1.1.2000. Varhaisimmat hakusanan tuottamat suomenkieliset tulokset olivat muutamia journalistisia artikkeleita lukuun ottamatta 1990-luvulta. Tätä vanhemman tutkimuskirjallisuuden pariin olen päätynt kartoittamalla systemaattisesti suomalaisia politiikan tutkimuksen perusteoksia, niiden lähdeluetteloita ja vuodesta 1959 lähtien ilmestyneen *Politiikka*-lehden artikkeleita, jotka käsittelevät lobbaukseen liittyviä aihepiirejä. Näiden pohjalta olen rakentanut kuvaa suomalaisesta lobbaustutkimuksesta, joka sisältyi sen alkuaikoina 1900-luvun puolivälin jälkeen painostusryhmätutkimukseen.

Tutkimuskirjallisuuden lisäksi työn keskeisenä lähteenä ovat lehtiartikkelit. Digimuotoisista media-aineistoista on saatavilla Helsingin Sanomien aikakone ja Kansalliskirjaston aineistot. Tarkemman tarkastelun kohteeksi valitsin *Helsingin Sanomat* ja *Suomen Kuvalehden*, joista ensimmäinen on Suomen suurin päivälehti. Jälkimmäinen puolustaa paikkaansa tunnettuna yleisaikakauslehtenä, jossa on politiikkaa ja yhteiskunnallisia kysymyksiä käsittelevää sisältöä. Käytin hakusanoja ”lobbaus” ja ”lobbari” aikakoneessa⁷, joka sisältää *Helsingin Sanomien* paperilehdet vuosilta 1889–1997, ja hakusanaa ”lobb*” Kansalliskirjaston haussa, jossa on vuosien 1916–2001 numerot *Suomen Kuvalehdestä*. Molemmat haut tuottavat runsaasti osumia 1990-luvulta ja vain joitakin tätä aiemmilta vuosikymmeniltä, mikä tukee käsitystä siitä, että kyseinen vuosikymmen on olennainen lobbauksen käsitteen suomalaisessa historiassa. Hakutulosten läpikäymisen jälkeen lehtiartikkeleita valikoitui kaikkiaan 48, joista 32 on *Helsingin Sanomista* ja 16 *Suomen Kuvalehdestä*. Virheellisten hakutulosten lisäksi jätin varsinaisen analyysin ulkopuolelle sellaiset kirjoitukset, joissa lobbaus mainittiin vain ohimennen eikä sitä selitetty, kuvailtu tai liitetty mihinkään poliittisen sanaston tutkimisen kannalta olennaiseen sisältöön.

Valtio-opillinen kirjallisuus ja valitut lehtitekstit ovat perusteltuja lähteitä lobbauksen käsitteen tutkimiselle, koska niissä esiintyvissä sisällöissä tarkastellaan lobbausta ajan

⁷ Sanan katkaisu ei toimi kunnolla HS:n aikakoneessa. Molemmat hakukoneet perustuvat jonkinlaiseen kuvantunnistukseen, ja ne jättävät oletettavasti osan sisällöistä tunnistamatta.

yhteiskunnallisena ilmiönä. Lehtiartikkelit on suunnattu ”suurelle yleisölle”, ja siten ne luovat ja heijastavat ajanjakson poliittista käyttökieltä. Mediassa esiintyvän käyttökielen tarkastelu on tärkeää käsitehistoriassa, koska uudet sanat ja merkitykset näkyvät usein siinä ennen kuin ne tulevat akateemiseen tutkimukseen tai sanakirjoihin (Palonen 2003, 572). Lisäksi tekstit päästävät haastatteluissa ääneen myös poliitikkoja ja lobbauksen harjoittajia, joiden näkemykset ilmiöstä tarjoavat kiinnostavaa tietoa siitä, millaisia merkityksiä ja arvolatauksia eri toimijat ovat lobbauksen käsitteelle antaneet. Valtio-opin tutkimuksesta koostuvasta aineistosta saadaan tietoa siitä, miten lobbausta on teoretisoitu ja käsitelty yhteiskunnallista vallankäyttöä, päätöksentekoa ja poliittista järjestelmää tutkivassa kirjallisuudessa. Poliitiikan tutkimus on yksi keskeisistä tieteenaloista, jossa lobbausta tutkitaan kansainvälisellä tutkimuskentällä. Eri vuosikymmenten suomalaista tutkimuskirjallisuutta tarkastelemalla saadaan vastauksia siihen, miten ja millaisessa yhteiskunnallisessa ympäristössä lobbaus on tullut osaksi Suomen poliittista kieltä.

Temporaaliselta rakenteeltaan aineistot keskittyvät tiiviisti kirjoitusajankohtaan. Erityisesti journalistiset tekstit tarjoavat tietoa siitä, mitä yhteiskunnassa tapahtuu juuri kirjoitushetkellä eikä uutisia kirjoiteta siten, että niiden olisi tarkoitus kestää aikaa. Myös tutkimustekstit pyrkivät usein kuvaamaan ideoita ja yhteiskuntaa sellaisena kuin ne tutkimusajankohtana näyttäytyvät. Tutkimuskirjallisuuteen kuuluu kuitenkin ajatus siitä, että teksteihin voidaan palata myöhemmin ja niissä olevia näkemyksiä voidaan kyseenalaistaa ja kumota, kun yhteiskunta muuttuu ja tieto lisääntyy. Siten valittujen aineistojen avulla voidaan tarkastella hyvin sitä, miten lobbauksen käsitteistöä on tulkittu tietynä kirjoitusajankohtana ja miten tulkintoja on kyseenalaistettu tai uudelleenmääritelty toisena hetkenä.

Vaikka *Suomen Kuvalehden* ja *Helsingin Sanomien* tekstit sopivat hyvin käsitehistoriallisen tarkastelun kohteeksi, aineistovalinnalla on rajoitteita. Koska lehdet ovat puoluepoliittisesti sitoutumattomia, niiden kirjoitusten pyrkimys neutraaliuteen ei välttämättä tuo väkevimmällä tavalla esille poliittisia ristiriitoja, joita muut yhteiskunnalliset toimijat saattaisivat omissa teksteissään ilmaista. Valitut lehdet ovat paljon käytettyjä tutkimuslähteitä, sillä ne ovat paitsi tunnettuja julkaisuja myös helposti saatavilla digitaalisessa muodossa. Muiden kuin digitaalisessa muodossa olevien lehtien haravointi kymmeniltä vuosilta manuaalisesti olisi muodostunut ajankäytön kannalta ongelmalliseksi, kun huomioidaan tutkielman suppeahko laajuus. Ei ole myöskään tarpeen olettaa, että ei-

digitaalisista arkistolähteistä, kuten puoluelehdistä tai muista, nousisi esiin sellaisia olennaisia merkityksiä, joita ei tässä tutkielmassa tule lainkaan esille.

Ennen pääasiallisen suomenkielisen aineiston analysoimista tehdään rajattu katsaus Suomen ulkopuolella julkaistuihin lähteisiin, jotka käsittelevät lobbausta. Tässä analyysin ensimmäisessä vaiheessa tarkastellaan *Oxford English Dictionary* -sanakirjan (OED) sisältöjä ja yhdysvaltalaisesta politiikan tutkimusta, jonka tarkastelulle on useita syitä. Ensinnäkin OED:ssa lobbaussanan alkuperäksi mainitaan Yhdysvallat. Myös 1900-luvun suomalaislähteissä lobbauksen käsite viittaa monesti Yhdysvaltojen poliittiseen järjestelmään. Vaikka lobbausta on epäilemättä ollut jo satoja vuosia monissa järjestelmissä, erityisesti Yhdysvalloissa siihen on kiinnitetty huomiota ainakin 1800-luvulta saakka. Maan politiikan tutkimus pohti intressiryhmien merkitystä jo 1900-luvun alkupuoliskolla. Muissa maissa intressiryhmien tutkimuksia alkoi ilmestyä toisen maailmansodan jälkeen (Huuska 1968, 2–3).

Lobbauksen tunnistaminen ja nimeäminen Yhdysvalloissa voi kertoa myös sen suuresta merkityksestä maan politiikassa. Yhtenä mahdollisena selityksenä lobbauksen merkittävyydelle on pidetty Yhdysvaltojen kaksipuoluejärjestelmää, jossa kaikkien yhteiskuntaryhmien kannatusta tavoittelevat kaksi puoluetta välttävät leimautumasta vain yhden eturyhmän edustajaksi. Monen puolueen järjestelmissä ryhmien vaikutuspyrkimykset eivät ole yhtä suuressa roolissa, sillä puolueet heijastavat kaksipuoluemallia avoimemmin tiettyjä intressejä ja yhteiskunnallisia ryhmiä. (Nousiainen 1959, 70; ks. myös Milbrath 1963, 10.) Lobbauksen huomioimisesta kertoo myös se, että Yhdysvalloissa on pisimmät juuret lobbauksen sääntelylle. Liittovaltiossa ensimmäinen säädös tuli voimaan vuonna 1935, ja monet osavaltiot olivat omaksuneet omia sääntelykeinoja jo kauan ennen tätä. (Chari ym. 2010, 20.) Yhdysvaltalais tutkimusten käsittelyyn ohjaavat myös suomalaiset valtio-opilliset kirjoitukset, jotka toimivat tutkielman pääosion yhtenä materiaalina. Niissä käytettävät lobbaukseen liittyvät käsitteet ovat pitkälti käännöksiä yhdysvaltalais tutkimuksista. Koska englanninkielisen kirjallisuuden tarkastelu keskittyy pitkälti Yhdysvaltoihin, se tuo esille intressiryhmävaikuttamisen pluralistisia tulkintoja ja jättää ulkopuolelle pluralistisesta mallista eroavan korporatiivisen mallin, johon paneudutaan Suomea koskevan kirjallisuuden analyysiosiossa. Empiirisenä ilmiönä korporatismi on ollut vahvempaa esimerkiksi Pohjoismaissa, Saksassa ja Belgiassa kuin Yhdysvalloissa tai Kanadassa (Christiansen 2020a, 1).

3.3 Menetelmä

Menetelmäni pohjautuu työn teoreettisesta taustasta kumpuaviin tapoihin lähestyä käsitteen historiaa. Sovellan käsittehistoriassa käytettyjä menetelmiä seuraavalla tavalla. Haen aineistojen kartoituksen jälkeen jäljelle jääneestä lehtiaineistosta ja tutkimuskirjallisuudesta lobbaukseen viittaavat termit ja analysoin niiden käytön kriteereitä, viittausalaa ja arvolatauksia. Tällaisten merkitysten tarkastelu tuo Skinnerin mukaan esille käsitteisiin liittyviä kiistoja ja muutoksia. Toisena tarkastelen, millaisia keskeisiä synonyymejä ja lobbauksen läheisiä käsitteitä aineistosta nousee esille. Erityisesti tutkimuskirjallisuudessa läheisten käsitteiden kartoitus ja merkitysten tarkastelu nousee keskiöön, sillä lobbauksesta on lobbauksen nimellä kirjoitettu politiikan tutkimuksessa vain harvakseltaan. Merkityksiä ja läheisiä käsitteitä tarkastelemalla yhdistelen analyysissäni Koselleckin ajattelun mukaisesti semasiologista ja onomasiologista näkökulmaa. Menetelmän pääpaino on semasiologiassa eli merkityksissä, mutta onomasiologinen ote näkyy lobbauksen rinnakkaiskäsitteiden kartoituksessa. Läheisten ilmaisujen tarkastelu tuo tietoa siitä, millaiseen kielelliseen kenttään lobbauksen käsite on luotu ja millaisia mahdollisia vaihtoehtoja lobbauksen sisältämän toiminnan ilmaisemiselle on ollut.

4 Lobbaus angloamerikkalaisessa tutkimuksessa

Tässä analyysin ensimmäisessä vaiheessa tarkastelen lobbauksen käsitteen englanninkielisiä juuria, jotka kertovat lobbauksen varhaisista merkityksistä Suomen ulkopuolisessa poliittisessa kontekstissa. Näin on mahdollista suhteuttaa suomalaista käsitettä sen englanninkieliseen muotoon ja kysyä, millaisia merkityksiä lobbaus saa siirtyessään suomalaiseseen kontekstiin. Koska lobbauksesta ei ole tehty käsitehistoriallista tutkimusta, lähdän liikkeelle *Oxford English Dictionary* -sanakirjan (OED) määritelmistä, joiden jälkeen käsitteelen joitain yhdysvaltalaisessa politiikan tutkimuksessa esitettyjä näkemyksiä lobbauksesta. Käsitteily ei ole kattava, mutta toimii yhtenä taustana, jota vasten tutkielman pääanalyysi eli lobbauksen suomalainen käsitehistoria asettuu.

4.1 Lobbauksen englanninkieliset juuret

Lobbausta käsittelevissä teksteissä toistuu ajatus siitä, että lobbaus on yhtä vanhaa kuin lainsäädäntö tai poliittinen valta. Kattavaa historiantutkimukseen perustuvaa arviota lobbauksen alkuperästä tai maiden ensimmäisistä lobbareista ei kuitenkaan ole (McGrath 2020, 1). Sama pätee lobbauksen käsitteen historiaan. Sanan alkuperästä tai ensimmäisistä käyttötavoista on toki esitetty tulkintoja. Brittiläisessä historiassa se viittaa Westminsterin eli brittiparlamentin aulaan ja Yhdysvalloissa washingtonilaisen hotellin tai lainsäädäntöelimen auloihin, joissa intressiryhmien edustajat tapaavat päättäjiä lobataksena näitä tiettyyn suuntaan (Binderkrantz ja Bitonti 2020, 1). Sanan varhaisten käyttötapojen tulkinta on kuitenkin vasta käsitehistoriallisen tutkimuksen lähtökohta. Se kertoo jotain käsitteen alkuperästä, mutta ei siitä, millaisia tulkintoja käsitteeseen on liitetty eri aikoina ja millaista kilvoittelua käsitteen merkityssisällöistä on käyty.

Lobbaus on sanana peräisin englannin kielen verbistä *lobby*. Verbin alkuperä on samanasuisessa substantiivissa, jolle *Oxford English Dictionary* (OED) määrittää kolme lobbauksen historiaan viittaavaa käyttötapaa Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa⁸:

1) Ison-Britannian parlamentin alahuoneessa (*House of Commons*), ja muissa lainsäädäntöelimen rakennuksissa, sijaitseva yleisölle avoin eteishalli/aula tai huoneisto, joka toimii pääasiassa parlamentin jäsenten ja parlamenttiin kuulumattomien henkilöiden välisenä

⁸ Kaikki OED:n lainaukset ovat kirjoittajan suomennoksia.

haastattelupaikkana; myös toinen kahdesta käytävästä, jonne jäsenet vetäytyvät äänestämään, kun [Britannian] alahuone joutuu äänestämään.

2) Kollektiivinen substantiivi. Ne, jotka vierailevat säännöllisesti ylä- tai alahuoneen (*House*) lobbyssa tai jotka äänestävät tietyssä lobbyssa; Yhdysvalloissa henkilöt, jotka vierailevat säännöllisesti lainsäädäntöelimen rakennuksen aulassa tarkoituksenaan vaikuttaa elimen jäsenten viralliseen toimintaan; lobbareiden kunta (*the body of lobbyists*).

3) Laajennetussa käytössä: erityisintressi (*a sectional interest*), bisnes, tarkoitusperä tai periaate, jota tietty ihmisryhmä kannattaa; ihmisryhmä, joka kannattaa edellä mainittua intressiä.

Vanhin näistä on brittiparlamentin aula, jonka ensimmäiset viitteet ovat 1640-luvulta. Aula on paitsi päättäjien äänestyspaikka myös haastattelupaikka, johon pääsevät parlamentin ulkopuoliset henkilöt. Toinen määritelmä 1800-luvun puolivälistä tuo esille poliittisen vaikuttamisen. Kun lobbylla tarkoitetaan lainsäädäntöelimen käytävällä toimivia vaikuttajia, se viittaa Yhdysvaltojen politiikkaan. Kolmas määritelmä koskee intressejä. Lobby ei ole vain toisen kohdan mukainen ryhmä henkilöitä, joka pyrkii vaikuttamaan päätöksentekoon, vaan myös intressi tai ryhmä, joka kannattaa tiettyä intressiä. Tällöin sana voi olla kaksiosainen, kuten OED:n viitteiden *alcohol lobby* tai *anti-pollution lobby*, joissa ensimmäinen osa kertoo ryhmän intressin.

Conor McCrathin (2018) tarkastelemassa brittiläisessä sanomalehti- ja parlamenttipuheaineistossa lobbaus esiintyy Ison-Britannian politiikkaan viittaavana ja ulkoiseksi vaikuttamiseksi määriteltynä terminä ensimmäistä kertaa 1800-luvun puolivälissä eli samoihin aikoihin kuin Yhdysvalloissa. Käsitteen eri muodoista on OED:ssa viitteitä 1800-luvun alkupuoliskon Yhdysvalloista. Yksi näistä on substantiivin *lobby* yhdyssanamuoto *lobby-member*, joka tarkoittaa sanakirjassa samaa kuin *lobbyist* eli lobbari. OED:n ensimmäinen viite ”lobbyn jäsenestä” on vuonna 1819 julkaistusta pamfletista, jossa newyorkilainen kirjoittaja toteaa:

— on olemassa ryhmä miehiä, joiden ammatti ja elinkeino on olla läsnä Albanyssa lainsäädäntöelimen istuntojen aikana, näkemyksensä pyytää tai vastustaa lakialoitteiden — läpimenoa niin kuin heidän intressinsä sanelevat. Heidät tunnetaan yleisesti nimellä lobbyn jäsen (*lobby member*). Nämä miehet ovat olleet pääasiallisia agenteja korruption näyttämöillä, jotka ovat vuosia tuottaneet häpeää tälle osavaltiolle —⁹ (Verplanck 1819, 67–68.)

Lainauksen sävy on paheksuva. Kirjoittaja näkee, että lobbyn jäsenet tuottavat osavaltiolle häpeää, sillä he ovat keskeisiä toimijoita ”korruption näyttämöillä”. Toisessa

⁹ Kirjoittajan suomennos.

viitteessä toinen newyorkilainen kirjoittaa satiiriseen sävyyn lobbysin jäsenistä, jotka ovat muun muassa ”erinomaisia mestareita lehmänkaupoissa” (*log rolling*):

Sellaista on näiden isämaallisten ihana puolueettomuus, etteivät he ikinä vaadi ihmisiä maksamaan heille – – eivätkä he vastaa vain omista kuluistaan, vaan tarjoavat suurta viihdettä, ja – – auttavat lakiasäättävässä kokouksessa olevaa veljeä lainalla, avustussummalla, ja jopa ilmaisella lahjalla – puhtaasti hyvän luonteensa ja hyväntekeväisyyden tähden.¹⁰ (Paulding 1828, 118.)

Termin varhaisen käytön kriittisen sävyn nostaa myöhemmin esille toimittaja Karl Schriftgiesser (1951, 5–6) joka toteaa, että sanaa käytettiin alusta asti ja koko 1800-luvun ajan moittivana ilmauksena, sillä lobbausta pidettiin tuolloin korruptiivisena toimintana Yhdysvalloissa. McGrathin (2018) brittiaineistossa, joka koostuu lähes 700 sanomalehtitekstistä ja parlamenttipuheesta vuosina 1800–1950, yli puolet lobbaukseen liittyvistä maininnoista on sävyiltään negatiivisia, yli 40 prosenttia neutraaleja ja vain muutama prosentti positiivisia.

OED:n tavoin Schriftgiesser (1951) sijoittaa lobbaria kuvaavan termin ensimmäisen talentuneen käytön 1800-luvun alkupuoliskolle. Hän viittaa kirjailija H. L. Menckenin näkemykseen, jonka mukaan *lobby-agent*-termiä olisi käytetty ensimmäisen kerran vuonna 1829 viittaamaan ”erityisten etuoikeuksien etsijöihin” New Yorkin osavaltion hallituspolitiikassa (emt., 5). Kirjoittajan mukaan toimittajat lyhensivät sanan muotoon *lobbyist*, joka oli yleisessä käytössä Washingtonissa jo vuonna 1832. OED:ssä muodon *lobbyist* ensimmäinen viite on vuodelta 1863, ja se määritellään seuraavasti:

Henkilö, joka vierailee säännöllisesti Yhdysvaltain edustajainhuoneen (*House of Representatives*) auloissa vaikuttaakseen sen jäsenien lainsäädäntötyöhön; joskus journalisti tai muu henkilö, joka vierailee säännöllisesti Britannian parlamentin alahuoneen (*House of Commons*) aulassa. Myös henkilö, joka edistää (*promotes*) ”lobbya”.

Lobbarin määritelmä lainsäätäjien rakennuksen käytävällä vaikuttavasta toimijasta tai erityisintressin edistäjästä on nykylukijalle tuttu. Edellä käsiteltyjen muotojen tavoin lobbariksi kutsutaan henkilöä, joka vierailee juuri yhdysvaltalaisen lakiasäättävän kokouksen aulassa. Jälkimmäinen määritelmä Britannian parlamentin alahuoneessa vierailevasta toimittajasta on edellistä vieraampi. McGrathin (2020) arvion mukaan *lobbyist* on saattanut aikanaan viitata myös toimittajiin, jotka ovat akkreditoituneet Britannian parlamentin

¹⁰ Kirjoittajan suomennos.

alahuoneeseen etsiäkseen uutisia. Arvio perustuu edellä mainittuun McGrathin (2018) tutkimukseen, jossa hän tarkastelee lobbaukseen ja lobbareihin liittyvien sanojen käyttöä brittiläisissä aineistossa. Tutkija löysi lähes 1700 viitteen joukosta noin 110 mainintaa lobbyisteista, joilla ei viitattu lainsäätäjiä lobbaaviin erityisintressien edustajiin, vaan parlamentissa työskenteleviin toimittajiin (McGrath 2020, 2). Tutkijan mukaan tunnetusta yhdysvaltalaislobbarista Sam Wardista (1814–1884) kirjan tehnyt Kathryn A. Jacob (2010) havaitsee saman merkityksen 1800-luvun puolivälin Washingtonissa. Kirja viittaa asevalmistaja Samuel Coltin vuonna 1854 tekemään raporttiin, jonka mukaan osa kongressiin akkreditoituista toimittajista käytti hyväkseen asemaansa ja ajoi liike-elämän intressejä kongressin käytävillä palkkaa vastaan (McGrath 2020, 3).

Viimeinen olennainen sanamuoto on itse lobbaus eli *lobbying*, joka on verbin *lobby* johdannainen. OED:n ensimmäinen viite verbistä on vuoden 1832 Yhdysvalloista eli sen tallentunut synty sijoittuu substantiivimuotoisten lobbaustermien kanssa samoille paikoille. Verbille *lobby* sanakirja antaa transitiivisen ja intransitiivisen¹¹ merkityksen:

1) Transitiivinen. Vaikuttaa (lainsäädäntöelimen jäseniin) heidän lainsäädäntötehtäviensä harjoittamisessa vierailemalla säännöllisesti lobbyssa. Myös aiheuttaa lakiehdotuksen läpimeno kongressin kautta edellä mainitun vaikuttamisen keinoin. Myös muunneltuna (*transferred*).

2) Intransitiivinen. Lakiasäättävän kokouksen lobbyssa vierailu, jonka tarkoituksena on vaikuttaa kokouksen jäsenien äänestyksiin; kokouksen jäsenien äänien tavoittelu.

Ensimmäinen kohta tuo esille Yhdysvaltojen kongressiin perustuvan ajatuksen, mutta muutoin määritelmät eivät sanavalintojen perusteella liity tiettyyn poliittiseen järjestelmään. Näille ja edellä esitellyille historiallisille, 1800-luvun alkupuoliskolta ponnistaville sananselityksille on yhteistä lobbyssa vierailu. Tämä kertonee siitä, että lobbauksen käsitteeseen on alun perin yhdistynyt ajatus vaikuttamisesta juuri lainsäätäjien rakennusten auloissa ja käytävillä. Sanakirjamääritelmät ovat sävyltään neutraaleja, mutta OED:n viitteiden ja myöhemmin esitettyjen arvioiden (esim. Schrifgiesser 1951; McGrath 2018) perusteella lobbauksesta on alkujaan puhuttu merkittävässä määrin, ellei jopa enimmäkseen, moittivaan sävyyn. Seuraavaksi tarkastelen, miltä arvolataukset ja lobbaukseen liitetty merkitykset näyttävät politiikan tutkimuskirjallisuudessa.

¹¹ Transitiiviset verbit voivat saada objektin ja intransitiiviset eivät.

4.2 Intressiryhmien tutkimus

Vaikka lobbaus tallentui kirjallisiin lähteisiin edellä kuvatulla tavalla jo 1800-luvun alkupuolella, tutkimuksessa se esiintyi ensimmäisen kerran vasta sata vuotta myöhemmin. Vaikka lobbausta voitaisiin tutkia monenlaisten poliittisten toimijoiden näkökulmasta, politiikan tutkimuksessa sitä on lähestytty erityisesti intressiryhmien tutkimusten kautta. Ryhmäteorian ensimmäisiin keskeisiin teoksiin luetaan usein Arthur Bentley'n *The Process of Government* (1949 [1908]) ja David Trumanin *The Governmental Process* (1971 [1951]). Bentley erottautui ennen 1900-lukua vallinneesta tutkimussuuntauksesta, jonka keskiössä olivat valtio ja valtiolliset instituutiot, ja asetti ryhmät politiikan tutkimuksen ensisijaiseksi kiinnostuksenkohteeksi. Bentley'n ajalleen urauurtavan näkemyksen mukaan kaikki poliittiset prosessit ja hallitustoiminta perustuvat tiettyjä intressejä ajavien ryhmien väliseen kanssakäymiseen:

Kaikki hallitustoiminnan (*government*) ilmiöt ovat ilmiöitä, joissa ryhmät painostavat toinen toisiaan, muodostavat toinen toisiaan ja työntävät pois uusia ryhmiä ja ryhmien edustajia – intressien sovittelua sovitellakseen (*to mediate the adjustments*). Vain erottamalla nämä ryhmäaktiiviteetit, määrittämällä niiden edustamat arvot ja esittämällä koko prosessin suhteessa niihin, lähestymme tyydyttävää tietoa hallitustoiminnasta.¹² (Bentley 1949 [1908], 269.)

Bentley puhuu kirjassaan ryhmistä ryhminä tai intressiryhminä (*interest groups*). Hänelle ryhmän ja intressin käsitteet ovat erottamattomia: ”[e]i ole ryhmää ilman sen intressiä. Intressi, kuten termiä tässä työssä käytetään, on ryhmän ekvivalentti” (emt., 211). Kirjoittaessaan ryhmien toiminnasta Bentley käyttää sanaa painostus (*pressure*). Hänen mukaansa ”[p]ainostus on tarpeeksi laaja sisältääkseen kaikki ryhmiin kohdistuvan ryhmävaikuttamisen muodot, taistelusta ja kapinasta abstraktiin ajatteluun ja moraaliseen sensitiivisyyteen” (emt., 259). Bentley ei näe painostusta negatiivisena tai positiivisena sanana, vaan hän tulkitsee sen arvolatausta tapauskohtaisesti: painostus voi olla humanitaarista apua ajavaa toimintaa, mutta myös korruptiota. Kaikkiaan kirjoittaja näkee ryhmien painostustoiminnan määrittävän kaikkea yhteiskunnallista elämää: ”ryhmäpainostusten tasapaino on yhteiskunnan vallitseva tila” (emt., 258–259).¹³

¹² Kirjoittajan suomennos.

¹³ Suorat lainaukset ovat kirjoittajan suomentamia.

Vaikka Bentley'n teos ei vielä julkaisuajankohtanaan saanut suurta huomiota politiikan tutkijoiden keskuudessa (Garson 1974, 1506), ajan kirjoituksissa alkoi näkyä myös muita viitteitä esimerkiksi taloudellisiin ryhmiin kohdistuvasta kiinnostuksesta. G. David Garsonin (1974) mukaan *American Political Science Review* -lehden 1900-luvun alun teksteissä näkyy kiinnostus liike-elämän poliittista vaikutusvaltaa kohtaan. Tätä vaikuttamista kirjoittaja nimittää 1970-luvulla ilmestyneessä artikkelissaan painostuspolitiikaksi (*pressure politics*) (emt., 1507–1508). Vaikka Bentley kirjoitti jo vuosisadan alussa ryhmien painostuksesta, käsitteinä painostuspolitiikka ja painosryhmä (*pressure group*) tulivat tutkimukseen tietävästi 1920-luvulla, jolloin Peter Odegard (1928) julkaisi painostuspolitiikan nimeä kantavan tutkimuksen. Ensimmäisenä merkittävänä empiirisenä intressiryhmätutkimuksena pidetty tapaustutkimus (ks. esim. Helander 1971, 10) käsittelee kirkon raittiusliikettä (*Anti-Saloon League*) vaikutusvaltaisena painostusryhmänä. Kirjoittaja määrittelee painostusryhmiksi sellaiset isoista puolueista erottautuvat ryhmät, jotka ajavat tai vastustavat poliittisia projekteja, jotka ovat niiden intressien mukaisia tai vastaisia (Odegard 1928, vii).

Odegardin teksti tuo esille lobbauksen käsitteen yhteyden ryhmiä tarkasteleviin tutkimuksiin. Vuosisadan alussa kirjoittanut Bentley (1949 [1908]) ei vielä maininnut kirjassaan lobbausta tai lobbareita, mutta Odegardin teoksessa vilahtelee siellä täällä sanat *lobbying* ja *lobbyist*. Käsitteet eivät ole kirjan keskiössä, vaan lobbari viittaa kirjassa painostusryhmän jäseneseen, jonka roolina on vaikuttaminen ja tietojen hankkiminen nimenomaan kongressissa (Odegard 1928, 12). *Lobbyist* on siis vain yksi, vaikkakin erittäin keskeinen, toimija painostusryhmässä. Lobbauksella viitataan tekstissä lainsäädäntötyöhön kohdistuvaan vaikuttamiseen (emt., 104, 115–116), joka on yksi tärkeä vaikuttamistapa painostusryhmälle.

Varhaisissa 1900-luvun alun ryhmiä koskevissa yhdysvaltalais tutkimuksissa intressiryhmiä kutsuttiin siis painostusryhmiksi, joiden nähtiin käyttävän sisäpiirisuhteita ja voimakkaita painostuskeinoja poliittisten tavoitteidensa läpiviemiseksi¹⁴. Monet 1960-luvulla julkaistut intressiryhmiä käsittelevät tutkimukset kyseenalaistivat päättäjiä painostavan ja suostuttelevan näkökulman ja näkivät, että intressiryhmät tuottivat ensisijaisesti tietoa

¹⁴ Odegardin (1928) lisäksi tällaisiin teoksiin lukeutuivat mm. Schattschneider, E. E. 1935. *Politics, Pressures, and the Tariff*, Zeller, Belle. 1937. *Pressure Politics in New York* ja Crawford, Kenneth G. 1939. *The Pressure Boys: The Inside Story of Lobbying in America* (Baumgartner & Leech 1998, 125).

samanmielisille poliitikoille. (Baumgartner & Leech 1998, 125–126.) Vastaavan näemyksen esitti myös Bentleyyn teoriaa kehitellyt ja tunnetuksi tehnyt Truman (1971 [1951]) teoksessaan *The Governmental Process*, jossa hän pyrkii kuvailemaan intressiryhmien roolia Yhdysvaltojen poliittisessa prosessissa aiempia tapaustutkimuksia (esim. Odegard 1928) systemaattisemmin. Trumanin ajattelussa yhden intressiryhmän synty ja poliittinen aktiivisuus saa aikaan aktiivisuutta myös vastakkaisia intressejä edustavissa ryhmissä. Näin intressiryhmien välisessä kilpailussa syntyvä ajoittainen tasapaino muodostaa valitsevan valtasuhteiden tilan poliittisessa prosessissa.

Trumanille vaikuttamaan pyrkivä ryhmä ei ole painostusryhmä, vaan intressiryhmä (*interest group*) eli ”mikä tahansa ryhmä, joka yhden tai useamman jaetun asenteen perusteella tekee tiettyjä vaatimuksia toisille yhteiskunnan ryhmille luodakseen, ylläpitääkseen tai lisätäkseen sellaisia käyttäytymisen muotoja, joita jaetut asenteet käsittävät”¹⁵ (Truman 1971 [1951], 33). Hän ei pidä Odegardin käyttämää painostusta (*pressure*) sopivana terminä kuvaamaan intressiryhmien lainsäädäntötyöhön kohdistuvaa vaikuttamista. Truman kirjoittaa, ettei ryhmien tarvitse painostaa lainsäätäjiä, koska jälkimmäiset kuuluvat itse tietyin asentein ja arvoin varustettuihin ryhmiin, jotka vaikuttavat lainsäätäjän roolissa tehtyihin ratkaisuihin. Moni päättäjä kuuntelee herkästi oman ryhmänsä asenteita lähellä olevan intressiryhmän ehdotuksia ja äänestää omalle ryhmälleen tai taustalleen uskollisesti. (Truman 1971 [1951], 338–339.) Täten yksisuuntainen painostaminen tai pakottaminen eivät ole Trumanista intressiryhmille ominaisia vaikuttamistapoja lainsäädäntöprosessissa, eivätkä ne siksi kuvaa intressiryhmien toimintaa parhaiten (emt., 351).

Lobbaus nousee esille Trumanin kirjassa, kun hän toteaa, että lainsäädäntöelin on ollut monelle intressiryhmälle keskeinen huomion kohde, mikä näkyy poliittisen intressiryhmän suositussa synonyymissä eli sanassa *lobby*. Näin kirjoittaja määrittelee lobbauksen Odegardin tavoin koskemaan vaikuttamista nimenomaan lainsäädäntöprosessiin: ”[v]aikka taktisista syistä monet ryhmät eivät harjoita lobbausta paljon tai ollenkaan, lainsäädännöllinen aktiivisuus on maallikolle poliittisen intressiryhmän tunnusomainen piirre”¹⁶ (Truman 1971 [1951], 321). Tärkeimpänä aikansa intressiryhmien vaikutustekniikkana Truman pitää julkisen mielipiteen muokkaamista, mitä kirjoittaja ei määrittele lobbaukseksi, vaan propagandaksi. Truman lainaa aiempaa tutkimusta todetessaan, että

¹⁵ Kirjoittajan suomennos.

¹⁶ Kirjoittajan suomennos.

juuri propagandan merkityksen korostuminen on seikka, joka erottaa ”uuden lobbyn” vanhasta 1800-luvuun lobbysta, joka keskittyi juonittelemaan kulisseissa. (Emt., 213.) Näin kirjoittaja käyttää myös itse intressiryhmän synonyymiksi nimeämäänsä lobbya, vaikka onkin valinnut intressiryhmän käsitteen oman ajattelunsa lähtökohdaksi.

Painostusnäkökulman kyseenalaistaviin tutkimuksiin lukeutuu myös Lester Milbrathin teos *The Washington Lobbyists* (1963), joka on ensimmäinen lobbaukseen ja lobbareihin yksittäisinä toimijoina keskittynyt tutkimus. Tutkimuksen yhtenä lopputulemana on, etteivät lobbauksen vaikutukset ole kovin merkittäviä Yhdysvaltojen valtiontason päätöksenteossa (emt., 354). Milbrath lähestyy lobbauksen ja painostusryhmien käsitteiden suhdetta toteamalla, että lobbareiden edustamia ryhmiä kutsutaan usein painostusryhmiksi. Määritelmä on samansuuntainen Odegardin (1928) kanssa, joka kirjoitti lobbareista painostusryhmän toimijoina. Milbrath mainitsee painostusryhmän vaihtoehtoisina niminä erityisintressiryhmät (*special interest groups*) ja lobbyryhmät (*lobby groups*). Hänen mukaansa kaikki kolme nimitystä pitävät sisällään päteviä kuvauksia ryhmistä, joita lobbarit edustavat: ryhmät painostavat päättäjiä tiettyihin poliittisiin suuntiin, ne ajavat jotakin ihmisryhmää hyödyttäviä intressejä ja palkkaavat lobbareita kommunikoimaan päättäjien kanssa. Lobbaus on siis toimintaa, jota ryhmien palkkaamat lobbarit harjoittavat, ja lobbarit ovat erillinen ryhmä, joilla on tietty rooli ryhmien vaikuttamistyössä. Milbrath itse käyttää kaikkia kolmea käsitettä vaihtoehtoisina ilmaisuina tutkimuksessaan, mikä kertoo käsitteiden synonyymisistä yhteyksistä tutkimuskielessä. (Emt., 98.)

Toisena Milbrathin tutkimuksesta nousee esille hänen tapansa rajata lobbauksen määritelmää. Hän asettaa lobbaukselle neljä kriteeriä. Ensimmäisenä lobbaus kohdistuu julkiseen, ei yksityiseen päätöksentekoon. Toiseksi lobbauksen motivaationa on päätöksiin vaikuttaminen. Toiminta ei siis ole lobbausta, jos sen ensisijaisena tavoitteena ei ole vaikuttaminen. Kolmas kriteeri koskee lobbauksen tekijää, joka edustaa joitakin muita kuin itseään ja toimii linkkinä kansalaisten ja päättäjien välillä. Milbrathille kaikki kansalaiset eivät ole potentiaalisia lobbareita, vaan lobbari toimii aina jonkun muun puolesta. Neljäntenä lobbauksen kriteerinä on vuorovaikutus, jota kaikkeen lobbaukseen kuuluu. (Emt., 7–8.) Näiden kriteerien pohjalta Milbrath muodostaa määritelmän:

– – lobbaus on jonkin muun kuin itsensä puolesta toimivan kansalaisen stimuloivaa ja välittämää viestintää, joka kohdistuu valtiovallan päättäjään ja jonka tavoitteena on tämän päätökseen vaikuttaminen¹⁷ (emt., 8).

Kirjoittaja pitää myös kongressin poliitikkoja mahdollisina lobbareina, jos he toimivat tiettyjen intressiryhmien puolestapuhujina. Tällaiset sisäiset lobbarit ovat Milbrathin mukaan yleisiä esimerkiksi Länsi-Saksassa ja Britanniassa eli maissa, joiden puolueet heijastavat taloudellisia ja yhteiskuntaluokkiin perustuvia jakolinjoja. (Emt., 9–10.) Milbrathin tutkimusasetelmassa tällaisia poliitikkolobbareita ei oteta huomioon, vaan kongressin edustajat käsitetään tyypilliseen tapaan lobbauksen vastaanottajiksi.

Milbrath nostaa useasti esille lobbauksen kielteiset mielikuvat: ”[m]onet ihmiset, vailla tarkkaa käsitystä termin merkityksestä, tuntevat tietävän ennalta, että lobbaus on ’liikaista’”¹⁸ (emt., 297). Kirjoittajasta lobbauksen negatiiviset mielikuvat johtuvat sensaatiohakuisesta lehdistöstä, poliitikkojen kielenkäytöstä ja sellaisista vanhoista lahjonnan ja viihdyttämisen toimintatavoista, joita osa lobbaajista harjoitti useita kymmeniä vuosia sitten (emt., 298–299). Sittemmin lobbauksen toimintatavat ovat muuttuneet ja epäilyttävät toimintatavat ovat suurimmaksi osaksi kadonneet, koska päätöksentekojärjestelmä ei enää palkitse ”likaisia” taktiikoita käyttäviä vaikuttajia (emt., 301). Milbrathin mukaan suuri yleisö ei ole saanut kiinni lobbauksen uudesta tilasta (emt., 299). Kirjoittajan kuvailema tilanne on hyvä esimerkki kielen ja tapahtumien luonteesta. Käsitteet voivat kantaa mukanaan sellaisia toisesta ajasta kantautuvia merkityksiä, joita niiden käyttäjät, tässä tapauksessa lobbauksen mainetta puhdistamaan pyrkivät tutkijat ja lobbarit, eivät voi täysin kontrolloida (ks. Koselleck 1989, 659). Käsitteiden merkitykset eivät muutu automaattisesti toimintatapojen peilinä, vaan kielenkäytön ja tapahtumien kompleksisessa suhteessa. Milbrathin kuvauksessa lobbauksen ”likaisuutta” vierastavat osapuolet eivät ole onnistuneet muovaamaan täysin sitä moraalista ajattelutapaa, joka lobbauksen käsitteeseen yhdistyy suuren yleisön mielissä (ks. Skinner 1999, 66–67).

Intressiryhmätutkimuksia yhteen kokoavat Baumgartner ja Leech (1998) kuvailevat lobbauksen käsitteen monitulkintaisuutta kirjoittamalla, että ”lobbauksen tutkijat ovat harvoin käyttäneet sanaa lobbaus samalla tavalla kahta kertaa”¹⁹ (emt., 33). Kirjoittajien

¹⁷ Kirjoittajan suomennos.

¹⁸ Ks. edellinen alaviite.

¹⁹ Kirjoittajan suomennos.

mukaan intressiryhmien tutkijat ovat viitanneet lobbauksella ryhmien kontakteihin virkakoneiston, presidentin viraston, tuomioistuimen ja lainsäädäntöelimen kanssa. Ruohonjuuritason kampanjat, median hyödyntäminen, tutkimusraporttien teko ja kasvokkainen vuorovaikutus päättäjien kanssa ovat kaikki voineet lukeutua lobbauksen erilaisiin tutkimusmääritelmiin. Tutkijat ovat siis Odegardin (1928) jälkeen viitanneet lobbauksella myös lukuisiin muihin vaikuttamistapoihin kuin lainsäädäntötyöhön vaikuttamiseen kongressissa. Baumgartnerin ja Leech'n mukaan useille määritelmille on yhteistä se, että tutkijat viittaavat lobbauksella toimintaan, joka pyrkii vaikuttamaan politiikkaprosessiin (*policy process*). Erityyppiset tutkimusasetelmat ja yleisistä yksityiskohtaisiin vaihtelevat lobbauksen määritelmät ovat vaikuttaneet tutkimuskentän sirpaloitumiseen siten, että tulokset ovat harvoin vertailukelpoisia. (Baumgartner ja Leech 1998, 34–35.) Kirjallisuus on eri mieltä niin lobbauksen kriteereistä, viittausalasta kuin arvolutauksistakin eli lobbauksen hyödyistä ja haitoista edustukselliselle demokratialle. Vaikka 1960-luvulta lähtien alkoi ilmestyä tutkimuksia, joissa intressiryhmien toimintaan suhtauduttiin entistä suopeammin, ne eivät dominoineet täysin yhdysvaltalaista keskustelua. Samaan aikaan julkaistiin tutkimuksia, joissa intressiryhmien toiminnalla nähtiin olevan demokratiaa uhkaavaa valtaa (emt., 126).

4.3 Eliittiteoriat ja pluralismi

Arthur Bentley'n ja David Trumanin ajattelu on vaikuttanut myös eliittiteorian pluralistiseen tulkintaan Yhdysvalloissa. Teorian juuret ovat 1800- ja 1900-lukujen vaihteen Italiassa, jossa Gaetano Mosca ja Vilfredo Pareto alkoivat kiinnittää huomiota siihen, kuka yhteiskunnassa käyttää valtaa ja miksi. Eliittiteorian ydinajatuksen mukaan yhteiskunnallinen valta on massojen sijaan hallitsevan vähemmistön käsissä (Mariotti 2020, 1). Mosca (1939 [1896], 50) käyttää eliiteistä nimityksiä ”hallitseva luokka” (*ruling class*) ja ”poliittinen luokka” (*political class*). Hänen mukaansa luokan valta perustuu organisoitumiseen. Se hallitsee massaenemmistöä, koska enemmistöstä poiketen eliitti on organisoitunut eli toimii yhteistyössä (emt., 53). Pareto (1963 [1916], 1422–23) puolestaan kirjoittaa eliiteistä (*élite*). Hänestä yhteiskunta jakautuu yksilöihin, jotka voidaan asettaa järjestyksiin poliittisten, taloudellisten tai muiden kyvykkyyksien perusteella. Eliiteiksi Pareto nimittää luokkaa, joka on hierarkkisessa järjestyksessä korkeimmalla omalla toiminnan alallaan, kuten juridiikassa, politiikassa, taiteessa tai muussa.

Mariottin (2020) mukaan Pareton ja Moscan käyttämät käsitteet edustavat kahta erilaista arvolatausta eliitin käsitteessä. Pareton kielenkäytössä eliitti viittaa poikkeavaan paremmuuteen. Sen lisäksi, että eliitin latinankielisellä nimellä (*eligere*) on positiivinen merkitys, Pareto käyttää eliitin synonyyminä aristokratiaa (*aristocrazia*), joka viittaa parhaaseen (*best*). Moscan ”hallitseva luokka” viittaa edellistä neutraalimmin mihin tahansa enemmistöä hallitsevaan ryhmään, ei pelkästään kyvykkäimpien yksilöiden luomaan ryhmään. Jälkimmäinen käytötapa ja arvolataus on nykytutkimukselle tyypillisempi eliiteistä puhuttaessa. (Emt., 1–2.) Käsitteissä on myös muita eroja. Arthur Livingston (1939, xli) on esittänyt, että Moscan ”hallitseva luokka” on kapeampi kuin Pareton ”eliitti”, koska edellinen rajoittuu ihmisryhmään, joka tosiasiallisesti osallistuu hallitustoimintaan tai vaikuttaa siihen.

Eliittiteoria levisi Yhdysvaltoihin 1900-luvun alkupuoliskolla, jolloin italialaisten tutkijoiden tekstejä käännettiin englanniksi. Yksi käännekohta poliittisen eliitin tutkimuksessa oli sosiologi Charles W. Millsin (2000, [1956]) teos *The Power Elite*. Kirja käsittelee vallan keskittymistä amerikkalaisen yhteiskunnan sotilaalliselle, taloudelliselle ja poliittiselle eliitille. Millsin mukaan keskittyminen on seurausta poliittisesta taloudesta, jossa valtaeliitin jäsenet ovat riippuvaisia toistensa toiminnasta ja heillä on yhteneväisiä intressejä, joiden kautta eliitin vallankäyttö määrittyy. Kirjoittaessaan valtaeliitin vaihtuvista jäsenistä Mills tuo esille lobbauksen käsitteen. Hän erottelee toisistaan tavanomaisen lobbauksen, jota tekevät toimialajärjestöt usein valtahierarkian keskitasolla ja korkean tason lobbauksen, jossa valtaeliitti ulottaa vaikutusvaltaansa oman piirinsä alapuolelle. Eliitit harjoittavat korkean tason lobbausta eli ”yhteystyötä” esimerkiksi silloin, kun heidän täytyy saada jokin esitys läpi kongressissa, jonka rivijäsenet ovat Millsin mukaan valtaeliitin reunoilla ja alapuolella. Lobbareista valtaeliittiin eivät kuulu painotusryhmiksi kutsutut toimialajärjestöt, vaan juristien ja investointipankkiirien korkea kuppikunta. Tekstissä juuri valtaeliittiin kuuluvat lobbarit määritellään tärkeiksi toimijoiksi lopullisten politiikkatoimien määrittämisessä. Korkean tason lobbausta kuvataan tekstissä suhdeverkostoihin perustuvana toimintana: ”yritysjohtajat kiinnittyvät korkeaan sotilaalliseen ja poliittiseen piiriin henkilökohtaisten ystävyys-suhteiden, – – järjestöjen ja niiden alakomiteoiden, arvoeurojen – – kautta”²⁰ (emt., 292).

²⁰ Kirjoittajan suomennos.

Yhdysvalloissa vallitsi *The Power Elite* -kirjan ilmestymisen aikoihin 1950-luvulla kaksi eliittiteorian suuntausta: pluralismi ja elitismi. Arthur Bentley ja David Trumanin kirjoituksista ponnistavassa pluralistisessa ajattelussa eliittien valta on suhteellista. Tietty ryhmä tai intressi saa valtaa, kun se kilpailee onnistuneesti vastakkaisin intressein varustettujen ryhmien kanssa poliittisella areenalla. Charles Millsin ja esimerkiksi Floyd Hunterin²¹ edustamassa elitismissä vallan hierarkiat eivät vaihtele kilpailevien ryhmien välillä, vaan ne kasaantuvat tietyille joukolle. (Mariotti 2020, 4.) Demokratian ja vallan tutkija Robert A. Dahl julkaisi 1950-luvulta eteenpäin teoksia, jotka kyseenalaistivat elitistien näkemyksen amerikkalaisesta yhteiskunnasta. Kirjassaan *Who Governs? Democracy and Power in an American City* (1961) Dahl esittää pluralistisen vastauksensa, jonka mukaan yhteiskunnallinen vallankäyttö ei kasaudu vain tietyille toimijoille, vaan on hajautunutta. Hajautuminen ei tarkoita Dahllille sitä, että vallankäytön resurssit olisivat jakautuneet tasaisesti, vaan sitä, että erilaiset ryhmäintressit ovat vaikutusvaltaisia erilaisissa poliittisissa kysymyksissä. Dahlin ajattelussa ryhmät, joilla on paras pääsy tietyn valtaresurssin äärelle, eivät usein pääse monien muiden resurssien äärelle. Samalla tietty resurssi ei usein ole tehokas kaikissa, vaan joissain päätettävissä asioissa. (Dahl 1961, 228.) Siten yksikään ryhmä ei käytä valtaa jokaisessa päätettävässä kysymyksessä.

Vaikka Dahl ei ole varsinainen intressiryhmäteorian kehittäjä, ryhmillä on keskeinen rooli tutkijan kuvaamassa valtarakennelmassa. Peter M. Christiansen (2020b, 3) kiinnittää huomiota siihen, kuinka Dahl (1961) kirjoittaa ammatillisten organisaatioiden vallan kasvusta ja viittaa useasti taloudellisiin merkkihenkilöihin (*economic notables*) eli liiketoiminnan henkilöihin ja rikkaisiin yksilöihin, jotka toimivat toisinaan taloudellisten intressien edustajina. Eliittiteoriaan Dahl on vaikuttanut kehittämällä elitismien edustajista erottautuvaa pluralistista näkökulmaa, jossa tavallisia kansalaisia vaikutusvaltaisemmat ryhmät edustavat vallan keskittymiä, jotka kilpailevat toisten keskittymien kanssa (Mariotti 2020, 4). Yhdysvaltalaisessa politiikan tutkimuksessa kamppailu elitistien ja pluralistien välillä kääntyi 1950-luvun jälkeen pluralistien voitoksi, sillä useat tutkimukset päätyivät tunnistamaan keskenään kilpailevien intressien vaikutuksen päätettävissä kysymyksissä (Godwin ym. 2013, 29). Pluralismi tarjosi ajan tutkijoille linssit, joiden läpi kilpailevat intressiryhmät näyttäytyivät luonnollisena osana päätöksentekoa ja joiden läpi

²¹ ks. esim. Hunter, Floyd. (1953). *Community power structure. A study of decision makers.*

yhteiskunnallinen vallankäyttö oli ajoittain tasapainossa, koska intresseille syntyi usein vastaintressejä.

Osa tutkijoista alkoi 1960-luvulla kyseenalaistaa sekä elitistien että pluralistien kysymyksenasettelua Peter Bachrachin ja Morton Baratzin (esim. 1962) töiden takia (Mariotti 2020, 5). Heidän ajattelussaan valtaa ei pidä tutkia vain tarkastelemalla sitä, kenellä on valtaa tai kuka hallitsee asiakysymyksissä, jotka ovat jo poliittisella agendalla. Bachrachin ja Baratzin mukaan olennaista on myös se, kuka määrittää päätöksenteon agendaa ja etenkin se, minkä asioiden pääsy päätöksenteon areenalle estetään. Uudenlaisen lähestymistavan politiikan tutkimus sai 1960-luvun jälkeen, jolloin policy-näkökulmaksi (*policy approach*) kutsuttu tutkimus keskittyi enemmän siihen, mitä päätetään tai ei päätetä kuin siihen, ketkä kuuluvat yhteiskunnallista valtaa käyttäviin eliitteihin (Mariotti 2020, 5). Baumgartnerin ja Leechin (1998) mukaan policy-näkökulma on yksi keskeinen lobbaustutkimukseen liittyvä lähestymistapa, joka on kehittynyt erillään intressiryhmäteoriasta. Keskittyessään päätösten tarkasteluun policy-tutkimukset toivat esille niin sanottuja päätöksentekojärjestelmän alajärjestelmiä (*subsystems*), joissa tietyn asiakysymyksen parissa vaikuttavat intressiryhmät ovat kaksisuuntaisessa riippuvuussuhteessa päättäjien kanssa ja voivat vaikuttaa päätöksiin työskentelemällä läheisesti samanimielisten päättäjien kanssa (emt., 121–122). Intressiryhmien määrä kasvoi merkittävästi 1970-luvulta lähtien, jolloin alajärjestelmistä alettiin käyttää tutkimuksissa nimitystä asiaverkostot (*issue networks*) (emt., 123–124). Asiaverkostot muodostuvat hallinnon ulkoisista ja sisäisistä intressiryhmistä, jotka kiistelevät ”parhaista” politiikkatoimista tietyllä sektorilla. Täten verkostoja voidaan pitää yhdenlaisena tulkintana pluralistisesta päätöksentekomallista (Godwin ym. 2013, 38).

Uudemmassa lobbaustutkimuksessa intressiryhmien valtaa on lähestytty pluralismista kehittyneen neopluralismin ja poliittisen taloustieteen vaihtosuhdemallin (*exchange model*) näkökulmista. Vaihtosuhdemallissa intressiryhmät ”ostavat” politiikkatoimia tarjoamalla resursseja päättäjille ja saamalla vastineeksi mieluisia päätöksiä. Mallin mukaan intressiorganisaatiot vahingoittavat demokraattista prosessia, koska hyvillä resursseilla varustellut ryhmät voivat tehdä parempia vaihtokauppoja kuin vähempiresurssiset toimijat. Neopluralistit taas käsittävät intressiryhmät demokratiaan kuuluvina instituutioina, jotka tuovat kansalaisten intressejä osaksi päätöksentekoa. Heidän mukaansa kilpailevien intressien on mahdollista olla edustettuina riittävän tasaisesti suurimmassa osassa

päätettävistä asioista. Perinteisestä pluralismista neopluralismi eroaa siten, että se pyrkii huomioimaan edellistä enemmän epätasaisesti jakautuneiden resurssien vaikutusta. Neopluralistit ovat esimerkiksi todenneet, että tuottajien intressit ovat ajoittain yliedustettuja päätöksenteossa ja että jotkin institutionaaliset järjestelmät suosivat resurssirikkaita intressiryhmiä. (Godwin ym. 2013, 25–26, 40.)²²

Yhdeksi perinteisen pluralismin neopluralistiseksi kritiikiksi voidaan laskea John J. Mearsheimerin ja Stephen M. Waltin (2007) tutkimus Yhdysvaltojen Israel-lobbysta eli Israel-myönteisen ulkopoliittikan puolesta vaikuttavasta intressiryhmästä. Kirjoittajat argumentoivat, että lobbausryhmän muodostavien yksilöiden ja ryhmien toiminta on keskeinen syy sille, miksi Yhdysvallat toteuttaa Lähi-idässä sellaista politiikkaa, joka ei ole strategisesti tai moraalisesti hyödyllistä amerikkalaisten tai israelilaisten näkökulmasta (emt., 111–112). Koska ryhmällä on erityisen paljon vaikutusvaltaa, sillä on mahdollisuus muovata Yhdysvaltojen ulkopoliittikkaa suuntaan, joka ei ole kirjoittajien mukaan hyväksi maan kokonaisedulle. Mearsheimer ja Walt tuovat esille, kuinka lobbaavan intressiryhmän valta voi kasvaa pluralistisessa demokratiassa suureksi, jos sillä ei ole vastavoimiksi järjestäytyviä kilpailijoita (vrt. Truman 1971 [1951] ja Dahl 1961), jos se on keskittynyt tiettyyn asiakysymykseen ja jos suurin osa väestöstä on välinpitämättömiä ryhmän kannattamassa kysymyksessä (Mearsheimer ja Walt 2007, 140). Kirjoittajien ajatusmallissa intressiryhmän lobbausvallasta on syytä olla huolissaan silloin, kun se ei tuota pluralistisen päätöksentekomallin mukaista ideaalia kilpailevien intressien tasapainosta eli yhteistä ”amerikkalaista etua” (ks. emt., 199).

4.4 Yhteenveto englanninkielisestä tutkimuksesta

Tässä luvussa käsiteltyjen lähteiden mukaan lobbaussanasto on peräisin 1800-luvun alun Yhdysvalloista. Alkujaan lobbaus viittasi Yhdysvalloissa kongressin lobbyssa ja Isossa-Britanniassa parlamentin aulassa vierailuun, jonka tavoitteena oli päästä vaikuttamaan lainsäätäjien työhön. Tarkasteltujen lähteiden perusteella lobbauksen englanninkieliseen käsitteeseen on alun perin liitetty negatiivisia arvolatauksia: 1800-luvun alun yhdysvaltalaiskirjoituksissa lobbarit liitetään korruptiiviseen toimintaan ja lehmänkauppoihin.

²² Neopluralistisesta argumentaatiosta ks. Baumgartner, Frank, Berry, Jeffrey, Hojnacki, Marie, Kimball, David ja Leech, Beth. 2009. *Lobbying and Policy Change: Who Wins, Who Loses, and Why*.

Tutkimuskirjallisuudessa lobbaus esiintyi noin sata vuotta ensimmäisiä OED:n kirjallisia lähteitä myöhemmin. Lobbauksesta ja painostusryhmistä kirjoitettiin tutkimuskentällä tiettävästi ensimmäistä kertaa Odegardin (1928) painostuspolitiikkaa käsittelevässä teoksessa. Analysoiduissa tutkimuksissa lobbauksen merkitystä tulkittiin hyvin samansuuntaisesti kuin historiallisessa sanakirjassa (OED). Yhdysvaltalaistutkijoille (Odegard 1928, Truman 1971 [1951], Mills 2000 [1956]; Milbrath 1963) lobbaus oli erityisesti lainsäätäjien kohdistuvaa vaikuttamista. Vaikka tutkijat varasivat lobbauksen käsitteen yhdenlaiselle vaikuttamiselle, teksteissä nostettiin esille lobbauksen ja laajemman intressiryhmävaikuttamisen synonyyminen yhteys. Truman toteaa, että intressiryhmistä käytetään myös nimeä *lobby*, sillä lobbaus eli vaikuttaminen lainsäädäntötyöhön on ”suurelle yleisölle” ymmärrettävin vaikutuskeino. Myös Milbrath käyttää lobbyryhmää, painostusryhmää ja erityisintressiryhmää synonyymisesti tutkimuksessaan, vaikka tulkitsee, että ensimmäinen korostaa ryhmien tapaa palkata lobbareita kommunikoimaan päättäjien kanssa, toinen kuvaa päättäjien painostamista ja kolmas ryhmien intressien ajamista.

Tutkimuskirjallisuudesta nousi esille lobbauksen ja painostusryhmän käsitteiden negatiiviset arvolataukset. Siinä missä Odegard (1928) kirjoitti painostusryhmistä, Truman (1971 [1951]) hylkäsi käsitteen epäkuvaavana. Trumanista yksisuuntainen painostaminen ei ollut ryhmille ominainen vaikuttamistapa lainsäädäntöprosessissa, jossa lobbarit tarjosivat ennemminkin tietoa samanmielisille poliitikoille. Siksi hän käyttää painostuksesta vapaata käsitettä ”intressiryhmä”. Truman ja Milbrath (1963) pyrkivät vakuuttamaan lukijansa siitä, että lobbaus on yhteiskuntaan kuuluvaa kiitettävää toimintaa, vaikka siihen liitetään usein hämäräperäisiä toimintatapoja. Trumanin mukaan kirjoitusajankohdan lobbaus eroaa vanhasta 1800-luvun lobbauksesta, jossa juoniteltiin suljettujen ovien takana. Milbrath kritisoi ”suuren yleisön” näkemyksiä lobbauksen likaisuudesta, sillä kirjoittajasta ne kumpuavat menneisyyden toimintatavoista, kuten lahjonnasta, joita ei enää kirjoitushetkellä harjoiteta Yhdysvaltojen politiikassa.

Painostusryhmät, intressiryhmät tai lobbyryhmät eivät olleet ainoita käsitteitä, joilla päätöksentekoon vaikuttavia ryhmiä kuvattiin politiikan tutkimuksessa. Italialaiset yhteiskuntatieteilijät (Mosca 1939 [1896]; Pareto 1963 [1916]) kirjoittivat ryhmien poliittisesta vallankäytöstä ”hallitsevan luokan”, ”poliittisen luokan” ja ”eliittien” käsitteillä. Heidän mukaansa nämä vähemmistöistä koostuvat ryhmät käyttivät yhteiskunnallista valtaa massojen sijaan. Eliittitutkimus rantautui 1900-luvun alkupuolella Yhdysvaltoihin, jossa

Charles Mills (2000 [1956]) yhdisti eliitin käsitteen lobbaukseen kutsumalla esimerkiksi juristien ja investointipankkiirien kuppikunnan vaikuttamispyrkimyksiä kongressissa korkean tason lobbaukseksi. Lobbauksen käsitteen elitistisille merkityksille, joita havaitaan seuraavan luvun suomalaisaineistossa, löytyy siis vertailukohtia toisenlaisesta poliittisesta kielestä ja kontekstista.

Mills (2000 [1956]) edusti vallan kasautumista korostavaa elitististä näkemystä eliittiteoriasta. Bentley'n (1949 [1908]) ja Trumanin (1971 [1951]) ajattelusta kumpuavassa pluralistisessa tulkinnassa yhteiskunnallinen vallankäyttö ei kasaannu vain tietyille ryhmälle, vaan intressit joutuvat kilpailemaan toistensa kanssa poliittisissa kysymyksissä. Pluralistinen ajattelutapa yleistyi yhdysvaltalaisessa politiikan tutkimuksessa 1900-luvun puolivälin jälkeen. Sen perintö näkyy edelleen 2000-luvun yhdysvaltalaisessa lobbaustutkimuksessa, jossa yksi tapa lähestyä intressiryhmien valtaa on neopluralistinen ajattelu. Neopluralismin mukaan ryhmien kilpailu mahdollistaa intressien riittävän tasaisen edustuksen päätöksenteossa, vaikkakin jotkin päätöksentekojärjestelmän osat suosivat hyvillä resursseilla varustettuja ryhmiä.

Tässä ensimmäisessä analyysiosiossa esitellyt näkökulmat kertovat eri tavoista hahmottaa lobbaukseen liittyvän tutkimuksen näkökulmia ja käsitteitä. Lobbauksen tutkimiselle ei ole omaa yhtenäistä tutkimusperinnettä politiikan tutkimuksessa, vaan sitä on tarkasteltu esimerkiksi osana ryhmien tutkimusta. Yksi mahdollinen selitys erillisen lobbaustutkimuksen puutteelle yhdysvaltalaisessa politiikan tutkimuksessa voi liittyä tieteenalalla vallinneeseen vaikutusvaltaiseen käsitykseen pluralistisesta päätöksentekojärjestelmästä. Se lukee lobbaavat ryhmät osaksi yhteiskunnallista järjestelmää, jossa intressiryhmien kokonaisuus näyttäytyy koko kansakunnan etuja eri näkökulmista ajavana rakenteena. Vaikka neopluralismi kiinnittää huomiota erityisen vaikutusvaltaisiin ryhmiin, jotka vääristävät intressiryhmien välistä kilpailua (esim. Mearsheimer ja Walt 2007), kokonaiskuva yhteiskunnan intressejä heijastavasta pluralismista on vaikuttanut vahvasti yhdysvaltalaiskeskeisessä politiikan tutkimuksessa.

Luku toimii pohjana ja vertailukohtana seuraavalle luvulle, joka vastaa tutkielman pääkysymykseen siitä, miten lobbaus on tullut osaksi Suomen poliittista kieltä. Jotta lobbauksen suomalaista käsitehistoriaa voidaan tutkia, on olennaista tietää, millaisia merkityksiä käsite on saanut sen kielen ja yhteiskunnan kontekstissa, jossa käsite on tiettävästi

esiintynyt ennen suomen kieltä. Näin työssä pystytään vastaamaan siihen, miten suomalaiset lobbaukseen liitetyt merkitykset vertautuvat englanninkielisissä lähteissä käytyyn keskusteluun.

5 Lobbauksen käsitehistoria Suomessa

Tutkielman pääanalyysiosio jakautuu kahteen osaan, joista ensimmäinen käsittelee lobbauksen käsitettä suomalaisissa valtio-opillisissa kirjoituksissa ja tutkimuksissa. Toinen osio pureutuu lobbauksesta käytyyn julkiseen keskusteluun *Helsingin Sanomissa* ja *Suomen Kuvalehdessä*. Suomea koskevaan analyysiosioon johdattelee lyhyt sanakirjakatkaus, joka auttaa luomaan kuvaa siitä, milloin lobbaus on nähty tarpeelliseksi ottaa mukaan suomen kieltä kuvaaviin kirjoihin.

Edellisen luvun historiallisessa englanninkielisessä sanakirjamääritelmässä lobbaus viittasi 1800-luvulla ainakin kongressin käytävillä tapahtuneeseen vaikuttamiseen, joka kohdistui päättäjien lainsäädäntötyöhön. Varhainen suomalainen tietosanakirjamaininta lobbauksesta on vuonna 1934 ilmestyneessä Otavan *Isossa tietosanakirjassa*. Sen mukaan *lobby* on erityisesti parlamenttirakennuksen käytävä tai eteinen ja *lobbyist* on

henkilö, joka käytävässä odottelee edustajia vaikuttaakseen näiden päätöksiin jossakin asiassa. Tällainen vaikutus on nimeltään *lobbying*, ja sitä vastaan on nimenomaan Yhdysvalloissa katsottu tarpeelliseksi ryhtyä lainsäädäntötoimiin. (Otava 1934, 1338.)

Vuoden 1963 painoksessa *lobby* selitetään seuraavasti:

– – Lontoossa erityisesti tilava parlamenttitalon huone, jossa alahuoneen jäsenet neuvottelevat äänestäjiensä ym. kanssa – Washingtonissa jonkin poliittisen tai taloudellisen eturyhmän edustaja (lobbyisti) seuraa kongressin toimintaa ja pyrkii vaikuttamaan sen jäseniin (lobby system). (Otava 1963, 758.)

Varhaiset tietosanakirjamaininnat määrittelevät siis lobbauksen pitkälti Yhdysvaltojen politiikkaan liittyvänä käsitteenä ja ilmiönä. Tämänkaltainen määrittely on ollut yleistä myös monien maiden tutkijoille ja poliittisille tarkkailijoille aina 1960-luvun lopulle saakka ja jopa sen jälkeen (Thomas ja Hrebenar 2020, 1).

Ensimmäisestä kattavasta suomen kielen sanakirjasta eli *Nykysuomen sanakirjasta* (1951–1961) lobbaukseen viittaavat sanat puuttuvat, mutta sen seuraajassa *Suomen kielen perussanakirjassa* (1990–1994) ”lobata” määritellään arkikielen sanaksi, joka tarkoittaa ”harjoittaa lobbismia”. ”Lobbismi” on sanakirjan mukaan ”epävirallisen yhteyden pitämistä päättäjiin tai poliitikoihin suhdetoimintatarkoituksessa”, samaa kuin ”lobbaus” ja

”käytäväpolitiikka”. Lobbismin harjoittajaa sanotaan ”lobbistiksi”. Sanakirjojen perusteella lobbaustermit ovat siis vakiintuneet käyttöön viimeistään 1990-lukuun mennessä, jolloin ne on haluttu sisällyttää suureen sanakirjaan. Määritelmät eivät myöskään rajaa lobbausta enää yhdysvaltalaiseksi ilmiöksi.

Nykyistä suomen kieltä kuvaavan *Kielitoimiston sanakirjan* määritelmät ovat pääpiirteittäin samat kuin *Suomen kielen perussanakirjassa*. Sanoista ”lobata” ja ”lobbaaja” on tip-punut pois viittaukset arkikieleen, ja ne saavat edellä mainitut ”lobbismmin” ja ”lobbistin” määritelmät. ”Lobbarin” nykyinen sanakirja määrittelee edelleen arkikieliseksi ilmaisuksi lobbaajalle. Englantiin viittaavat y-muotoiset lobbyismi ja lobbyisti ovat mukana 1990-luvun sanakirjassa, mutta eivät nykyisessä versiossa.

Sanakirjamääritelmän ”suhdetoimintatarkoitus” erottaa sen edellisessä luvussa esiintyneistä englanninkielisen maailman historiallisista merkityksistä ja politiikan tutkimuksen määritelmistä, jotka korostavat usein, että lobbauksen ensisijaisena päämääränä ei ole hyvien suhteiden luominen tai ylläpito, vaan vaikuttaminen poliittiseen päätöksentekoon. Nämä motiivit ja merkitykset voivat toki kietoutua toisiinsa. Suhdetoimintaa korostava määritelmä nousi voittajaksi myös Kotimaisten kielten keskuksen vuoden 1995 kilpailussa, jossa etsittiin suomalaisia vastineita lobbaamiselle ja lobbarille. Kilpailun voittajana oli sanasta ”suhde” johdetut uudissanat ”suhteilla” ja ”suhteilija”. Valintaa raati perusteli sillä, että suhdetoiminnan ja lobbauksen sanakirjamääritelmät ovat hyvin lähellä toisiaan (Kielikello 1995b). Käsitteellisestä näkökulmasta termi ”suhteilla” ei kata poliittiseen päätöksentekoon suuntautuvaa näkökulmaa, jonka sanan lobbaus alkuperä parlamenttitalon aulassa tapahtuvana vaikuttamisena pitää sisällään. Suhteiden hoidon rinnakkainen yhteys lobbaukseen nousee esille myös seuraavien alalukujen aineistoissa, joissa lobbauksesta käytetään ilmaisuja suhdetyö, suhdetoiminta ja yhteiskuntasuhteiden hoito.

5.1 Lobbaus politiikan tutkimuksessa

5.1.1 Suomalainen painostuspolitiikka 1950–

Millaisia merkityksiä yhdysvaltalaistutkimuksessa esiintyneiden lobbauksen, painostuspolitiikan ja intressiryhmien käsitteet saavat suomalaisissa valtio-opillisissa kirjoituksissa ja tutkimuksissa? Lobbauksen *lobbying* ja *lobby* -muodoissaan mainitsi tietävästi ensimmäisenä valtio-opin professori Jussi Teljo, joka kirjoitti *Sosialistiseen aikakauslehteen*

otsikolla ”Painostusryhmät ja painostuspolitiikka” (1953). Teljo kirjoittaa ”sosiaalisista järjestöistä”, jotka eivät ”pyri välittömästi osallistumaan valtiovallan käyttöön, mutta ne pyrkivät välillisin keinoin vaikuttamaan siihen, miten valtiovaltaa käytetään” (emt., 416). Teljon ajattelussa näkyy yhdysvaltalainen pluralistinen näkökulma, sillä hän määrittelee järjestöt valtiovallan ulkopuoliseksi toimijoiksi, joilla on keskenään ristiriitaisia tavoitteita ja jotka joutuvat kilpailemaan keskenään päättäjien suosiosta (emt., 417). Kirjoittaja tuo tekstissään esille käsitteiden juuret:

Valtiotieteellisessä kirjallisuudessa sanotaan sosiaalisten järjestöjen poliittista toimintaa ’painostuspolitiikaksi’ ja sitä harjoittavia järjestöjä ’painostusryhmiksi’. Nämä nimitykset – englanninkielisinä *pressure politics* ja *pressure groups* – ovat peräisin Amerikan Yhdysvalloista, jossa sosiaalisten järjestöjen poliittinen toiminta on laajempi ja monitahoisempi ilmiö kuin missään muussa nykyajan valtiossa (emt., 416).

Lobbaus (*lobbying*) ei ole Teljolle painostuspolitiikan synonyymi, vaan alakäsite, joka liittyy erityisesti amerikkalaiseen painostuspolitiikkaan:

Erityistä huomiota ansaitsevat ne menettelytavat, joita sikäläiset painostusryhmät käyttävät pyrkiessään vaikuttamaan valtiovallan edustajien päätöksiin ja toimenpiteisiin. Tästä ’ahtaammasta painostuspolitiikasta’ käytetään Amerikassa nimitystä *lobbying* ja sitä harjoittavista painostusryhmistä nimitystä *lobby* – – Nämä nimitykset johtuvat siitä, että painostusryhmien asiamiehet mielellään kuljeskelevat eduskuntatalojen ja hallitusrakennusten eteiskäytävissä ’uhrejaan’ tavoittaakseen eli ’napinreikään tarttuakseen’, kuten amerikkalaiset kuvaavasti sanovat. Puheenaolevan toiminnan harjoittamista varten liittovaltion puitteissa on – – painostusryhmillä Washingtonissa toimistonsa, joiden henkilökuntaan kuuluu taitavia ja kokeneita ’lobbyisteja’ (emt., 418).

Teljo mainitsee lobbauksen, lobbyt ja lobbyistit tekstissään vain kerran ja kirjoittaa muutoin painostuspolitiikasta ja -ryhmistä. Hän luokittelee painostuspolitiikan keinoiksi yleisen mielipiteen muokkaamiseen pyrkivän propagandan ja vaikuttamisen siihen, että poliittisesti merkittäviin asemiin valitaan ryhmien etuja tai aatteita suosivia henkilöitä. Teljon mukaan sanan varsinaisessa merkityksessä painostuspolitiikka on vaikuttamista siihen, että ”puolueiden johtajat ja valtiovallan edustajat noudattavat niille [ryhmille] mieluista ja karttavat niille epämieluista politiikkaa” (emt., 418). Viimeksi mainitussa painostusryhmät voivat käyttää ”mitä erilaisimpia menettelytapoja, moraalisia tai moraalittomia, laillisia ja laittomia – asiallisesta todistelusta alkaen karkeaan lahjomiseen saakka” (emt., 418). Ryhmien toimintatapoihin liitetään myös laiton toiminta ja lahjonta, jotka eivät luo kuvaa moraalisesti täysin hyväksyttävästä toiminnasta.

Jussi Teljon oppilaana ollut Jaakko Nousiainen jatkoi painostusryhmien käsittelyä klassikkoteoksessaan *Suomen poliittinen järjestelmä* (1959), joka hahmotteli poliittisen järjestelmän kokonaisuutta ensimmäisenä Suomen valtiotieteellisellä alalla. Teljo ja Nousiainen kirjoittivat painostusryhmistä ensimmäistä kertaa aikana, jolloin niitä ei ollut juuri tutkittu Suomessa. Heidän kirjoituksensa sijoittuvat toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan, jolloin etujärjestöjen merkitys lisääntyi Suomessa. Nousiaisen (1998, 91) mukaan vaikutuksen kasvua pidettiin luonnollisena seurauksena sille, että valtion toiminta oli laajentunut entistä useammille aloille yhteiskunnassa. Ajatus heijastaa pluralistista näkemystä, jossa intressiryhmien järjestäytyminen nähdään vastareaktionä toisten intressien levittäytymiselle poliittisella areenalla. Teljon ja Nousiaisen teksteissä on paljon samaa, mutta jälkimmäinen kiinnittää huomiota erityisesti Suomen painostuspolitiikkaan. Samaa on esimerkiksi määritelmä painostusryhmistä, jotka yrittävät ”välillisin keinoin, harjoittamalla painostusta valtion toimielimiä ja puolueita kohtaan, vaikuttaa siihen, miten valtiovaltaa käytetään” (Nousiainen 1959, 69). Ryhmien poliittista toimintaa kirjoittaja kutsuu Teljon tavoin painostuspolitiikaksi. Nousiaiselle ”nimitykset ovat osuvia ja kuvaavat hyvin näiden ryhmien toimintatapaa” (emt., 70). *Politiikka*-lehteen kolme vuotta myöhemmin kirjoittanut Teljon oppilas Väinö Huuska on samoilla linjoilla painostusryhmän ja -politiikan käsitteiden osuvuudesta: ”[n]imitykset ovatkin varsin osuvia ja ilmaisevat myös esim. suomenkielisessä asussa varsin sattuvasti näiden järjestöjen poliittisen toiminnan luonnetta – valtiovaltaan kohdistuvaa painostusta” (Huuska 1962, 1).

Nousiaisen (1959) tekstistä käy ilmi, että nimitys ”painostusryhmä” on harvinainen kirjoitusajankohdan kielessä. Tekstin mukaan Suomen yleiseen kielenkäyttöön on juurtunut painostusryhmän sijasta nimitys ”etujärjestö”, jota kirjoittaja ei pidä sopivana yleisnimityksenä kuvaamilleen ryhmille. Kirjoittaja haluaa nimetä ryhmät kiinnittämällä huomiota niiden toimintatapaan eli painostuksen harjoittamiseen, eikä toiminnan tarkoitukseen tai motiiviin eli tietyn ryhmän etujen ajamiseen. Vaikka Nousiainen pitää painostusryhmän nimeä kuvaavana, hän toteaa, että pelkkää painostuspolitiikkaa harjoittavat ryhmät ovat Suomessa harvinaisia. Hän näkee painostusryhmänä toimimisen yhtenä järjestöjen toiminnan muotona. Kirjassa on myös vailla selitystä oleva maininta ”lobbyisteista”: ”[b]udjettikäsittelyn merkitys painostusryhmille näkyy jo siinä, että syksyisin asian ollessa esillä on kirjelmien, lähetystöjen ja ’lobbyistien’ tulva eduskunnassa suurimmillaan” (emt., 90). Kirjoittaja käsittää lobbyistit yhdysvaltalaisesta intressiryhmätutkimuksesta lainatulla tavalla eduskunnassa vaikuttaviksi painostusryhmien toimijoiksi.

Nousiainen pitää painostusryhmiä vaikutusvaltaisina ajan suomalaisessa poliittisessa ympäristössä. Hän kirjoittaa muun muassa ”mahtavista talouspoliittisista [järjestöistä] ja työmarkkinajärjestöistä”, painostusryhmien vaikutusvallan kasvusta ja ryhmien poliittisen toiminnan tuloksellisuudesta (Nousiainen 1959, 71). Vaikka Nousiainen kirjoittaa, että parhaat edellytykset painostuspolitiikalle on Yhdysvaltojen kaltaisessa kaksipuoluejärjestelmässä, hän näkee myös Suomessa hyvät olosuhteet puolueiden löyhän järjestäytymisen ja heikon puoluekurin takia. Teksti antaa siis ymmärtää, että painostuspolitiikaksi nimetyllä toiminnalla on merkitystä politiikan muotoutumisessa myös suomalaisessa kontekstissa, mikä nostaa toiminnan relevantiksi yhteiskunnallisen keskustelun ja tutkimuksen kohteeksi.

Nousiainen määrittelee painostusmenetelmiksi samat toimet kuin Teljo (1953) ja toteaa tämän tavoin, kuinka toimet voi olla ”eettillisesti katsoen hyväksyttäviä tai hylättäviä, laillisia tai laittomia” (Nousiainen 1959, 89). Kevyempien keinojen lisäksi Nousiainen lukee painostustoimintaan myös ”uhkaukset ja suoranaisen lahjomisen”. Väinö Huuska (1962, 6) toteaa, kuinka painostuspolitiikkaa voidaan ”harjoittaa ystävällisillä keskusteluilla – – voidaan pitää neuvotteluja, esittää vaatimuksia ja uhkauksia, eivätkä lahjomiset ja suoranaiset pakottamisyrietyksetkään ole tuntemattomia”. Kirjoittajat siis liittävät painostuspolitiikan käsitteeseen lahjonnan, josta ajan kirjoittajat pyrkivät erottamaan lobbauksen käsitteen myöhemminä vuosikymmeninä. Kun lahjonta tai pakottaminen liittyy eturyhmien tai -järjestöjen vaikuttamista kuvaavaan käsitteeseen tietyssä ajassa, merkitykset voivat kulkeutua kielen mukana, vaikka painostuspolitiikka tai sen synonyyminä tai läheisenä käsitteenä myöhemmin esiintyvä lobbaus olisi myöhemmin aikoina erottautunut moraalittomista toimintatavoista.

Vaikka Nousiainen (1959, 72–73) viittaa myös kriittisiin keskusteluihin painostuspolitiikan roolista demokratiassa, hän tuo esille, että ”[p]ainostusryhmien toiminta kansanvaltaisessa valtioelämässä on täysin luonnollinen, jopa varsin tarpeellinenkin puoluepolitiikkaa täydentävä ilmiö”. Siinä missä Milbrath (1963) tulkitsee lobbauksen olevan Yhdysvalloissa perustuslaissa turvattu oikeus, Nousiainen toteaa, että Suomessa painostusryhmät täyttävät sellaista erityisryhmien edustustehtävää, jota mahdollisimman laajaa kannatuspohjaa tavoittelevat yleisjärjestöiset puolueet eivät pysty täyttämään (emt., 73). Näin ryhmät tulkitaan pluralistisen ajattelun mukaisesti demokratiaan kuuluvina organisaatioina, jotka tuovat kansalaisten intressejä osaksi päätöksentekoa. Tulkinta on

samanlainen kuin edellä analysoidussa yhdysvaltalaistutkimuksessa, jonka mukaan painostusryhmien edustamien intressien kilpailu toi eri näkökulmat poliittisen kamppailun näyttämölle (esim. Bentley 1949 [1908]; Dahl 1961).

Nousiainen kirjoittaa painostusryhmistä myös *Yhteiskuntatieteiden käsikirjassa* (1963), jossa hän pohtii ryhmien kontrollointia painostuspolitiikan ongelmana. Hänen mukaansa painostustoiminta ei ole tullut

mainittavassa määrässä todetuksi oikeusjärjestyksessä, mikä on aiheuttanut eräitä sopeutusvaikeuksia länsimaisten demokratioiden piirissä. Ongelmana on se, miten nämä uudet poliittiset voimakteijät voitaisiin joustavasti sopeuttaa perinnäiseen päätöksentekomekanismiin, niin että niille voitaisiin antaa vastuuta samassa määrin kuin valtaakin. (Nousiainen 1963, 449.)

Sama pohdinta on esillä *Suomen poliittisessa järjestelmässä*. Vaikka tietyt painostuskeinot voitaisiin nähdä yksiselitteisesti demokratian vastaisina, yksittäistapausten tulkinta on Nousiaisen mukaan aina subjektiivista (Nousiainen 1959, 92). Myös Huuska nostaa esille painostustoiminnan ongelmat demokraattisessa järjestelmässä:

Valtion toimielimille muodollisesti kuuluvan vallan siirtyminen asiallisesti näille järjestöille olisi tunnustettava ja suoritettava vastaava siirto myös vastuuseen nähden, joko liittä-mällä järjestöt elimellisesti valtion organisaatioon ja saattamalla ne myös vastuuvollisiksi vallan käytöstä, tai järjestämällä näiden uusien poliittisten voimakteijöiden asema jollakin muulla tavoin muodollisestikin vastaamaan niiden asiallisesti merkittävää poliittista vaikutusvaltaa. (Huuska 1962, 2.)

Kirjoittajat liittävät ryhmien toimintaan odotustekijän, jossa ulkoisesta vaikuttamisesta olisi siirryttävä kohti tilannetta, jossa ryhmät olisivat osa päätöksentekojärjestelmää. Nykylukijan näkökulmasta voidaan nähdä, että Suomessa liikuttiin 1960-luvulta alkaen osittain kohti kirjoittajien kuvaamia odotuksia korporatiivisten piirteiden vuoksi. Tämä kehitys nousee aineistosta esille seuraavassa alaluvussa. Sotien välistä aikaa ja 1950-lukua pidettiin vielä Lambergin (1999, 13) sanoin ilmaistuna ”pluralistisena, etujärjestöjen risitiitojen ja painostuspolitiikan aikakautena, jolloin eturyhmien toiminta oli sananmukaisesti painostustoimintaa”.

Myös Jan-Magnus Jansson (1981 [1969]) kirjoittaa painostusryhmistä kirjassaan *Politiikan teoria*. Janssonin tulkinnat ja määritelmät eivät juurikaan poikkea edellä mainituista teksteistä. Hänelle painostusryhmä on

organisoitunut tai organisoitumaton, pysyvä tai tilapäinen ryhmä, joka pyrkii vaikuttamaan viranomaisten päätöksiin, mutta joka silti ei puolueiden tavoin suorastaan pyri saamaan haltuunsa valtiovaltaa julkisia virka-asemia miehittämällä (emt., 51).

Kirjoitus tuo esille ryhmiä kuvaavien termien synonyymisiä yhteyksiä: ”[p]ainostusryhmän’ rinnakkaistermeinä käytetään usein ’eturyhmiä’ tai ’etujärjestöjä’” (emt., 68). Teksti kiinnittää huomiota erityisesti painostusryhmien moninaisuuteen ja määrittelyjen hankaluuteen. Jansson toteaa, että ”[p]uolueiden ja painostusryhmien välinen raja ei aina ole selvä” (emt., 51) ja että painostusryhmäksi voidaan lukea jopa yksittäinen katumielenosoitus tai tieteellinen seura, joka on tavallisesti epäpoliittinen, mutta ”sinä päivänä, kun seura anoo valtiovaltaa määrärahasensa korottamista ja lähettää anomuksensa tueksi viranomaisten luo lähetystöjä – se on tilapäisesti *muuttunut painostusryhmäksi*” (emt., 52).

Tällaiset painostusryhmille ja -politiikalle sekä myöhemmin lobbaukselle annetut laajat ja monitulkintaiset merkityssisällöt tarjoavat poliittisille toimijoille mahdollisuuden poimia omaan näkemykseensä sopivia tulkintoja vaikuttamistoiminnasta. Vaikka toimijat ja kirjoittajat voivat myös poiketa ajalle tyypillisistä tulkinnoista ja määritelmistä, ajan konventiot luovat myös raameja yhteisöissä hyväksytyille määritelmille ja ajatustavoille (ks. Skinner, 1988 [1974]). Esimerkiksi joillekin toimijoille voi olla hyödyllistä lukea itsensä painostuspolitiikan harjoittajien ulkopuolelle, koska käsitteeseen on liitetty myös moraalitonta ja epätoivottua toimintaa.

5.1.2 Korporatiivinen vaikuttaminen 1960–

Suomen poliittisen järjestelmän myöhemmissä painoksissa (1980 ja 1998) näkyy muutos, jossa painostuspolitiikan aikakausi väistyy korporatististen vaikutuskanavien yleistymisen seurauksena. Kirjan luku ”Painostusryhmät” on vaihtunut luvuksi nimeltä ”Etujärjestöt”. Nousiainen suhtautuminen ryhmien nimityksiin on muuttunut selvästi aiemmasta. Siinä missä Nousiainen 1950-luvun lopulla vieroksui etujärjestön nimeä, vuoden 1998 julkaisussa hän tuo esille, miten kahdesta mahdollisesta nimityksestä juuri painostusjärjestön käsite on menettänyt merkitystään Euroopan pieniin valtioihin vakiintuneen korporatiivisen pluralismin takia (Nousiainen 1998, 90). Korporatiivisessa tai uuskorporatiivisessa intressiryhmäjärjestelmässä päätöksiin pääsee vaikuttamaan tietty joukko hyvin

järjestäytyneitä intressijärjestöjä, joilla on institutionalisoituneita vuorovaikutuskanavia valtion valmistelu- ja päätöksentekoeleimiin (emt., 93). Vielä 1950-luvulla intressiryhmät olivat ulkoparlamentaarisesti painostavia toimijoita, mutta 1960-luvulta alkaen Suomen päätöksentekojärjestelmässä yleistyivät korporatiiviset piirteet (emt., 110)²³. Siten Nousiainen toteaa, että toiminnan tarkoitukseen eli edunvalvontaan viittaava ”etujärjestö” on kuvaavampi kuin ”painostusjärjestö”, joka viittaa toimintamenetelmään eli ulkoiseen vaikuttamiseen (emt., 90). Ryhmät eivät enää olleet päätöksentekojärjestelmän ”ulkoisia painostajia”, vaan kuuluivat päätöksentekojärjestelmään.

Sillä, että (uus)korporatiivisessa vaikuttamisjärjestelmässä etujärjestöt määritellään päätöksentekojärjestelmään kuuluviksi toimijoiksi eikä ulkoisiksi painostusjärjestöiksi, on poliittista merkitystä. Tällöin kolmikantaan ja komiteoihin vakituisesti kuuluvat etujärjestöt näyttäytyvät politiikkatoimien päättäjinä rinta rinnan vaaleilla valittujen poliitikkojen kanssa. Suhde on painostuspolitiikkaa tasapuolisempi, sillä se ei perustu järjestöistä päättäjien suuntaan kohdistuvaan suostutteluun, vaan yhteisiin neuvotteluihin. Korporatismiin aikakausi on merkittävä eturyhmävaikuttamisen käsitteen muutokselle politiikan tutkimuksessa. Painostuspolitiikan ”hylkääminen” epäkuvaavana terminä kertoo suhtautumistapojen muutoksesta, jossa päätöksiin kohdistuvaa vaikuttamistyötä tekevät päätöksentekojärjestelmässä mukana olevat ”etujärjestöt”. Jo silloin kun Nousiainen (1959) ja Huuska (1962) pitivät painostuspolitiikkaa hyvin kuvaavana käsitteenä ryhmille, he näkivät tarpeellisenä kehityksen, jossa eturyhmät sopeutettaisiin päätöksentekojärjestelmään. Painostuspolitiikan käsite ei toki hävinnyt heti 1960-luvun jälkeen, vaan oli läsnä vielä 1990-luvun tutkimusteksteissä, joita käsittelen seuraavassa alaluvussa. Nykyisestä tutkimuskielessä sen käyttö on jo selvästi vähentynyt. Esimerkiksi Olli Korhonen (2017, 18) toteaa etujärjestöjä käsittelevässä väitöskirjassaan, kuinka ”Huuskan viljelemä painostusryhmä-nimitys saattaa kuulostaa hieman vanhahtavalta”. On olennaista huomata, etteivät nimitykset painostuspolitiikka ja -ryhmä välttämättä levinneet tutkimuksista yleiseen kielenkäyttöön missään vaiheessa. Jo vuonna 1959 Nousiainen kirjoitti, että ”etujärjestö” on ”painostusryhmää” vakiintuneempi nimitys Suomessa.

²³ Piirteitä olivat valtion komitealaitoksen laajentuminen ja vakiintuminen (Helander, 1979) sekä tulopoliittinen päätöksentekomekanismi, joka otettiin käyttöön 1960-luvun loppupuolella (Nousiainen 1998, 112).

Suomen poliittisen järjestelmän ensimmäisen version jälkeen Suomessa oli ilmestynyt myös joitakin etujärjestöjä koskevia tutkimuksia. Ensimmäisen etujärjestöjä koskevan väitöskirjan teki Väinö Huuska (1968), joka tutki etujärjestöjen painostuspolitiikkaa Suomessa sotien jälkeisenä aikana. Huuska asemoi tutkimuksensa osaksi painostusryhmätutkimukseksi kutsumaansa kokonaisuutta, jonka lähtöpisteenä hän näkee Arthur Bentley'n ryhmäteorian (emt., 2). Huuska nostaa esille painostusryhmän käsitteen arvolatauksen:

Eräät tutkijat pitävät termiä 'painostusryhmä' sävyiltään liian negatiivisena – ja käyttävät lievemältä vaikuttavia nimityksiä. Esimerkiksi La Palombara suosii 'interest group'-nimitystä 'pressure group'-nimityksen sijasta sen vuoksi, että hänen mielestään ensiksi mainittuun jo aina sisältyy taipumus yleiseen politiikkaan, kun taas 'pressure group' viittaa painostusmenetelmään tai päätöksentekijään kohdistettuun pakoteuhkaan. Tässä esityksessä 'painostusjärjestö'-nimitystä ei ole tarkoitettu negatiiviseksi eikä sitä käytettäessä haluta ilmaista, ettei näiden järjestöjen poliittinen toiminta olisi toivottavaa. (Huuska 1968, 6.)

Huuska ei näe painostusryhmän käsitettä negatiivisena tai painostustoimintaa epätoivotuna, vaan tarpeellisena osana demokraattista järjestelmää. Huuskan tapa määritellä painostusjärjestöjen toimintaa kuvastaa suomalaisen päätöksentekojärjestelmän korporatiivista luonnetta. Huuskan mukaan järjestöt voivat vaikuttaa joko osallistumalla yhteistoimintaan valtion viranomaisten kanssa tai painostamalla päättäjiä yksipuolisesti ja omaaloitteisesti. Tutkimuksen keskeinen argumentti on, että vaikutustoiminnassa korostuu juuri yhteistoiminta eli niin sanottu korporatiivinen vaikuttaminen (emt., 160). Yksipuolinen painostus on tätä pienemmässä roolissa. Vaikka Huuska määrittelee myös komitealaitokseen ja asiantuntijakuulemisiin osallistumisen painostusmenetelmäksi, hän tuo esille mahdollisen syyn sille, miksi yhteistoiminta voidaan nähdä Nousiaisen (1998) tekstistä esiin nousevalla tavalla erillään painostuksesta. Tutkimus on kiinnittänyt Huuskan aikakauteen mennessä huomiota erityisesti yksipuoliseen painostukseen, koska se on herättänyt julkista paheksuntaa ja koska ”painostusryhmätutkimuksen kotimaassa, Yhdysvalloissa” painostustoiminta on ollut pitkälti yksipuolista (Huuska 1968, 158). Yhdysvaltalaisstudium taas on toiminut esimerkkinä muiden maiden tutkimuksille, vaikka etujärjestöjen asema on erilainen monissa Euroopan maissa (emt., 159). On mahdollista, että korporatiivista osallistumista ei ole nähty Suomessa lobbauksena, koska painostustoiminnan tai lobbauksen käsitteen määritelmät ponnistavat niin vahvasti Yhdysvalloista, jossa järjestöjen asema on erilainen.

Huuskan lisäksi etujärjestöjä on tarkastellut Voitto Helander, joka tutki muun muassa kuntien keskusjärjestöjen painostustoimintaa (Helander 1971) ja niin sanottua korporatiivista painostuspolitiikan osaa eli etujärjestöjen vaikutusta valtion komitealaitoksessa (Helander 1979). Väitöskirjassaan Helander (1971) kutsuu kuntien keskusjärjestöjä painostusryhmiksi, joiden määritelmä mukailee edellä mainittujen suomalaistutkijoiden esittämiä näkemyksiä etu- ja aatepoliittisista ryhmistä, jotka pyrkivät vaikuttamaan julkiseen vallankäyttöön vailla vastuuta päätöksistä. Kirjoittaessaan ryhmistä muutamia vuosia myöhemmin Helander (1979) käyttää nimitystä etujärjestöt. Valintaa ei perustella eikä etujärjestön määritelmää esitellä, mutta tutkimuksen aihe eli komitealaitoksessa vaikuttaminen viittaisi samankaltaiseen ajatteluun, jota Nousiainen teksti (ks. 1998 edellä) avaa. Kun vaikuttamisesta puhutaan päättäjien ja järjestöjen yhteistoimintana, painostukseen viittaava käsite ei kuvasta ajan kirjoittajille vaikuttamista, joka perustuu molemminpuoliseen suostumukseen.

Helander (1971) tuo tietävästi ensimmäisenä suomalaistutkijana esille käsitteiden ”lobby” ja ”painostusryhmä” synonyymisen yhteyden (vrt. Teljo 1953 edellä):

Samassa merkityksessä kuin tässä yhteydessä käsitettä painostusryhmä muutamit tutkijat ovat ehdottaneet käytettäväksi vaikeasti suomennettavissa olevaa käsitettä lobby – – Tavallisesti käsitettä lobby käytetään kuitenkin rajoitetummassa mielessä merkitsemään toimintaa, jossa ryhmä käyttää hyväkseen edusmiehenään toimivaa välittäjää (lobbyist) pyrkien vaikuttamaan virallisten hallituslaitosten, yleensä kansanedustuslaitoksen, päätöksiin. (Helander 1971, 12.)

Helanderin näkemys lobbykäsitteen käytöstä sopii yhteen ensimmäisessä analyysivaiheessa tehtyjen havaintojen kanssa. Yhdysvaltalaiskirjallisuuden perusteella lobbaus on alkujaan viitannut lainsäädäntöelimeen kohdistuvaan vaikuttamiseen, mutta käsite on sittemmin alkanut esiintyä myös intressiryhmän ja painostusryhmän synonyyminä (ks. esim. Truman 1971 [1951] edellä).

Suomen poliittisen järjestelmän uusimmasta painoksesta (1998) puuttuvat 1950-luvun lopun version pohdinnat painostuspolitiikan sääntelyn tarpeesta. Ryhmien sopeuttaminen ei ollut enää ongelma korporatismiin piirteiden takia. Sen sijaan kirjoittaja nostaa esille tulopolitiikan ulkopuolelle jäävien järjestöjen heikon aseman ja eduskunnan roolin heikentymisen tilanteessa, jossa tietyt järjestöt ovat merkittäviä lainsäädäntöprosessin toimijoita (Nousiainen 1998, 114). Komitealaitoksesta luovuttiin 2000-lukuun mennessä

(Rainio-Niemi 2010, 261), ja myös tulopoliittinen järjestelmä on heikentynyt 2000-luvulla (Ruostetsaari 2014, 284). Muissa Pohjoismaissa on havaittu korporatismiin kuihtumista ja parlamenttien vahvistumista, mikä on tehnyt tilaa entistä epävirallisemmalle vuorovaikutukselle päättäjien ja intressiryhmien välillä (Christiansen ja Rommetvedt 1999). Tätä epävirallista vaikuttamista Christiansen ja Rommetvedt (1999, 196) kutsuvat lobbaukseksi, jonka tutkijat erottavat korporatiivisesta vaikuttamisesta. Vesa ja kollegat (2018) ovat argumentoineet, ettei intressiryhmien korporatiivinen pluralismi ole muihin Pohjoismaihin verrattuna heikentynyt yhtä paljon Suomessa, jossa intressiryhmät ovat komiteajärjestelmän alasajosta huolimatta institutionalisoituneessa vuorovaikutuksessa valtionhallinnon kanssa monilukuisten työryhmien ja kuulemismenettelyjen kautta (emt., 258–259). Tutkimusten (emt., 259; ks. myös Blom 2018; Hirvola ym. 2021; Ruostetsaari 2014, 285–286) mukaan tietty joukko taloudellisia eturyhmiä on edelleen erityisasemassa politiikkatoimien valmistelussa ja päätöksenteossa Suomessa, mikä on saattanut viivästyttää lobbaus käsitteen yleistymistä suomalaistutkimuksessa.

Anders Blom (2018, 3) argumentoi väitöskirjassaan, että työmarkkinajärjestöillä ja niiden toimialaliitoilla on enemmän suoraa ja epäsuoraa lobbausvaltaa kuin muilla eturyhmillä, mutta tutkimuksissa niiden toiminta on lobbauksen sijasta luokiteltu tässä alaluvussa kuvatulla tavalla osaksi korporatiivista päätöksentekojärjestelmää. Argumentti on kiinnostava käsitehistoriallisesta näkökulmasta, jossa kieli ja käsitteiden määritelmät nähdään poliittisen kamppailun välineinä. Kun korporatiivinen vaikuttaminen erotetaan lobbauksesta samalla, kun politiikkaan merkittävästi vaikuttava osa intressiryhmien vaikuttamisesta on korporatiivista, herää kysymys siitä, suojaako käsitteiden käyttö tai käyttämättä jättäminen järjestöjen ja elinkeinoelämän eliittiä lobbaukseen liitettyiltä kielteisiltä arvotilanteilta. Jos lobbaus käsitteenä sisältää kielteisiä värityksiä ja määritelmän ulkoisesta vaikuttamisesta, mutta sitä ei pidetä sopivana määrittämään rajattujen eturyhmien vaikuttamista päätöksentekoon, ryhmät voivat hyötyä poliittisesti asemastaan sisäpiirin ei-lobbaavina vaikuttajina.

5.1.3 Lobbaus 1990-luvun tutkimuksissa

Ennen 1990-lukua intressiryhmiä käsittelevä tutkimuskirjallisuus puhui painostuspolitiikasta, painostusryhmistä ja etuja valvovista etujärjestöistä. *Lobbying* mainittiin lyhyesti Teljon (1953) kirjoituksessa, lobbyisti oli ohimennen esillä Nousiaisen (1959) kirjassa ja Helander (1971) toi esille lobbyn mahdollisena synonyyminä painostusryhmälle. Varhaisin löytämäni maininta lobbauksesta lobbauksen nimellä on vuoden 1992 *Politiikka*-lehdessä, jossa Juha Eskelinen käsittelee lobbausta EU:ta edeltäneessä Euroopan yhteisössä (EY). Hän lainaa tutkimusta, joka tekee edellä mainittujen Christiansenin ja Rommetvedtin (1999) tavoin erottelun lobbauksen ja korporatistisen osallistumisen välille. Ero syntyy siitä, että EY-instituutioiden lobbaukseen voi osallistua ”kuka tahansa”, kun taas korporatistisessa mallissa päätöksentekoon osallistuvat tietyt etuoikeutetut ryhmät. Eskelinen käyttää kirjoituksessaan monenlaista sanastoa. Hän kutsuu lobbaavia tahoja ”intressiorganisaatioiksi” ja ”painostusryhmiksi” ja käyttää ”painostuspolitiikkaa” lobbauksen synonyyminä. (Eskelinen 1992, 233–243.)

Samassa *Politiikka*-lehden numerossa ay-lobbarina toiminut Pekka O. Aro määrittelee lobbauksen kattamaan kaiken muun EY:n ratkaisuihin kohdistuvan vaikuttamistoiminnan paitsi sen, joka ”keskittyy viralliseen käsikirjoitukseen ja puuttuu asioihin vain kun kannanottoa kysytään” (Aro 1992, 239). Eskelisen ja Aron artikkeleissa näkyy, miten kirjoittajat pitävät lobbausta hallinnon virallisen yhteistyön ulkopuolella tapahtuvana vaikuttamisena. Näin ymmärrettynä lobbaus vertautuu ulkoisena vaikuttamisena pidettyyn painostuspolitiikkaan (ks. Nousiainen 1998), sillä molempia on tulkittu ulkoisena ja epävirallisena vaikuttamisesta ajan teksteissä. Osalle 1990-luvun kirjoittajista lobbaus on edunvalvonnan synonyymi (Vesikansa 1993, 8; Blom 1998, 195).

Aro (1992) pureutuu lobbauksen kritiikkiin ja kielteiseen arvolataukseen kirjoittamalla, ettei lobbaamisessa

ole kysymys kansanvaltaisten järjestelmien ohittamisesta, vaan niiden täydentämisestä. Perusteettomasti lobbaamiseen yhdistetään usein salakähmäinen kaupanteko, jossa osapuolten tavoitteet eivät siedä päivänvaloa (emt., 239).

Kirjoittaja esittää EY-lobbauksen myönteisenä Suomen kannalta. Hän kuvailee EY:n päätöksentekojärjestelmää hallituksi kaaokseksi, jossa käsiteltävät asiat ovat esillä

samanaikaisesti eri elimissä ja ryhmissä. Lobbauksista tarvitaan, koska vain viralliseen prosessiin osallistuminen on pienen maan kohdalla tehokasta. Aro kehottaa suomalaista ay-liikettä etsimään yhteistyökumppaneita muista suomalaisista lobbareista, kuten paperiteollisuudesta, joka suomalaisella kentällä edustaisi ay-liikkeen vastapuolta. Kirjoittajan mukaan yhteistyö edistäisi Suomen taloudellista kokonaisuutta eurooppalaisessa päätöksentekojärjestelmässä: ”[k]oko Suomen kansantaloudelle olisi parempi, jos esim. vaativissa pakkauksissa voitaisiin käyttää edelleen pääasiassa neitseellistä kuitua” (emt., 240). Teksti perustelee lobbauksen kiitettävyyttä paitsi puhumalla kansanvaltaisen järjestelmän täydentämisestä myös lobbauksen välttämättömyydestä Suomen talouden ja työllisyyden kannalta. Aro ei Eskelisen (1992) tavoin kirjoita painostuspolitiikasta, vaan kuvaa suomalaisen ay-liikkeen toimintaa edunvalvonnaksi. Hän toteaa, että joillain EY:n viralliseen päätöksentekoprosessiin osallistuvilla eurooppalaisilla järjestöillä on mahdollisuus myös ”painostustoimiin”, mutta ”vaikuttaminen ei kuitenkaan ole vain painostamista” (Aro 1992, 242). Tässä kohdassa painostus määrittyy aiemmin käsitellyistä teksteistä poiketen virallisen sisäpiirin eikä epävirallisen ulkopiirin toiminnaksi.

Eskelisen ja Aron lisäksi myös muutama muu 1990-luvulla julkaistu lobbausta käsittelevä kirjoitus käsittelee Euroopan yhteisöä tai unionia. Teema oli ajankohtainen, sillä Suomi jätti EY-jäsenyyshakemuksen vuonna 1992, aloitti jäsenyysneuvottelut vuonna 1993 ja liittyi EU:hun vuonna 1995. Neuvottelujen alkaminen ja unioniin liittyminen nostivat lobbauksen uudella tavalla agendalle tutkimuksissa ja seuraavassa alaluvussa tarkasteltavassa julkisessa keskustelussa. Lobbauksista koskevista aikalaisteksteistä on esitetty näkemyksiä siitä, että lobbauksen käsitteen nousu olisi yhteydessä juuri Suomen EU-jäsenyyteen (Jaatinen 2003, 8; Kielikello 1995a). Sama havainto toistuu omassa tutkimusaineistossani, jossa suurin osa 1990-luvun kirjoituksista käsittelee Euroopan unionia. Esimerkiksi Risto Lampinen (1999, 62) tarkastelee EU:n lobbausverkostoja ja toteaa, kuinka ”eturyhmien päätöksentekijöihin kohdistamat epäviralliset painostus- eli lobbaustoimet ovat merkittävä osa päätöksentekoa”. Kirjoittaja kuvailee ryhmien avointa ja epävirallista vaikuttamista uudeksi ilmiöksi Manner-Euroopassa verrattuna Yhdysvaltoihin tai Isoon-Britanniaan, joissa on ”epävirallisen painostustoiminnan tutkimuksen juuret”. Lampinen liittyy epävirallisen vaikutustoiminnan tutkimuksen lisääntymisen eurooppalaistumiskeskitykseen: ”[e]tu- ja painostusryhmien tutkimus on lisääntynyt myös muualla länsimaissa Euroopan yhdentymiskehityksen etenemisen myötä” (emt., 63).

Lobbarina toiminut Anders Blom (1998) kirjoittaa lobbauksen teoriasta ja käytännön kokemuksista Tapio Raunion ja Matti Wibergin toimittamassa EU:ta käsittelevässä perusteoksessa. Kuten tässäkin tutkielmassa on havaittu, Blom kirjoittaa, ettei sana lobbaus ole ollut käytössä suomalaisessa poliittisessä elämässä Neuvostoliiton aikana. Blom ei puhu painostuspolitiikasta tai -toiminnasta, vaan käyttää lobbausta edunvalvonnan synonyyminä. Vaikka lobbaus on terminä tuore, kirjoittaja korostaa lobbauksen pitkiä juuria kaikissa poliittisissa järjestelmissä: ”Machiavellia voisi pitää eräänä aikamme varhaisista lobbareista, joka pyrkiessään Firenzen Medicien ruhtinassuvun palvelukseen kirjoitti *Ruhtinaan 1513*” (emt., 195).

Blom (1998) avaa ajatuksiaan lobbauksesta toimintatapana:

Useimmiten kysymys on etujen yhteensovittamisesta, etujen ajamisesta, jota tehdään ammattimaisesti päätyönä, mutta ei elämäntehtävänä. Edunvalvojat ovat kuin asianajajia, jotka voivat yhtä hyvin ajaa niin rikollisen kuin julkisen vallan etua oikeussalissa. (Emt., 196.)

Idea ammattimaisista lobbareista, jotka voivat työskennellä kenelle tahansa, edustaa Milbrathin (1963) määritelmästä tuttua ajatusta, jonka mukaan intressiryhmät palkkaavat lobbareita tekemään vaikuttamistyötä päättäjien suuntaan. Lobbauksen ammattimaistuminen yhdistyy Blomin tekstissä laajempaan poliittisen kulttuurin muutokseen, jonka Suomen EU-jäsenyys ja kansainvälinen kehitys toi mukanaan. Uudet ja monimutkaiset päätöksenteon areenat, markkinoiden avautuminen, valtioiden rajat ylittävät ongelmat ja tietoyhteiskunnan kehitys mainitaan taustatekijöinä politiikan ja lobbauksen ammattimaistumiselle ja asiantuntemuksen korostumiselle yhteiskunnassa. Blom mainitsee yhtenä lobbauksen uudenlaisen kehityksen puolena lobbauksen kaupallistumisen. Intressiryhmien etuja eivät aja pelkästään järjestöissä työskentelevät edunvalvojat, vaan ryhmät hankkivat edunvalvontatyötä myös lobbausta tekeviltä yrityksiltä (Blom 1998, 216).

Blom (1998) ottaa tekstissään kantaa lobbauksen arvolataukseen: ”[I]obbaaminen on viime vuosina muuttunut negatiivisesta sanasta positiivisemmaksi, jos kohta sillä on yhä elitistinen leima”. Teksti ei ole korostetun myönteinen, mutta piirtää lobbauksesta kuvan vääjäämättömänä ja luonnollisena osana politiikkaa, jossa lobbarit valvovat päättäjiä:

Koska demokratia on edustuksellista eli kaikki eivät voi olla parlamentin jäseniä, eikä lakisäättävä kansalaiskokous ole alituisen koolla, jotkut jäävät käytävään valvomaan

päätöksentekoa toisten palattua arkisiin töihin. Näin on *lobbareiden* ammattikunta saanut alkunsa. (Emt., 194.)

Blom näkee lobbareiden ja poliitikkojen molemminpuolisen ammattimaisuuden kriteeriksi toiminnan myönteiselle arvottamiselle. Kun toiminta on ammattimaista ja korkeatasoista, ”on olemassa hyvät edellytykset saavuttaa molemmille edullisia ratkaisuja” (emt., 199). Käsitteen sisältämän toiminnan kiitettävyyden ei perustu Aron (1992) tekstin tavoin ”Suomen kokonaisuuteen”, vaan päätöksentekijöiden ja lobbareiden välisiin molemminpuolisiin hyötyihin.

Ilkka Ruostetsaari (1998) kirjoittaa lobbauksesta osana Suomen energiapolitiikkaa käsittelevää tutkimustaan. Ruostetsaari on valinnut kirjoittamaan lobbauksesta yhtenä eturyhmien edunvalvonnan menetelmänä. Painostuspolitiikka näkyy tekstissä merkityksenä, josta tutkimus pyristelee hiljalleen pois. Ruostetsaaren tekstissä lobbausta saatetaan tehdä muiden keinojen lisäksi painostamalla, mutta ”[l]obbauksessa ei kuitenkaan ole läheskään aina kysymys varsinaisesta painostuksesta” (emt., 142). Kirjoittaja viittaa tekstissään Yhdysvaltoihin, jossa painostusryhmien teoriaa alettiin 1970-luvulla kritisoida, sillä päättäjien ja lobbareiden suhde alettiin nähdä ennemminkin molempia hyödyttävänä suhteena kuin yksisuuntaisena lobbareiden painostuksena.

Ruostetsaari kirjoittaa, kuinka lobbaus on kuulunut perinteisesti omalle ammattikunnalleen Yhdysvalloissa, josta käytäntö on levinnyt EU:hun. Tällainen käsitys lobbauksesta korostaa siis Blomin (1998) tavoin lobbausta tietyn ammattikunnan harjoittamana toimintana. Kirjoittaja arvioi, että lobbauksen merkitys on lisääntynyt Suomessa, koska suuryritykset ja ammattijärjestöt ovat ottaneet palkkalistoilleen ”yhteiskuntasuhteiden hoitajia” (Ruostetsaari 1998, 143). Lobbaus kuuluu erikseen palkatuille työntekijöille, ei päätöksentekopöydissä poliitikkojen kanssa istuville järjestö- ja yritysjohtajille. Ruostetsaari panee Blomin (1998) tavoin merkille, että eturyhmät voivat ostaa lobbauspalveluita, joskin palveluiden käyttäminen on kirjoittajan mukaan vielä 1990-luvun Suomessa harvinaista. Ruostetsaari tarjoilee myös näkemyksen lobbauksen toimintatapojen kehityksestä:

Vielä 1970-luvulla ’maan tapa’ edellytti ’kestitystilaisuuksia’ päättäjille, joissa pääpaino oli ehkä enemmän yleisessä suhteiden hoidossa kuin konkreettisen tavoitteen ajamisessa. 1980-luvulla lobbauksessa tapahtui käänne toiseen äärelaitaan: ’rötösherrajahdin’ seurauksena ja yleensä mielenkiinnon kasvaessa päättäjien sidonnaisuuksia kohtaan yhteiskunnallinen ilmapiiri puritanisoitui siinä määrin että ’kestitystilaisuuksista’ luovuttiin. 1990-

luvulla puritanisoitumisvaihe alkaa olla ohitse, joskaan ei olla palattu 1970-luvun tilanteeseen.’ (Ruostetsaari 1998, 151.)

Vaikka lobbaus oli harvinainen käsite ennen 1990-lukua, kirjoittaja yhdistää aiempien vuosikymmenien tietyt toimintatavat sen piiriin. Lobbauksen käsitteessä yhdistyy paitsi kansainväliset merkityssisällöt tietyn ammattikunnan harjoittamasta toiminnasta myös Suomen poliittisen kulttuurin vaikuttamistavat ajalta ennen lobbauksen käsitteen kulkeutumista suomen kieleen. Blomin (1998) tavoin Ruostetsaari kiinnittää huomiota lobbareiden ammattitaitoon onnistuneen lobbauksen edellytyksenä. Kirjoittajan huomion kohteena oleva energialobbaus oli vielä 1970-luvulla ”eräänlaista ’yleisjunailua’, suhteiden hoitamista”, mutta se on 1990-luvulle tultaessa ”muuttunut yhä professionaalisemmaksi, korkeampaa ammattitaitoa vaativaksi toiminnaksi” (Ruostetsaari 1998, 152). Ruostetsaari jatkaa:

Enää ei pidä paikkaansa vahva mielikuva lobbauksesta toimintana, jossa *’rasvaiset keskikäiset miehet kabinetin sikarin savussa ja konjakin tuoksussa käännöttävät turmeltuneita päättäjiä’*. Lobbaukseen on Suomessa virheellisesti jo määritelmänomaisesti liitetty negatiivinen mielikuva tyyliin *’jos sä puhut, että lobbaat, niin ainakin puolet ihmisistä on sitä mieltä, että sä lahjot tai jotakin muuta laitonta.’*²⁴ (Emt., 152.)

Lainauksessa toistuu sama ajatustapa kuin Milbrathin (1963) Yhdysvaltoja koskevassa lobbaustutkimuksessa. Lobbauksen toimintatavat ovat joskus olleet julkisuutta kestäättömiä, mutta tilanne on sittemmin muuttunut ja ”vanhojen mielikuvien” olisi syytä väistää sellaisen uudenlaisen kiitettävän lobbauksen tieltä, jossa vaikuttaminen on ammattimaista ja asiantuntijuuteen perustuvaa tiedon paketoitua ja esittämistä päättäjille. Ammattimaisuuden korostaminen vie lobbauksen käsitettä kohti myönteistä tai ainakin neutraalia käsitettä, jos vertailukohtana on päätösten junailu kestitystilaisuuksissa. Uudenlaisen arvolatauksen juurruttamiseen pyrkii osa tässä tutkielmassa käsiteltyjen tekstien kirjoittajista, mutta käänne vaikuttaa olevan edelleen kesken tai osittain epäonnistunut. Tutkimuksissa (esim. Kantola 2016) puhutaan edelleen lobbauksen negatiivisista mielteistä. Käsitteen ammattimaisen määritelmän ajajat eivät ole onnistuneet käänteeseen tuomisessa poliittiseen kieleen, vaan menneiltä ajoilta kantautuvat vaikuttamistoiminnan määritelmät ja arvolataukset ovat läsnä lobbauksen tulkinnoissa. Kielteiset arvolataukset kantautuvat

²⁴ Kursiivit ovat Ruostetsaaren tutkimuksen haastatteluaineistoa, jossa on haastateltu energiasektorin edustajia.

lobbaussanan mukana englannin kielestä, mutta myös suomalaisen poliittisen eliitin vaikuttamisen toimintatavoista, jotka on myöhemmin liitetty lobbauksen käsitteeseen.

Heikki Paloheimon ja Matti Wibergin (1997, 15) *Politiikan perusteet* -teoksessa lobbaus on osa politiikkaa: ”[p]olitiikka on hallitsemista, vallankäyttöä – mielipidemuokkausta, lobbausta –”. Lobbarit ovat esillä vallankäytön voimavaroja käsittelevässä kirjan osuudessa: ”[s]osiaalisten suhteiden verkot ovat tietoihin ja taitoihin verrattava vallankäytön voimavara. – Nykyaikaisessa yhteiskunnassa nämä laajojen kontaktipintojen taidot ovat synnyttäneet uuden yhteiskunnallisten konsultaatiosuhteiden elinkeinon ja lobbarien eli aulailijoiden ammattikunnan” (emt., 73). Kirjoittajat näkevät lobbarit ammattikuntana, joka on suhteellisen tuore, eivätkä he yhdistä lobbauksen ja lobbarin termejä lukuun, joka käsittelee painostusryhmiä yhtenä poliittisena voimana. Teoksen painostusryhmien käsittely on jatkumoa Teljon, Nousiaisen ja Huuskan teksteille, sillä kirjoittajat määrittävät ryhmät ryhmittymiksi tai järjestöiksi, jotka ”saadakseen itselleen aineellisia etuja tai edistääkseen omia aatteellisia tavoitteitaan pyrkivät erilaisia painostuskeinoja käyttäen vaikuttamaan siihen, miten poliittista valtaa käytetään” (emt., 243). ”Varsinaista” painostuspolitiikkaa kuvaileva kieli on hieman aiempaa maltillisempaa, koska siihen luetaan vaatimuksien ja rangaistusuhkauksien esittäminen (emt., 243), mutta ei esimerkiksi lahjontaa (ks. Nousiainen 1959, 85).

Juha-Antti Lamberg (1999, 14) määrittelee väitöskirjassaan etujärjestöjen vaikuttamisstrategioita kehittämällä Teljon ja Huuskan esittämiä ajatuksia. Lamberg jaottelee yhteen kategoriaan osallistumisen poliittiseen päätöksentekoon ja valmisteluun valtion komitealaitoksessa ja toiseen kategoriaan yhteydet poliittisiin päättäjiin ja päätöksentekoihin. Näistä kumpaakaan kirjoittaja ei määrittele lobbaukseksi, vaan lobbaaminen kuvataan edellisiä täydentäväksi ei-julkiseksi yhteiskuntasuhteiden hoidoksi ja painostustoiminnaksi. Lobbaus määritellään hyvin kapeasti, sillä sitä ei käytetä kuvaamaan korporatiivista yhteistyötä, mutta ei myöskään järjestöjen johdon suhdeverkostoa tai päättäjiin kohdistuvaa henkilökohtaista vaikutusvaltaa. Myös julkista painostustoimintaa eli yleisen mielipiteen muokkaamista Lamberg pitää eri asiana kuin lobbaamista.

Lobbausta *lobbying*-nimellä on tutkinut Suomessa ensimmäisenä Miia Jaatinen, joka on viestinnän väitöskirjassaan hahmotellut sille seuraavan määritelmän:

Lobbaus on vaikuttamista poliittiseen päätöksentekoon ryhmän intressien mukaisesti. Vaikuttaminen tapahtuu viestimällä niiden tahojen kanssa, jotka ovat keskeisiä siinä poliittisessa prosessissa, jossa päätetään lobbaajalle tärkeästä asiasta. Vaikutettavia tahoja ovat poliittiset päättäjät, virkamiehet, kilpailevat lobbaajat, tiedotusvälineet, kansalaiset ja lobbaajan omat sidosryhmät.²⁵ (Jaatinen 1999, 22.)

Jaatinen tutkimus ei pohjautu tässä tutkielmassa käsiteltyyn suomalaiseen etujärjestötutkimukseen, vaan erilaisiin kansainvälisiin lobbauksen tutkimusperinteisiin. Vaikka Jaatinen mainitsee myös yhdysvaltalaisen intressiryhmien tutkimusperinteen, hänen tutkimuksensa taustalla vaikuttavat eniten yritysten suhdetoimintaa, johtamista, viestintää ja yritysstrategioita tarkastelevat tutkimukset. Jaatinen tutkimukseen on sittemmin viitattu lobbausta tarkastelevissa suomalaisissa tutkimuksissa (esim. Blom 2018; Hirvola ym. 2021; Kantola ja Lounasmeri 2014), joita on kaikkiaan vähän.

Suurta käännettä lobbauskäsitteen käytössä ei Suomen tutkimuskentällä ole tapahtunut viime vuosituhannen lopulla tai myöhemminkään, vaikka se 1990-luvulla nousee ensimmäistä kertaa esille. Syitä on varmasti monia eikä vähäpätöisimpänä tekijänä liene käsitteen monitulkintaisuus. Olli Korhonen (2017, 16) kirjoittaa väitöskirjassaan, kuinka ”etujärjestövaikuttamisesta on edunvalvonnan rinnalla viime vuosien keskustelussa viljelty usein sanaa *lobbaus*”. Hän kirjoittaa käyttävänsä itse mieluummin sanaa ”edunvalvonta”, koska lobbaukselle ei ole yksiselitteistä määritelmää. Korhonen jatkaa, että ”sana saattaa herättää mielikuvan hieman epämääräisiksi koetuista, lobbausta varten perustetuista yrityksistä, joiden yhteydessä on puhuttu myös viestintätoimistoilmiöstä” (emt., 17). Käsitteen tutkimuskäyttöä saattaa monitulkintaisuuden lisäksi siis häiritä käsitteen epämääräiset ja negatiiviset arvolataukset.

Tämän alaluvun analyysin yhteenvedona voidaan todeta, että lobbaussanastoa käytettiin ensimmäistä kertaa Suomen politiikan tutkimuksessa 1950-luvun painostuspolitiikkaa käsittelevissä kirjoituksissa. Tuolloin lobbaavia ryhmiä kutsuttiin painostusryhmiksi. Ryhmät määriteltiin yhteiskuntaan toivotuiksi toimijoiksi, jota pyrkivät vaikuttamaan päätöksentekoon ulkoisesti painostamalla. Suomalaisen intressiryhmätutkimuksen alkuaikoina käsitteiden määritelmät ponnistivat pitkälti Yhdysvalloista. Muutosta tapahtui 1960-luvun jälkeen julkaistuissa teksteissä, jolloin osa suomalaiskirjoittajista korvasi painostusryhmän etujärjestön käsitteellä. Uudet tulkinnat johtuivat suomalaiseen

²⁵ Kirjoittajan suomennos.

järjestelmään synnytyistä korporatiivisista piirteistä, joiden takia ryhmiä ei nähty ulkoi-
sina painostajina, vaan päätöksentekojärjestelmään kuuluvina toimijoina. Suomenkieli-
senä käsitteenä lobbaus esiintyi valtio-opillisissa teksteissä ensimmäistä kertaa 1990-lu-
vulla. Tuolloin käsitettä tarvittiin kuvaamaan poliittista vaikuttamista, joka oli kirjoitta-
jien mukaan aiempia vuosikymmeniä ammattimaisempaa. Analyysin mukaan painostus-
politiikan käsitteeseen liitettiin alkujaan myös negatiivisia piirteitä, kuten lahjontaa ja uh-
kailua. Osa lobbausta käsitelleistä 1990-luvun teksteistä pyrki eroon tällaisista negatiivi-
sista mielikuvista. Seuraavassa alaluvussa siirrytään tarkastelemaan tutkielman toista
pääasiallista aineistolähdettä eli lehtiartikkeleita.

5.2 Lobbaus julkisessa keskustelussa

5.2.1 Lobbaus yhdysvaltalaisena ilmiönä 1900-luvulla

Helsingin Sanomien (HS) 1930-luvun kirjoituksessa näkyy, kuinka lobbaus ymmärretään
Yhdysvaltojen politiikkaan liittyväksi ilmiöksi:

Suomalaiselle ei ole ilman muuta selvää, mitä 'Peoples Lobby' merkitsee ja sananmukai-
sesta käännöksestä (lobby=eteishuone) ei ole mitään apua. Tässä on nimittäin huomi-
oonotettava eräs Amerikan parlamenttielämän omituisuuksia, nimittäin se, että parlamentin
eteishuoneen puoliviralliset keskustelut näyttävät sikäläisessä valtioelämässä hyvin hu-
omattavaa osaa. Eteishuonekeskustelu vastaa toisin sanoen meidän eduskuntamme 'käytä-
väkeskustelua', mutta eteishuone on lisäksi saanut suorastaan neuvoa-antavan merkityksen
itse parlamentille. (HS 14.7.1934.)

Puoliviralliset keskustelut kuvataan amerikkalaisiksi omituisuuksiksi, jotka vertautuvat
eduskunnan käytäväkeskusteluihin sillä erolla, että Suomessa niillä ei nähdä olevan neu-
voa-antavaa merkitystä. Vielä parikymmentä vuotta myöhemmin lakitieteen lisensiaatti
Kauko Sipponen kirjoittaa, kuinka "Euroopassa ei ole amerikkalaistyylistä lobbytoimin-
taa, vaikka erilaiset intressit ovat täälläkin varsin monilukuiset" (HS 11.6.1957). Sippo-
nen kuvailee amerikkalaisesta lobbausta tavalla, joka antaa toiminnasta aggressiivisen
kuvan:

-- kongressi kuulee sitä, joka pitää itsensä parhaiten esillä, vaatii eniten ja äänekkäimmin
-- [v]astahakoiset kongressin jäsenet on pakotettava myötämielisyyteen -- tarvittaessa
ohjataan maan eri osista tuhansien, jopa kymmenien tuhansien kirjeiden ja sähköiden virta
taivuttamaan vastahakoisia (HS 11.6.1957).

Lobbaus on kirjoittajan mukaan äänekkästä vastahakoisten osapuolten taivuttelua ja pakottamista. Samana vuonna HS esittelee tarkemmin Yhdysvaltain ”lobby-järjestelmää”. Jutun mukaan substantiivina ja verbinä käytettävä *lobby* tarkoittaa ”parlamentin ulkopuolisten voimien yritystä vaikuttaa lainsäädäntöprosessiin”. Kirjoitus puhuu lobbaustapojen muutoksesta:

– – lobby on menettänyt paljon siitä karkeudesta, joka ennen usein leimasi sen menettelytapoja. Yleisenä käytäntönä oli juuri lobbeissa tapahtuva, henkilökohtainen, usein hyvin tungetteleva taivuttelu – – Nykyisin käytetään sen sijaan paljon menettelyä, jonka tarkoituksena on kiihottaa massoja edustajan vaalipiirissä painostustoimenpiteisiin. (HS 25.10.1957.)

Vastaava lobbauksen ”siistiytyminen” (Milbrath 1963) ja yleiseen mielipiteeseen suuntautuvan vaikuttamisen lisääntyminen (Truman (1971 [1951]) nousivat esille myös yhdysvaltalaisutkimuksesta. HS:n jutussa lobbaus on muuttunut entistä salonkikelpoisemmaksi, mutta se on edelleen eliittien harjoittamaa toimintaa. Kirjoittaja toteaa, että lobbysin harjoittajiksi halutaan edelleen usein henkilöitä, joilla on henkilökohtainen tuttavuusuhde lainsäätäjään, kuten ”henkilö, jonka kanssa edustaja on pelannut golfia ja pokeria” (HS 25.10.1957). *Suomen Kuvalehden* (SK) kirjoituksessa amerikkalaiseen lobbaukseen kuuluvat myös lahjukset: ”Yhdysvaltain kongressi on käytäväpolitiikan luvattu pyhättö, jossa toivomukset, lupaukset, palvelukset ja lahjukset virtaavat yhtenä suurena kaaoksena” (SK 26.5.1978).

Suomen Työnantajain Keskusliiton (STK) puheenjohtaja Erkki Partanen kirjoittaa Yhdysvaltojen lobbauksesta seuraavasti:

USA:n systeemeihin kuuluu luonnollisena osana se, että jokaisella suurella yrityksellä on omat lobby-miehensä, jotka jatkuvasti pitävät yllä yhteyttä kongressin jäseniin ja senaattoreihin. Tätä keinoa ei ole syytä laiminlyödä meilläkään. (SK 25.5.1973.)

Lobbareita ei esitetä edellä kuvatulla tavalla pakottajiksi tai taivuttelijoiksi, vaan heidät nähdään luonnollisina vaikuttajina. Partanen pitää lobbausta toivottavana keinona yritysten vaikuttamisessa, mutta ei kansanedustajuutta tehokkaampana vaikutustapana, koska ”kansanedustajana toimiva talouselämän tuntija voi vaikuttaa sekä valiokunnissa että parlamentin käytävillä vielä paljon enemmän” (SK 25.5.1973) kuin lobbari. Lobbarit esittää tekstissä toimijoina, joita ei vielä juurikaan nähdä Suomen politiikassa, mutta jotka olisivat sinne toivottuja. Muutos kohti kielenkäyttöä, jossa lobbarit ovat myös

suomalaisia toimijoita, tapahtuu lehtiaineistossa 1980-luvun paikkeilla. Tätä käsitellään seuraavassa alaluvussa.

5.2.2 Lobbaus ”tulee” suomalaiseen yhteiskuntaan 1980-luvulla

Lehdet liittävät lobbauksen suomalaiseen yhteiskuntaan ja politiikkaan 1980-luvulla julkaistuissa jutuissa. SK (24.10.1980) kirjoittaa paperiteollisuudesta, ”jonka Kemissä uumoillaan *lobby*illeen alan järjestöjä ja kampittaneen viimeiseksi vireillä olleen hankkeen suomalaiskoneista.” Lehti määrittelee ”lobbyismin” suhdetyöksi, jossa yritysedustajat tapavat päättäjiä epävirallisissa yhteyksissä (SK 27.7.1984). HS:n parodisoiva juttukokonaisuus kertoo lukijoilleen lobbaustermeistä ja lobbauksen toimintatavoista kriittiseen ja pilkalliseen sävyyn:

Hän on miellyttävä, sivistynyt, luotettava. Hän pelaa tennistä, squashia, purjehtii ja hiihtää. Talvella hän tarjoaa kavereilleen lomaviikon Lapissa, syöttää, juottaa ja hoitaa kuljetukset. – – Amerikassa häntä kutsutaan lobbyistiksi, Suomessa hän on tavallisesti ’yhteiskuntasuhteista’ vastaava johtaja, tiedottaja, osastopäällikkö, toimitusjohtaja. – – Amerikassa lobbyismi kuuluu järjestelmään, Suomessa sillä on kielteinen väritys. Suomessa lobbyismi ei varsinaisesti ole lobbyismia, vaikka kaikki yritysten, teollisuuden ja yhteisöjen johtajat ja tiedottajat harjoittavat sitä – suomalaisessa muodossa. (HS 15.7.1984a.)

Lobbaus ei ole kirjoittajalle vain amerikkalaista, vaan se saa suomalaisen muodon, johon kuuluu mielipiteenmuokkausta ja kaksisuuntaista tietojen välittämistä kavereiden kesken. Kirjoitus sijoittuu vuosikymmenelle, jolloin yhteiskunnallisessa elämässä käynnistyi Ruostetsaaren (1998) mukaan puritanisoitumisvaihe eliittien välisessä suhteiden hoidossa. Vuosikymmen oli muutoksen aikaa myös suomalaisessa politiikan journalismissa, joka alkoi kirjoittaa valtaapitävistä aiempaa kriittisemmin (Pernaa ja Railo 2006, 25). Lobbauksen kuvailu kavereuteen perustuvana järjestelmänä, jossa käydään hiihtoretkillä Lapissa, antaa käsitteelle negatiivisen ja elitistisen latauksen. Kirjoitus huomioi lobbaus-tapojen muutoksen Suomessa, mutta toiminta nähdään muutoksen jälkeenkin kyseenalaisena. Myöskään rahan antamista ei suljeta toiminnan ulkopuolelle:

Suomessa painostaminen, vaikuttaminen, mielipiteiden muokkaus oli aiemmin ylenpalttista, kansanomaisesti sanoen porsastelua, röntsäilyä. – – Nyt ollaan sivistyneempiä – tai ehkä moraalit on muuttunut – – Vaikuttamisessa voi myös rahalla olla oma osansa: puolueiden ja kansanedustajien vaalikassat, puoluelehtiin tulevat ilmoitukset. (HS 15.7.1984a.)

Uudenlainen moraalit tuodaan esille myös pankin yhtiökokousta käsittelevässä jutussa (SK 13.3.1987) ja Kansallispankin johtokunnan jäsenen haastattelussa (HS 15.7.1984b):

Uusi kuiva linja on otettu käyttöön koko liike-elämässä, mutta pankkitoiminnassa se merkitsee suurinta kulttuurinmuutosta. Ennenhän asiakassuhteet ja lobbaus hoidettiin konjakkilla, joka sopi mahonkipaneloituun ympäristöön. Vichy istuukin paremmin uusiin mäntykalusteisiin. (SK 13.3.1987.)

'Perinteisestä suhdetoiminnasta en oikein tiedäkään. Ehkä se oli enemmän yksisuuntaista. Siihen yhdistetty rötöstely liittyy nykyisestä poikkeavaan vieraanvaraisuuteen, joka oli käytössä valtakunnan ylintä johtoa myöten. Nyt tyyli on muuttunut. – – Kun yhteydenpito kiinnostaa molempia, näyttävää rekvisiittaa ei tarvita. Yleensä riittää puhelin tai iltapäiväkahvi. Pääministeriä ei tarvitse vaivata monta kertaa vuodessa. Usein riittää, kun ottaa yhteyttä pääministerin sihteeriin.' (HS 15.7.1984b.)

Toisen lainauksen lopussa olevat pääministerin vaivaamista koskevat virkkeet tuovat esille, kuinka jutussa lobbyistiksi nimetty haastateltava Matti Korhonen kertoo ottavansa vain harvoin suoraan yhteyttä pääministeriin. Hän esittäytyy siis etäisyyden päässä ministeristä ja korkean tason poliittisesta päätöksenteosta. Lobbauksen tai jutun kielellä yhteiskuntasuhteiden hoitamisen tavoitteita pankinjohtaja kuvailee seuraavasti:

'– – KOP on niin suuri möhkäle, että asiat on syytä kertoa omalla suulla, liikeyritysten kannalta. – – 'Pankin on tärkeää tietää, mitä ympärillä tapahtuu. Tärkeää on myös tiedottaa, mitä pankki suunnittelee. On yritettävä vaikuttaa taustalla ennen kuin lopulliset kannat syntyvät. Pyrimme kertomaan järkevästä kehityksestä niille, jotka luovat puitteet'. (HS 15.7.1984b.)

Korhonen määrittelee edustamansa lobbaustoiminnan kaksisuuntaiseksi tiedonvaihdoksi ja päättäjiin kohistuvaksi vaikuttamiseksi, joka tapahtuu ennen kuin näille on ehtinyt muodostua mielipide vaikutettavasta asiasta. Jutun mukaan Korhonen ei halua käyttää itsestään nimitystä "lobbyisti" ja pitää myös "yhteiskuntasuhteita" huonona sanana. Tekstin mukaan Korhonen on kuitenkin ollut itse kehittämässä jälkimmäistä termiä 1970-luvun alkupuolella:

'Oltiin Koneella Pekka Herlinin luona. Porukassa mietittiin, mitä eri johtajat tekisivät. Pohjana oli johtotason yhteyksien pitäminen koko kosketuspintaan: julkiseen yhteiskuntaan, lainsäädäntöön, ministeriöihin, Suomen Pankkiin, politiikkaan, julkiseen sanaan. Tavanomaista tiedotustoimintaa ei pidetty riittävänä.' Vanha suhdetoiminta hylättiin, siinä on sana 'suhde', joka edellyttää, että pitää vaalia suhteita. Samasta syystä Korhonen vierastaa 'yhteiskuntasuhteita'. Yhteiskuntasuhde tuli kuitenkin käyttöön. (HS 15.7.1984b.)

Osuuspankkien keskuspankin pääjohtajan Pauli Komin henkilöhaastattelussa lobbaaja näyttäytyy yhtenä erityisenä ”suhdetoimintamiehenä”, jollaista pankki ei johtajan mukaan tarvitse. Komi kertoo jutussa, ettei ”– – ’yksi ihminen pystyisi suhteita hoitamaan-kaan’”, vaan pankilla on ”– – ’kuvia nimiä johtokunta täynnä. Ja molemmilla toimitusjohtajilla, – – on laajat yhteiskuntakontaktit. Olisi sääli jättää ne käyttämättä” (SK 11.10.1985). Toimitusjohtajat ja johtokunnan jäsenet siis käyttävät suhteitaan pankin hyväksi, mutta eivät ole lobbareita. Haastateltava määrittelee suhdetoiminnan harjoittajat lobbarin viittausalan ulkopuolelle.

Nokian pääjohtaja Kari Kairamo ei Matti Korhosen ja Pauli Komin tavoin toivo itselleen lobbarin titteliä:

Hän ei myönnä olevansa lobbyisti, salainen taustavehkeilijä, vaan pitää vaikuttamista ja valistamista kansalaisvelvollisuutenaan. ’Minulla ei ole poliittisia pyrkimyksiä. En aio pyrkiä mihinkään poliittiseen ryhmään enkä muutenkaan... Mutta tietysti haluan vaikuttaa aina kun kuka tahansa poliittinen henkilö, puolueeseen katsomatta, suostuu kuuntelemaan talouselämän edustajaa. Se on minun ja jokaisen teollisuuden järjestön edustajan velvollisuus’. (SK 6.11.1987.)

Jutun kirjoittaja nostaa esille, kuinka Kairamo ”syytetään sekaantumisesta hallitusneuvotteluihin, painostuksesta budjettineuvotteluissa ja kaikenpuolisesta takapiruilusta” (SK 6.11.1987). Kairamo itse on eri mieltä painostamisesta: ”Teollisuuden keskusliiton kirjelmä budjettineuvottelijoille leimattiin painostukseksi, joksi sitä ei todellakaan ollut tarkoitettu”. Jutussa näkyy, kuinka lobbauksen harjoittajaksi lehdessä nimitetty henkilö pyrkii pois lobbarin tai painostuspolitiikan harjoittajan leimasta. Vaikuttaminen ei ole haastateltavalle lobbaamista tai painostamista, vaan liike-elämää koskevan asiantuntijatiedon esittämistä poliitikoille. Kairamo kuvaa yritysten vaikuttamistyötä koko yhteiskunnan, ei pelkän liike-elämän, etujen ajamisena:

Kotimaan asioissa talouselämän pitää Kairamon mielestä vaikuttaa siksi, että se käytännössä näkee, miten yhteiskunta kehittyy, ja on siitä suurelta osin vastuussa. ’Tässä mielessä katson että teollisuuden omalta osaltaan pitäisi pyrkiä vaikuttamaan hallitusohjelmiin, verotuksen kehittämiseen ja kaikkiin niihin asioihin, jotka olennaisesti vaikuttavat talouselämän toimintaedellytyksiin, koska kiertäen on kysymys koko yhteiskunnan edusta’. (SK 6.11.1987.)

Jutussa lobbaus on taustavehkeilyä, kun taas elinkeinoelämän vaikuttaminen on kansalaisten etua tukevaa kiitettävää toimintaa. Kun vaikuttamista kuvataan ensimmäisessä

lainauksessa ”kansalaisvelvollisuudeksi”, se saa positiivisen sävyn. Kairamo toteaa ensimmäisessä lainauksessa, ettei hänellä ole poliittisia pyrkimyksiä, mutta toisessa sitaattissa hän haluaa, että hänen edustamansa teollisuus vaikuttaa hallitusohjelmaan, joka voitaisiin vaivatta määritellä poliittiseksi pyrkimykseksi. Vaikuttaminen halutaan siis nähdä erillään ”poliittisesta”, joka kuuluu vain poliittisille ryhmille.

5.2.3 Lobbaus EU-ilmionä 1990-luvun Suomessa

Aineiston lehtiartikkeleissa nousee suomalaisen tutkimuskirjallisuuden tavoin esille uusi teema, kun kirjoitusajankohta lähenee 1990-lukua. Lobbauksesta kirjoitetaan useissa Euroopan yhteisöä (EY) ja myöhemmin EU:ta koskevissa lehtijutuissa. Ensimmäinen näistä on SK:n kirjoitus, joka kertoo jutun sanoin käytäväpolitiikasta eli lobbyismista. Lobbausta kuvataan salamyhkäiseksi ja epäviralliseksi toiminnaksi:

– – päätökset ovat syntyneet hämärillä käytävillä, ravintolan nurkkauksessa tai salaisessa tapaamisessa. Brysselin eturyhmät eli lobbyt vaikuttavat virallisten vallan keskusten ulkopuolella. (SK 25.8.1989.)

Juttu kiinnittää huomiota lobbaaviin etujärjestöihin, joista käytetään synonyymiä *lobby*, eikä yksittäisiin lobbaajiin, joihin edellä kuvatut suomalaislobbareiden haastattelut keskittyivät. Näin lobbaus näyttyy ryhmien, ei vain yksittäisten henkilöiden, harjoittamana toimintaa. Kirjoituksessa pääsevät ääneen Brysselin vaikuttajat, joita edustavat paitsi suomalainen järjestölobbari myös yhdysvaltalaisen lobbauspalveluita tarjoavan yrityksen lobbaaja. Jälkimmäinen kuvailee vaikuttamista seuraavasti:

’Eräskin edustamamme amerikkalaisyritys valmisti kaasunaamareita ja muita suojalaitteita, joille komissio suunnitteli turvasäännöksiä. Tarjosimme ilmaisia neuvoja. Komissio hyötyi yrityksen asiantuntemuksesta, ja yritys jätti sormenjälkensä lakiin. Kaikki hyötyivät’ – – (SK 25.8.1989.)

Lobbaus määritellään lainauksessa positiiviseksi toiminnaksi, sillä se tuottaa molempinpuolisia hyötyjä päättäjille ja yrityksille. Myös komission tiedottaja lausuu jutussa, kuinka ”[l]obbaaminen kuuluu demokratiaan. Se sallii kansalaisryhmien saada äänensä kuuluviin” (SK 25.8.1989). Kaikkiaan juttu tuo kuitenkin lobbauksesta esiin enemmän kriittisiä kuin kiittäviä huomioita:

Amerikkalaista tuontitavaraa oleva lobby-sana ei kuitenkaan ole kokonaan päässyt huonosta kaiuistaan Euroopassa. Se maistuu korruptiolta, pimeältä rahalta ja hämärältä juonittelulta – – 'Lobbynäyttämön todellinen ongelma on voimavarojen epätasainen jakautuminen' – – '99 prosenttia lobbaamisesta tapahtuu teollisuuden hyväksi' – – Lobbyt mainitaan usein osana EY:n kuuluisaa 'demokratian alijäämää'. Sillä tarkoitetaan, että kasvottomat, kansan valitsemattomat miehet ja naiset – lobbyistit ja byrokraatit – muokkaavat EY:n kotitaloa suljettujen ovien takana, EY:n parlamentin katsellessa voimattomana sivusta. (SK 25.8.1989.)

Vastaavia kielteisiä äänenpainoja on useammassa EU-lobbausta käsittelevissä jutuissa (SK 3.6.1994; HS 14.1.1995; HS 15.1.1995 ja HS 18.1.1996a). Esimerkiksi HS:n jutussa kuluttajia edustavan järjestön puheenjohtaja kommentoi, kuinka ”[l]obbaaminen ei sovi suomalaiseen mentaliteettiin. Se on vastenmielistä mielistelyä, että tarjoaa lounaita ja puhuu kauniisti” (HS 15.1.1995). Kaikkiaan juttu esittää lobbauksen kuitenkin toimintana, johon toivottaisiin lisää aktiivisuutta kansalaisjärjestöiltä. Kirjoitus toteaa, ettei Brysselissä ole kauheasti suomalaista kansalaisjärjestöedustusta ja että ”eurooppalaisilla kansalaisjärjestöillä ei kovin monta työntekijää ole suhteessa elinkeinoelämän lobbariarmeijoihin” (emt.). Näin elinkeinoelämän lobbaus näyttyy kookkaana armeijana ja kansalaisjärjestöjen lobbaus voimattomalta.

Kielteinen arvolutaus tulee esille myös jutussa, joka käsittelee parlamentin esityksiä lobbauksen valvomiseksi. Teksti yhdistää lahjusten antamisen yhdeksi lobbaukseen liittyväksi ilmiöksi:

Parlamentin ympärillä on – – leijunut epäilyksiä lahjusten vastaanottamisesta – – Jollei sääntöjä jatkossakaan saada hyväksytyä, upeilla autoilla ajavat ja jatkuvasti ympäri maailmaa matkustavat EU-kansanedustajat ruokkivat huhuja pimeistä palkkioista ja muista suosiosoituksista. (HS 18.1.1996a.)

Vihreiden europarlamentaarikko Heidi Hautala kommentoi jutussa ”pitävänsä lobbaamista sinänsä välttämättömänä, mutta sanoi, ettei ’nykyinen lobbareiden ja parlamentin symbioosi kestä päivävaloa’” (HS 18.1.1996a). Kirjoituksessa nostetaan esiin erityisesti poliittisen vasemmiston edustajien kriittisiä kommentteja lobbauksesta. Jutussa käytetään sosialistisen parlamenttiryhmän puheenjohtajan sitaattia ”[k]atsoo sitten mihin tahansa, aina loikkaa esiin joko turkkilainen tai amerikkalainen lobbari” ja brittisosialistin kommentteja, joissa hän muun muassa ihmettelee ”miksi – ja kenen rahoilla – jopa kolmasosa parlamentin jäsenistä kävi tutustumiskäynnillä Turkissa ennen tulliliittoäänestystä” (emt.). Kirjoitus näyttäisi tukevan suomalaisista puolueohjelmista esiin nousutta

tulkintaa siitä, että suhtautuminen elinkeinoelämän lobbaukseen on kriittisempää vasemisto–oikeisto-akselin vasemmalla laidalla.

Lobbauksen sääntelyn tarpeesta kirjoittaa mielipidekirjoituksessaan myös sosiaalidemokraattien europarlamentaarikko Ulpu Iivari, jonka mukaan yhteydet järjestöihin ja elinkeinoelämään ovat välttämättömiä, mutta parlamentti tarvitsee lobbaukselle säännöt, koska ”[h]oukutusia poiketa kaidalta tieltä voi syntyä” ja koska parlamentissa kiertää väärinkäytöksistä ”hurjia huhuja”, joita ”käytetään lyömäaseena europarlamenttia” ja työtovereita vastaan (HS 24.1.1996). Toinen SDP:n europarlamentaarikko Pertti Paasio pitää EU-lobbausta tärkeänä demokraattisessa järjestelmässä: ”[k]yllä parlamenttia painostaa saa ja parlamentaarikkoihin pitää saada yrittää vaikuttaa. Mitä demokratia muuten olisi? – ” (HS 3.2.1998). Samalla hän kuitenkin tuo esiin lobbauksen epävirallisen ja usein kritisoidun luonteen, johon kuuluu myös kestitys: ”[n]e kulkevat esitteet toisessa kädessä ja viinilasi toisessa kädessä. Se on usein päivällistilaisuuden muodossa” (emt.).

EU-lobbaus saa myönteisen arvolatauksen niissä teksteissä, jotka käsittelevät Suomen etujen ajamista eurooppalaisella areenalla (HS 26.2.1994; HS 14.3.1995a; HS 14.3.1995b; HS 12.10.1995; HS 11.12.1995 ja HS 18.1.1996b). EU:n lobbaussäännöstöä käsittelevässä juttukokonaisuudessa tuodaan esille, kuinka moni eurokansanedustaja kävi nauttimassa Lapin liiton ja pohjoissuomalaisen elinkeinoelämän kustantamia ruokia:

– – monet edustajat käväisivät tutustumassa Lappi-aiheiseen näyttelyyn parlamentin yläaulassa ja makustelemassa erinomaisia lappalaisia herkkuja, joita notkuvat pöydät oli ka-tettu parlamentin kellariravintolaan. Siellä lobbauksen eli mielipiteenmuokkauksen erityisiä aseita olivat muun muassa lohi ja suussa sulava leipäjuusto – – (HS 18.1.1996b.)

Pääjutussa amerikkalaisten ja turkkilaisten lobbausta kuvailtiin kriittisesti, mutta suomalaisten edunvalvojien tarjoiluja ”tuskin kukaan olisi tuominnut sopimattomaksi lobbau-miseksi” (emt.). Siinä missä edellisessä jutussa kritisoidut turkkilaiset lähettivät cd-levy-paketin vain niille edustajille, jotka olivat äänestäneet maalle suotuisan tullisopimuksen puolesta, suomalaisten ”esitteitä voi kerätä ja herkkuja maistella kuka tahansa europarla-mentaarikko” (emt.). Jutun mukaan lappilaiset eivät pyri lobbauksellaan vaikuttamaan päättäjiin, vaan tavoitteena on ”– – lähinnä markkinoida Lappia ja saattaa päättäjille tie-doksi, millaisilla oloissa pohjoisessa asutaan” (emt.). Näin suomalainen lobbaustoiminta

esitetään hyväksyttävämmässä valossa kuin muiden maiden toiminta. Nokian uuden johtajan haastattelussa lobbaus Brysselissä on suomalaisyritykselle suotuisaa toimintaa:

— hänestä tulee ennen muuta lobbari, jonka tehtävänä on muokata maaperää myönteiseksi Nokian toimintaa edistäville päätöksille. Merkittävä osa niistä tehdään Brysselissä, jossa Sundbäck viime vuosien työnsä perusteella tuntee suuren joukon tärkeitä ihmisiä. (HS 29.10.1995.)

EU:n jäsenneuvotteluista kertovassa jutussa Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto (MTK) ”on Suomen ehkä tiukin lobbausjärjestö, joka on kauan vaikuttanut poliitikkoihin ja yleiseen mielipiteeseen Suomessa” (HS 26.2.1994). Näissä kahdessa artikkelissa lobbaus ei ole mielipiteenmuokkausta tai painostamista, vaan vaikuttamista ja maaperän muovaamista, joilla on edellisiä myönteisempi kaiku. Suomi-lobbauksen myönteisyys näkyy myös siinä, etteivät MTK:n Brysselin-lobbarit kavahda lobbarin nimitystä. ”Lobbareitahan me ollaan ja lobbarit ovat tällaisissa neuvotteluissa sivummalla” (HS 26.2.1994), järjestön edustaja toteaa. Tällainen lobbariksi ilmoittautuminen on harvinaista aineiston lehtijutuissa. Esimerkiksi Helsingin kulttuuripääkaupungin päälobbariksi HS:n jutussa nimetty professori ei kutsu itseään lobbariksi, vaan kunnallisdiplomaatiksi, joka on ”tavannut kulttuuriministereitä tai virkamiehiä, suurlähettiläitä ja kulttuuriväkeä. On keskustellut, lounastanut ja illastanut” (HS 12.10.1995). Myöskään suomalaisten palkansaajien edustaja ei ”pidä itseään EU-lobbarina, joka kiittää EU-komission käytävillä ja Brysselin ravintoloissa vaikuttamassa direktiiviesityksiin” (HS 29.9.1995). Jutussa ay-vaikuttajan toimenkuvaan kuuluvat suhdetoiminta, EU-asioiden seuraaminen ja niistä Suomeen raportoiminen, jotka määrittellään erillisiksi lobbauksesta: ”Pyrin olemaan täällä suomalaisen ay-liikkeen tuntosarvena ja tutkaimena” (HS 29.9.1995), haastateltava toteaa.

Erittäin positiiviseen sävyyn HS kirjoittaa Vaasan läänin EU-lobbaustoimistosta, jonka ”maine on kiirinyt Brysselistä kotiin asti” (HS 14.3.1995a). Tässä kontekstissa lobbausta kehuaan ja pidetään kiitettävänä toimintana: ”lobbaritoimistoa ovat kehuneet niin komissaari Erkki Liikanen kuin jäsenmaiden aluepoliittisiin hankkeisiin erikoistunut Robert Shottonkin”. Jutussa lobbaus on suhteiden solmimista, yhteisten hankkeiden edistämistä ja Suomi-tietouden levittämistä EU:ssa. Suomalaiset lobbarit ovat EU:ssa Suomen asialla: ”[s]uomalaisten on huolehdittava, ettei EU-päätöksistä koidu suomalaisille haittaa” (HS 14.3.1995b). Kun kymmenen vuoden takaisessa artikkelissa lobbareiden ja

suomalaisten päättäjien hiihtoreissuja kuvattiin negatiivisessa valossa (HS 15.7.1984a), Brysselin-lobbari suunnittelee sellaista avoimesti lehden palstalla:

Aluepolitiikan päätöksenteko on pitkälti espanjalaisen Alfonso Checcin asia. Herra Checci rakastaa hiihtämistä, ja hän on kiinnostunut arkeologiasta. 'Kotona on pakko tarkkailla Lauhavuoren lumitilannetta. Missään muualla Vaasan läänissä ei löydy latuja enää huhtikuussa, kun Checci tulee kylään'. (HS 14.3.1995a.)

Toisessa jutussa Keskuskauppakamarin edustaja kertoo, kuinka

'Työ talous- ja sosiaalikomiteassa on lobbaamista parhaimmillaan, asioiden eteenpäin viemistä – – [p]ääsemme vapaasti joka paikkaan ja saamme haluamamme tiedon kaikkialta EU:sta'. (HS 11.12.1995.)

MTK:n ja Keskuskauppakamarin lobbarit eivät jutun mukaan aja työnantajiansa asemaa, vaan kansallista ja suomalaisen elinkeinoelämän etua: "'[k]ansallinen etu on tärkein.' – – 'Olen täällä koko suomalaisen elinkeinoelämän edustajana'" (HS 11.12.1995). Suomalaisen käynnistämää metsäalan lobbausprojektia kehutaan SK:n jutussa, koska "[p]rojektilla osoitettiin, että puuhun perustuva teollisuus ei ole vain takametsien toimintaa vaan erittäin tärkeä ja merkittävä toimiala" (SK 12.11.1999). Hankkeen puheenjohtaja kuvailee, kuinka "'[l]obbauksemme Brysselissä onnistui paremmin kuin uskalsimme toivoakaan'". Kritiikkiä esitetään siitä, että metsäteollisuuden edunvalvonta on pirstoutunut, minkä vuoksi saman toimialan organisaatiot kilpailevan toisiaan vastaan. Jotta edunvalvojat voisivat ajaa alan tai suomalaisten yhteistä asiaa eurooppalaisella areenalla, heidän tulisi jutun mukaan tehdä parempaa yhteistyötä. Suomi-lobbaus kuvataan myönteiseksi myös EU:n ulkopuolisella areenalla eli Kansainvälisessä Olympiakomiteassa, jonka suomalaiset jäsenet lobbaavat työssään "Suomen puolesta" (SK 20.2.1998).

Suomen etujen ajamisen lisäksi lobbaus näyttäytyy positiivisena teksteissä, joissa korostuu lobbauksen ammattimaistunut luonne. Sama nousi esille aiemmin käsitellyissä Ruotsaaren (1998) ja Blomin (1998) teksteissä. SK:n jutussa (22.7.1994) ranskalainen lobbaaja ei ole tekstissä vain lobbaaja vaan "ammattilobbaaja", joka toteaa suorassa sitaatisaan, ettei kutsu ei-ammattimaiselta näyttäytyviä lobbaajia lobbareiksi. Hän kuvailee vaikuttamista kaksisuuntaiseksi tiedonvälitykseksi, joka on hyödyllistä EU:lle ja lobbaajille: "'EU tarvitsee kontaktipintoja yhteiskuntaan. – – Se on diplomatiaa, joka kysyy usein

arvovaltaa ja edellyttää tuntumaa, herkkyyttä ja poliittista nenää” (SK 22.7.1994). Lobbauksen myönteisyys yhdistyy myös suomalaiseen hyötyyn:

Pohjoisille EU-jäsentarjokkaille superlobbari antaa neuvon: ’Jos haluatte vaikuttaa, usko-
kaa kansallinen ja alueellinen lobbaus mahdollisimman päteville ja korkeaa tasoa edusta-
ville henkilöille.’ (SK 22.7.1994.)

Nokian lobbarina EY:ssä toiminut Jan-Peter Paul tuo myös HS:n jutussa esille lobbauksen ammattimaisuutta ja asiapitoisuutta: ”lobbarijärjestöt ovat Euroopassa asiantuntijaorganisaatioita. ’Siellä pystyy vaikuttamaan vain tiedolla – ei syömisellä, juomisella ja lahjonnalla – – ’” (HS 17.1.1992). Paulin mukaan ”lobbarin päätyö oli hankkia ja tarjota teollisuuden kannalta tärkeää tietoa EY-komissiolle ja sen virkamiehille – – ” (emt.). SK:n jutussa Keskuskauppakamarin toimitusjohtaja Kari Jalas määrittelee hyviksi edunvalvojan ominaisuuksiksi ammattitaidon, eettisyyden, ammattitilpeyden, kohteliaisuuden, korrektiuden, oikeassa olemisen, tunnettuuden ja luotettavuuden (SK 23.7.1999). Jutussa mainitaan Jalaksen pitkä lobbarikokemus, mutta muutoin lobbausta ilmaistaan jutussa sanalla edunvalvonta.

SK:n jutussa lobbaustoimiston suomalainen työntekijä ”kummastelee suomalaislobbareiden vähäistä määrää” Brysselissä (SK 24.4.1998). EU-lobbaus esitetään toimintana, jonka mahdollisuuksista suomalaisten kannattaisi olla tietoisia:

’Suomalaiset eivät vielä ole ehkä heränneet, sillä lobbaaminen ei kuulu meidän poliittiseen kulttuuriimme samaan tapaan kuin esimerkiksi Englannissa. Toisaalta Suomessa päätöksentekijöiden kanssa voi kommunikoida helpommin käyttämättä ketään ulkopuolista apuna’ (SK 24.4.1998).

Sitaatissa heijastuu käsitys lobbauksesta päätöksenteon ulkopuolisena toimintana, jossa käytetään apuna ammatillobbareita. Jutussa nousee esille myös lobbauksen kaupallinen puoli: ”[m]eidän on kyettävä tuottamaan lisäarvoa niin asiakkaille kuin päättäjillekin. Tämä ei ole suoranaista kaupankäyntiä, vaikka sitä hieman muistuttaakin”.

5.2.4 Lobbaus Suomessa 1990-luvulla

Suurin osa 1990-luvun lobbausta käsittelevistä mediateksteistä kiinnittää huomionsa EU-lobbaukseen, josta kirjoitettiin aiheen mukaan sekä negatiiviseen että positiiviseen sävyyn. Lobbausta Suomessa 1990-luvulla käsittelevät kirjoitukset taipuvat kielteisten arvolutausten suuntaan. Jos EU:ssa lobbareita pidettiin ammattikuntana, Suomen politiikassa lobbausta ei pidetä oikeana työnä. Tunnetusta lobbarista kertovassa jutussa kirjoitetaan, kuinka ”[o]ikeaa työtä’ Martti Korhonen ei ole tainnut koskaan tehdä, mutta yhteyksien pidossa hän on mestari” (HS 5.4.1990). Toisen jutun mukaan taitava lobbari on suurelle yleisölle näkymätön: ”Korhosen yhteiskunnallisia saavutuksia on vaikea luetella, koska hän on taitava lobbari. Sellaiset eivät jätä jälkiä” (HS 26.10.1997). Kuva talouselämän ykköslobbariksi nimetystä Korhosesta on myös selvästi elitistinen: ”Korhonen on syvästi mieltynyt helsinkiläiseen herranelämään: Palacen kabinetteihin ja Savoy’n saleihin, hyvään punaviiniin, paksuihin sikareihin ja vahvaan viskiin –” (emt.).

Lobbaaja Matti Putkosta käsittelevä juttu kuvailee kohdettaan omintakeiseksi ja kotikuiseksi lobbariksi, joka ”ei vastaa lobbarin mielikuvaa”, koska hän on muun muassa ”ronski ja rehvakas”. Brysseliläiset lobbarit ovat jutun mukaan täysin eri maata:

Lobbarista tulee ensiksi mieleen Brysselin EU-palatsissa liikkuva siisti ja sivistynyt, perusteellisesti koulutettu liituraitamies, joka hienotunteisen tarmokkaasti ja miellyttävän sujuvasti hankkii etuja omalle taustayhteisölleen tai ainakin varmistaa, ettei mitään ikäviä päätöksiä pääse syntymään. (HS 19.11.1995.)

Lobbaus on jutun mukaan ”taustamuistioiden kirjoittamista ja perille toimittamista, selittämistä, seuraamista, soittelua, väittelyä, puheenpitoa, tiedonvaihtoa, seurustelua, saunomista, syömistä ja muuta käännytystyötä” (emt.). Vaikka taustamuistioiden kirjoittaminen tai selittäminen ei luo kielteistä mielikuvaa, saunominen ja syöminen yhdistää lobbauksen edeltävien vuosikymmenien suhdetoiminnan tapoihin, joihin alettiin suhtautua kriittisesti julkisuudessa 1980-luvulla. Sama toistuu Keskuskauppakamarin entistä puheenjohtajaa Matti Auraa käsittelevässä jutussa. Häntä kuvataan yhdeksi näkyvimmistä elinkeinoelämän lobbareista, joka on ”saunottanut, syöttänyt ja juottanut ministereitä ja muita politiikan vaikuttajia” (HS 22.3.1997). Siinä missä painostuspolitiikan piirteeksi varhaisissa valtio-opillisissa teksteissä luettiin ryhmälle mieluisten henkilöiden saaminen politiikkaan (esim. Teljo 1953), se rajataan tässä jutussa lobbauksen määritelmän

ulkopuolelle: ”[e]linkeinoelämällä ei ole ollut enää viime vuosina tapana istuttaa näkyviä johtajiaan ministeripaikoille. Asiat on hoidettu taustavaikuttamisen keinoilla eli ns. lobbaamalla” (HS 22.3.1997). Kaikissa jutuissa lobbareita ei kuvata kestitsijoinä. Metsäliiton toimitusjohtajasta Antti Oksasesta tekee taitavan lobbarin se, että ”hänellä on hyvät suhteet virkamiehiin, poliitikkoihin ja kilpaileviin yrityksiin” (HS 2.3.1995).

SAK:n päälobbari Eero Heinäluoma liittyy aiemmin tässä luvussa käsiteltyjen lobbareiden joukkoon, jotka vierastavat lobbarin nimeä: ”Sillä on Suomessa kielteinen kaiku. Me puhumme yhteiskuntavaikuttajasta. 1940-luvulla toimitsija oli titteliltään järjestäjä, Jos saisin valita, se olisi kaikkein paras” (HS 5.12.1997). Vieroksumisesta huolimatta Heinäluoma on hyväksynyt käsitteen omaan kielenkäyttöön. Hyvän lobbarin ominaisuuksiin hän liittyy aiemman HS:n jutun (26.10.1997) tavoin tietynlaisen näkymättömyyden: ”[o]lisi parempi, jos lobbari olisi lyhyt ja pieni. Lobbari ei saisi heilua muiden päiden yläpuolella” (HS 5.12.1997), liki kaksimetriseksi kuvailtu lobbari toteaa suorassa sitaattissa. Kaikkiaan jutun kuva lobbauksesta ei ole kielteinen, sillä sitä ei esitetä päättäjien painostamisena, taloudellisen etujen kalasteluna tai lounaiden tarjoamisena, vaan keskusteluna, ennakoitina, ratkaisujen tarjoamisena, eri osapuolten ajatteluun ja tutkimuksiin tutustumisena. Jutun mukaan työ lobbarina on haastateltavalle ”aatteellista työtä. ’En voisi lobata tupakkayhtiön puolesta” (emt.).

Yksittäisten lobbareiden kuvaamisen ja haastattelemisen lisäksi lehdet kirjoittavat muutamissa jutuissa lobbauksesta yleisenä toimintatapana. HS kirjoittaa, kuinka ”hallitus avasi portit Suomen oloissa harvinaisen laajalle ja intensiiviselle lobbaukselle eli päättäjiin kohdistuvalle mielipiteenmuokkaukselle” (HS 30.3.1993a). Lobbaus ei näydy juttussa asiantuntijatiedon välittämisenä, vaan kamppailuna hyödyistä:

– – jako kahteen on leimallista – – elinkeinoelämän suhtautumiselle arvonlisäverouudistukseen. Toiset rakastavat uudistusta yhtä palavasti kuin toiset sitä inhoavat. Molemmat käyttävät helposti ylisanoja, mikä kuuluu lobbaamisen syvempään olemukseen. (HS 30.3.1993a.)

Eduskunnan tekemään ydinvoimalan rakentamispäätökseen liittyvää lobbausta kuvataan kielteisesti painostukseksi ja väärin keinojen käyttämiseksi:

Lobbauksesta valittivat ne, jotka olivat kokeneet painostusta ydinvoimakantansa takia. – – tämän kaltaista painostusta ja uhkailua ei ole ennen nähty – – myös ydinvoiman vastustajat syyllistyivät öykkärointiin ja karkeaan lobbaukseen. (HS 23.9.1993.)

Varsinkin [kansanedustaja] Saapunki on valittanut painostuksesta. – – ”Helpottunut olo, kukaan ei enää painosta”, Saapunki sanoo (HS 25.9.1993).

Lobbaajat sanovat jakavansa eduskunnassa vain tietoa. Mutta energiapeli on herkkää, voimakkaat kielikuvat tai väärät keinot kääntyvät usein esittäjäänsä vastaan. Siitä vastapuoli pitää huolen. Viimeksi teollisuutta syytettiin kovaotteisesta käännytystyöstä. Putkosen tyylin väitettiin herättävän kylmänväristyksiä – – (SK 30.7.1999.)

SDP:n kansanedustaja Matti Vähänäkki esittää median lobbaustoimijana ydinvoimakeskustelussa: ”Vähänäkin mukaan – – suurin lobbari ovat olleet tiedotusvälineet. Ne ovat olleet ydinvoimakielteisen populismin kuoron ydinjoukkoa” (HS 13.3.1993). Tällainen lobbauksen määrittely on aineistossa harvinaista, mutta se kertoo käsitteen käytön moninaisuudesta.

Lobbaus määritellään SK:n (30.7.1999) jutussa vaikuttamiseksi eduskunnassa: ”[r]ahaa ei pala vielä lobbaamiseen. Putkonen ja Simes odottavat ensiksi, että ydinvoimahakemus tulee eduskuntaan”. Julkiseen mielipiteeseen vaikuttaminen ja muu vaikutustyö ennen eduskuntakäsittelyä jää määritelmän ulkopuolelle.

Myös muutamat poliitikot tuovat mediateksteissä esille näkemyksiään lobbauksesta suoraan tai epäsuorasti. Valtiovarainministeri Iiro Viinanen ei pidä lobbausta tarpeellisena arvonlisäveroa koskevassa lainvalmistelussa ”[j]os meidän sisäisessä valmistelussamme tulee kysymysmerkkejä, niitä katsotaan, mutta ei tätä voida lobbailemalla hoitaa” (HS 30.3.1993b). Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Sauli Niinistö pohtii lobbauksen ja laittoman painostuksen rajanvetoa:

Olisi hyvin vaikeasti määriteltävissä, missä kulkee lobbauksen, asiansa esille tuomisen ja toisaalta painostuksen raja. En oikein pysty hahmottamaan, miten voitaisiin säätää, että tiettyjä asioita ei saa tehdä, jos niiden tarkoituksena on vaikuttaa – – on eduskunnan käsissä, antaako se ulkopuolisen painostuksen vaikuttaa. (SK 4.6.1993.)

5.3 Yhteenvedo Suomesta koskevista tuloksista

Luvun tulosten yhteenvedona voidaan tiivistää, että lobbaus tuli osaksi suomalaista poliittista järjestelmää kuvaavaa kieltä 1980–1990-luvuilla, jolloin Suomen eurooppalaistumiskehitys kiihtyi. Suomen pyrkimys osaksi eurooppalaista yhteisöä 1990-luvulla nosti lobbauksen ajan kirjoittajien agendalle, mikä näkyy siinä, että käsite ilmestyi politiikan tutkimuksen kirjallisuuteen ja yleistyi selvästi mediateksteissä. Tätä ennen lobbaus tulkittiin aineiston teksteissä lähinnä Yhdysvaltojen päätöksentekojärjestelmään liittyvänä toimintana. Siirtyessään suomalaiseen kontekstiin käsitteellä viitattiin tutkimusaineistossa pitkälti ryhmien, yritysten ja niiden puolesta toimivien yksilöiden vaikutuspyrkimyksiin, jotka kohdistuivat poliittisiin päättäjiin, päätöksentekoon tai sen agendaan. Tällaiset merkitykset olivat esillä myös edellisen luvun yhdysvaltalaiskirjallisuudessa (ks. esim. Truman 1971 [1951]; Milbrath 1963; Baumgartner ja Leech, 1998).

Lehtiaineistossa lobbauksen käsitteen sisältämää toimintaa pidettiin yhtäältä kielteisenä tai moraalisesti arveluttavana ja toisaalta kiitettävänä. Erot arvottavassa kielessä vaihtelivat enimmäkseen sen mukaan, kuka lobbausta harjoitti ja millä areenalla. Kun kyse oli ”Suomen etujen” ajamisesta eurooppalaisella tai kansainvälisellä areenalla, kirjoittajat pitivät lobbausta myönteisenä (vrt. Mearsheimer ja Walt 2007, 199). Kriittiset äänenpainot koskivat usein järjestö- tai yritysmaailman lobbaavaa eliittiä Suomessa ja muiden kuin suomalaisten yritysten tai toimijoiden lobbausta EU:ssa. Monet media-aineistossa esillä olleet lobbausta harjoittavat toimijat eivät toivoneet itselleen lobbarin titteliiä (esim. HS 15.7.1984b; SK 6.11.1987), sillä siihen yhdistyi monissa ajan teksteissä kielteisiä mielikuvia. Lehtiaineistossa oli 1990-luvulla myös tekstejä, joissa lobbausta määriteltiin myönteisesti ammattimaisten piirteiden, kuten asiantuntijuuden ja kaksisuuntaisen tiedonvälityksen, kautta (esim. SK 22.7.1994; HS 17.1.1992).

Julkisessa keskustelussa lobbauksen synonyymeina ja läheisinä ilmaisuina käytettiin erityisesti käytäväpolitiikkaa, yhteiskuntasuhteiden hoitoa, mielipiteenmuokkausta ja edunvalvontaa, jotka nostavat esiin eri puolia käsitteen merkitysisällöstä. Käytäväpolitiikka pyrkii suomentamaan lobby-sanasta kumpuavaa paikkaviittausta, ja yhteiskuntasuhteiden hoito kuvaa lobbausta sitä harjoittavien yritysten tai järjestöjen näkökulmasta. Edunvalvonta määrittää lobbauksen tietyn ryhmän etujen ajamiseksi, ja mielipiteenmuokkaus korostaa lobbauksen pyrkimystä vaikuttaa päättäjien tekemiin ratkaisuihin. Näiden

ilmaisujen käyttö tukee ajatusta siitä, että lobbaus asettui osaksi kielellistä ja yhteiskunnallista kenttää, joka käsitteli elinkeinoelämän ja vaikutusvaltaisten järjestöjen vallankäyttöä ja vuorovaikutusta poliittisten päättäjien kanssa.

Valtio-opillisissa kirjoituksissa ja tutkimuksissa lobbausta ja lobbaavia ryhmiä edelsivät kielessä erityisesti painostuspolitiikan, -ryhmien, etujärjestöjen ja edunvalvonnan käsitteet. Tutkimuskirjallisuudesta koostuvassa aineistossa lobbaussanastoa (*lobbying*, lobbyisti) esiintyi ensimmäisen kerran painostusryhmiä koskevissa teksteissä 1950-luvulla. Tuolloin kirjoittajat määrittelivät painostusryhmät toimijoiksi, jotka pyrkivät vaikuttamaan politiikan muotoutumiseen muilla tavoin kuin osallistumalla itse päätöksentekoliimiin (ks. Odegard 1928). Ryhmät nähtiin yhdysvaltalaiskirjallisuuden (esim. Truman 1971 [1951]; Dahl 1961) tavoin luonnollisena ja tarpeellisena osana pluralistista päätöksentekojärjestelmää, mutta tekstit toivat esille myös kielteisiä huomioita käsitteiden sisältämästä toiminnasta esimerkiksi määrittelemällä uhkailun ja lahjonnan painostuspolitiikan osaksi. Tässä sisällössä suomalaiset 1950–1960-lukujen tutkimustekstit poikkesivat edellä analysoiduista 1900-luvun puolivälin jälkeen julkaistuista yhdysvaltaisteksteistä (ks. Truman 1971 [1951]; Milbrath 1963), joiden mukaan hämäräperäisiä toimintatapoja ei enää kirjoitushetkellä esiintynyt lobbauksessa. Muutoin merkitykset olivat samankaltaisia. Lobbyisti oli lakiasäättävän elimen käytävällä kulkeva painostusryhmän jäsen, ja ryhmät olivat ulkoisesti painostavia toimijoita, joilla oli toivottu tehtävä poliittisessa järjestelmässä.

Suurin tulkintaero tässä tutkielmassa analysoituun yhdysvaltaistutkimukseen tuli esille 1960-luvulla ja sen jälkeen julkaistuissa teksteissä. Tuolloin korporatiiviset vaikuttamiskanavat yleistyivät Suomessa, minkä takia osa kirjoittajista (ks. Nousiainen 1998; Helander 1979) hylkäsi painostus-alkuiset käsitteet ja kirjoitti etujärjestöistä ja edunvalvonnasta. Nousiainen (1998) perusteli kuvaavan käsitteistön muutosta ryhmien aseman muutoksella. Kun keskeiset järjestöt otettiin entistä selvemmin mukaan päätöksentekoprosessiin, ne eivät olleet enää ulkoisesti painostavia ryhmiä, vaan päätöksentekojärjestelmään kuuluvia järjestöjä, jotka valvoivat päätöksentekoliimissä ryhmänsä etuja. Myös Yhdysvalloissa painostuspolitiikan käsitettä kyseenalaistettiin 1950-luvun jälkeen, mutta eriyistä kuin Suomessa. Yhdysvaltaistutkimuksessa ei kuvailla ryhmien institutionaalisen aseman muutosta, vaan osa tutkijoista tulkitsi, että ryhmät ennemminkin tuottavat tietoa samanmielisille päättäjille kuin painostavat näitä (ks. Baumgartner ja Leech 1998).

Painostuksen kyseenalaistamisesta huolimatta ryhmät olivat yhdysvaltalaiskirjoittajille edelleen päätöksentekoelementtien ulkopuolisia vaikuttajia, eivätkä systeemin osana olevia yhteistyökumppaneita kuten suomalaisteksteissä.

Yhdysvaltaisteksteissä 1900-luvun puolivälin jälkeen esiintynyt lobbauksen ”likaisuuden” kyseenalaistaminen tapahtui Suomessa vasta myöhemmin 1990-luvulla. Kun lobbaus tuli suomenkielisenä käsitteenä mukaan politiikan tutkimuksen kirjallisuuteen 1990-luvulla, se esiintyi joissain teksteissä painostuspolitiikan synonyyminä (Eskelinen 1992; Lampinen 1999). Toisissa teksteissä (Ruostetsaari 1998; Aro 1992) painostuspolitiikka näyttäytyi merkityksenä, josta kirjoittajat pyristelevät pois sen ”vääränlaisten” arvolutausten ja merkitysten takia. Tuolloin sekä lehti- että tutkimusteksteissä tuotiin esille sitä, että menneiden vuosikymmenten lahjonnat tai kestitystilaisuudet eivät kuuluneet kirjoitusajankohdan lobbaustapoihin, koska suomalaisten järjestöjen ja yritysten harjoittama lobbaus on muuttunut entistä ammattimaisemmaksi. Ammattimaisuutta tuotiin esille myös kirjoittamalla vaikuttamiseen keskittyvistä lobbausyrityksistä (esim. Blom 1998; Ruostetsaari 1998; SK 24.4.1998).

6 Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa tarkasteltiin sitä, miten lobbauksen käsite tuli osaksi Suomen poliittista kieltä. Kysymystä lähestyttiin käsitehistoriallisesta näkökulmasta, joka kiinnittää huomiota käsitteiden luomiseen, merkityksiin, arvolatauksiin ja niiden muutoksiin. Pääkysymykseen vastattiin analysoimalla sitä, millaisia merkityksiä ja arvolatauksia lobbaukseen liitettiin Suomessa, minkä rinnakkaisten tai lobbausta lähellä olevien käsitteiden joukkoon tai korvaajaksi lobbaus tuli ja miten suomalaiset merkitykset vertautuivat englanninkielisissä lähteissä käytyyn keskusteluun. Tutkielmassa saatiin uusia tutkimustuloksia suomalaisesta poliittisesta sanastosta, jonka osaksi lobbaus tuli 1900-luvun lopulla. Vaikka tässä luvussa pohdittavat työn keskeiset tulokset keskittyvät lobbauksen suomalaiseen käsitehistoriaan, tutkielmassa analysoitiin tiiviisti myös käsitteen englanninkielistä historiaa suomalaisen keskustelun pohjaksi ja vertailukohdaksi. Lobbausta ei ole tutkittu kansainvälisessä kirjallisuudessa käsitehistoriallisesta näkökulmasta, minkä vuoksi työssä esitettiin tulkintoja käsitteen varhaisista englanninkielisistä merkityksistä. Tutkielma on tiettävästi ensimmäinen avaus lobbauksen käsitehistorialliseen tutkimukseen paitsi Suomessa myös kansainvälisesti.

Analysoitujen englanninkielisten lähteiden mukaan lobbauksen käsite luotiin 1800-luvun alussa kuvaamaan Yhdysvaltojen kongressin käytävillä tapahtunutta toimintaa, jossa päätöksentekoaikojen ulkopuoliset toimijat pyrkivät vaikuttamaan poliitikkojen päätöksentekoon. Käsitteen varhaista historiaa leimasivat moraalisesti arveluttavat toimintatavat, joita politiikan tutkijat pyrkivät kumoamaan myöhemmin 1900-luvun puolivälin jälkeisissä teksteissä. Tuolloin yhdysvaltalais tutkimuksessa yleistynyt pluralistinen ajattelu tapa vaikutti tulkintoihin lobbauksesta, joka määriteltiin tarpeelliseksi toiminnaksi ulkoisten intressien kilpailuun perustuvassa järjestelmässä. Vaikka lobbaus kamppaili kirjoittajien mukaan menneisyydestä kumpuavien negatiivisten arvolatausten kanssa, osa tutkijoista pyrki vakuuttamaan lukijansa siitä, että intressiryhmien harjoittama lobbaus heijastaa lopulta ”yhteistä amerikkalaista etua”. Elitismiä edustavat tutkijat näkivät järjestelmän toisin. Heidän näkökulmastaan vallan hierarkiat eivät vaihdelleet kilpailevien ryhmien välillä, vaan ne kasaantuivat tietyille joukolle.

Suomea koskevien tulosten mukaan muuhun kuin yhdysvaltalaisjärjestelmään rajattu lobbauksen käsite luotiin, kun kirjoittajilla oli tarve kuvata päätöksentekoaikojen

ulkopuolisten yritysten ja järjestöjen vaikuttamista EU-tasolla. Lobbauksenasto valui EU-kontekstista Suomen kansalliselle poliittiselle areenalle, jossa järjestöt ja elinkeinoelämän edustajat eivät vain *hoitaneet suhteita* tai *valvoneet etuja*, vaan myös *lobbasivat* suomalaisia päättäjiä. Lobbauksen merkityksiä ei 1900-luvun alkupuolella tulkittu suomalaisen yhteiskunnan ilmiöiksi, vaan vasta eurooppalaistumisen seurauksena suomalaiset kirjoittajat alkoivat havainnoida suomalaistoimijoiden edunvalvontaa ja poliittisia vaikuttamispyrkimyksiä lobbauksena. Täten tutkielma tukee tulkintaa, jonka mukaan lobbauksen käsitteen luominen Suomen poliittisessa kielessä on yhteydessä Euroopan integraatioon.

Lobbauksenastoon sidotun käsitteen lyhyessä suomalaishistoriassa hahmottuu aikojen yli heijastuvia muutoksia kahdessa aineistotyypissä. Valtio-opillisessa tutkimuksessa lobbaus asettui 1900-luvun lopulla kielelliseen ja temaattiseen kenttään, jossa oli aiempina vuosikymmeninä puhuttu painostusryhmistä ja etujärjestöistä. Lobbaus ei kuitenkaan yksiselitteisesti korvannut vanhempia ilmaisuja, vaan niitä käytettiin lobbauksen rinnalla. Tulokset osoittavat, että lobbauksen käsite sisälsi käyttäjilleen myös joitakin uusia merkityssisältöjä, joita vanhat käsitteet eivät kuvanneet. Tutkimuskirjallisuudessa puhuttiin lobbauspalveluita tarjoavista yrityksistä ja kenelle tahansa lobbaavista ammattilaisista, jotka eroavat etujärjestöissä työskentelevistä lobbareista. Siten lobbauksen käsitettä tarvittiin kuvaamaan entistä moninaisemmaksi muuttuvaa poliittisen vaikuttamisen kenttää, joka ei enää perustunut vain suomalaisesta järjestelmästä tutuille eturyhmille, kuten työmarkkinajärjestöille.

Media-aineistossa näkyy diakroninen kehitys, jossa lobbaus oli ensin, viime vuosituhanen alussa, osa Yhdysvaltojen politiikkaa. Suomalaisia merkityksiä ja muotoja esimerkiksi eduskuntaan kohdistuvasta vaikuttumisesta tai suomalaispankkien edustajien tekemästä suhdetyöstä käsite sai lähempänä 1990-lukua. Koselleckin (2011 [1992]) mukaan käsitteissä yhdistyy aineksia eri ajoilta ja poliittisista kulttuureista, kun niitä kierrätetään alkuperäisestä kontekstistaan toisaalle. Uudessa asiayhteydessään ne voivat sisältää viitteitä menneestä, mutta saavat myös uusia kontekstisidonnaisia merkityksiä. Ajatus nousee esille tässä työssä, jossa ”maan tapaan” kuuluvan suhteiden hoidon ja muun suomalaisen eturyhmävaikuttamisen lisäksi lobbauksen käsite kantoi 1990-luvulla merkityksiä ja sävyjä sen yhdysvaltalaisuudesta, jossa lobbausta oli alkujaan kuvattu karkeaksi painostukseksi. Käsitteen juuret tulevat selvästi esille, kun suomalaiset kirjoittajat pohtivat, onko Suomessa amerikkalaistyylistä lobbausta.

Koska työ ei rajaudu tiukasti vuosikymmeniin, jolloin lobbaustermin käyttö yleistyi julkisessa keskustelussa, se tarjoaa tietoa merkityskerroksista, joita lobbauksen käsite on voinut kantaa mukanaan menneiltä vuosikymmeniltä (ks. Koselleck 1985 [1979]). Koselleckin (1989, 657–659) teorian mukaisesti synkronisesti tarkasteltu lobbauksen käsite sisältää diakronisesti kerrostuneita merkityksiä, joita toimijat eivät voi täysin sivuuttaa kielenkäytössä. Tulosten mukaan osa aineiston kirjoittajista ja puhujista pyrki uudelleenmäärittelemään lobbauksen sisältöä ja mainetta suhteessa aiempien vuosikymmenten painostuspolitiikkaan tai kestitystilaisuuksia sisältävään suhdetoimintaan. Tutkimuskirjoituksista koostuvassa aineistossa erityisesti painostuspolitiikan ja -ryhmien käsitteet nousivat esille lobbauksen käsitettä edeltäneinä ja vanhentuneiksi nimettyinä merkityksinä, jotka esiintyivät vielä 1900-luvun lopun teksteissä. Valtio-opillisessa tutkimuksessa yhtenä saumakohtana näyttäytyi 1960-luvun jälkeinen aika. Tuolloin lobbaavien ryhmien aseman muutosta käytettiin perusteena sille, ettei ulkoiseen vaikuttamiseen viittaava painostusryhmän käsite sopinut uudelle korporatismiin aikakaudelle, jossa ryhmät tekivät entistä tiiviimpää yhteistyötä päättäjien kanssa. Ajatus päätöksentekojärjestelmään kuuluvista eturyhmistä aiheutti sen, ettei korporatiivista vaikuttamista pidetty Suomessa samalla tavalla ulkoisena lobbauksena kuin analysoidussa yhdysvaltalaiskirjallisuudessa, jossa vallitsi tiukemman pluralistinen ajattelu ulkoisesti keskenään kilpailevista intresseistä.

Osa mediatekstien ja tutkimuskirjallisuuden kirjoittajista teki uudelleenmäärittelyä korostamalla lobbauksen tarpeellisuutta, tapojen muutosta ja ammattimaisuutta. Skinnerin (1999, 66–67) ajattelun mukaisesti myönteistä arvotusta korostavat kirjoittajat taivuttelivat yleisöä katsomaan lobbausta entistä myönteisemmässä valossa käyttämällä aiemmasta poikkeavaa sanastoa. Tällaiset kirjoittajat eivät kuvanneet lobbausta painostukseksi tai mielipiteenmuokkaukseksi, vaan asiantuntijuudesta ponnistavaksi vaikuttamiseksi. Lobbareiden asiantuntijuuden korostaminen ei noussut esille analysoidussa yhdysvaltalaiskirjallisuudessa, vaan oli ominaista käsitteen suomalaisessa luomisprosessissa 1990-luvulla. Ammattimaisuuden korostamiselle oli luultavasti Suomessa suurempi tarve kuin Yhdysvalloissa, jossa lobbausta oli harjoitettu aineistossa kuvatulla tavalla ammattina huomattavasti pidempään kuin Suomessa.

Lobbaukseen myönteisesti suhtautuvien toimijoiden tarve ammattimaisuuden korostamiselle tuli esille suomalaisteksteissä, joissa toimintaan kriittisesti suhtautuvat kirjoittajat

kyseenalaistivat lobbauksen kunniallisen luonteen. Osa mediatekstien kirjoittajista painotti käsitteeseen liittyviä negatiivisia mielikuvia, joilla on englanninkielisiä lähteitä analysoineen osion mukaan pitkälle historiaan johtavat juuret. Media-aineistosta saadut tulokset osoittavat, että lobbauksen negatiivisten arvolatausten kyseenalaistuksista huolimatta osa kirjoittajista piti erityisesti kansallisen tason lobbauksen ja muiden kuin Suomen EU-lobbauksen piirteitä moraalisesti epäilyttävinä. Tutkielma tekee näkyväksi Skinnerin (1998 [1974]) ajatuksen siitä, että toimijat voivat myös epäonnistua paheksuttavan toiminnan myönteisessä esittämisessä, jos yleinen ajattelutapa ei ole muutoksen takana. Analyysin perusteella lobbauksen toimintatapoihin liittyvässä ajattelutavassa ei ole tapahtunut perustavanlaatuaista muutosta, vaan kiistely lobbauksesta jakautuu teksteihin, jotka määrittelevät lobbauksen toimintatavat moraalittomiksi, ja teksteihin, jotka liittävät lobbaukseen kiitettäviä toimintatapoja.

Pyrkimykset lobbauksen uudelleenmäärittelyyn ovat esimerkkejä käsittekiistoista, jotka voivat Skinnerin (1989, 9–11) teorian mukaan koskea käsitteen käytön kriteereitä, viittausalaa ja asenteita. Suomessa kiistellään siitä, mitä lobbaus on, ketkä lobbaavat, minälaisissa tilanteissa lobbausta tapahtuu ja mikä on lobbauksen toivottavuus päätöksentekojärjestelmässä. Tutkitusta suomalaisaineistosta piirtyy esille se, miten tietyt toimijat eivät pitäneet lobbausta lobbauksena, jos se ei ollut ammattimaista toimintaa ja se, miten osa lobbareista ei kokenut oman toimintansa kuuluvan lainkaan lobbauksen viittausalaan. Tulosten mukaan tutkimuskirjallisuuden kirjoittajat, mediassa esiintyvä järjestöjen ja yritysten lobbaava eliitti ja osa toimittajista asettui asenteita koskevassa kiistassa puolelle, joka korosti pluralistisessa hengessä lobbauksen hyödyllisyyttä ja kyseenalaisti käsitteen negatiiviset arvolataukset. Vastapuolelle asetettiin ”suuri yleisö” tai ”kansalaiset”, joiden käsitykset lobbauksesta perustuivat ”vääriin” tai ”vanhentuneisiin” ajatuksiin ja toimintatapoihin. Näin lobbauksen käsite näyttäytyi poliittisen kamppailun aseena, jolla näkemystä poliittisesta vaikuttamisesta pyrittiin muovaamaan. ”Väriä” arvolatauksia pyrittiin muuttamaan vastaavalla tavalla myös tutkielman englanninkielisissä lähteissä.

Tällaiset aineistosta ilmenevät käsittekiistat ovat tapoja tulkita suomalaista yhteiskuntaa ja sen kehitystä. Lobbarin kuvaaminen ammattilobbariksi ei ole pelkkä kielellinen valinta, vaan tapa määrittää yhteiskunnallista ja poliittista todellisuutta tilana, jossa lobbaaja ei ole salakähmäinen mielipiteenmuokkaaja, vaan järjestelmään kuuluva poliittisen vaikuttamisen ammattilainen. Vastaavasti lehtiaineistosta saaduissa tuloksissa näkyy

asenteita, joiden mukaan Suomen poliittisessa kontekstissa lobbarin työtä ei nähty oikeana työnä, vaan jopa kansanedustajia häiritsevänä häikäilemättömänä painostuksena. Kuten ennakkoon oletin, lobbauksen käsitteen käyttötavat ja arvolataukset vaihtelivat saman ajankohdan sisällä puhujasta toiseen. Selkein yhtenäinen asenne tuli esille viime vuosisadan lopun mediatekstien tavasta arvottaa suomalaisten EU-lobbausta myönteisessä valossa. Lobbauksen kuvaamaan toimintaan liitetyt asenteet muuttuivat epäileväisistä kiittäviksi, kun toiminta oli Suomen etujen ajamista EU:ssa. Tutkielma nostaa esille sen, kuinka suomalaisten kirjoittajien intressinä tai intentiona oli jäsenellä Suomen EU-vaikuttamista myönteisenä ajan olosuhteissa, jossa Suomi oli liittymässä osaksi laajempaa poliittista yhteisöä. Poliittisella vastapuolella kirjoittajat näkivät muiden maiden lobbauksen ja byrokraattisen EU:n, jossa Suomi ei saisi jäädä muiden poliittisten toimijoiden armoille.

Skinnerin (1988 [1972]) metodia mukailleen rakensin työssäni kuvaa siitä, millaiset konventiot ympäröivät tulkittua aineistoa tutkimusajankohtana. Käsitellystä valtio-opillisesta yhdysvaltalais tutkimuksesta ja varhaisesta suomalaisesta etujärjestötutkimuksesta piirtyi kuva pluralistisesta ajattelusta, jossa lobbaavat ryhmät nähdään osana demokraattista päätöksentekojärjestelmää. Pluralistisesta peruseriaatteesta ei poikettu tutkimusajankohdan suomalaisessa valtio-opillisessa aineistossa. Sama ajalle tavanomainen ajattelutapa oli nähtävissä myös mediateksteissä, joiden negatiiviset arvotukset kohdistuivat ennemminkin yksittäisiin lobbareihin tai eliittipiirien toimintatapoihin kuin lobbauksen sisältävään poliittiseen järjestelmään kokonaisuutena. Tästä eivät tulosten mukaan poikenneet edes EU:ta käsittelevät tekstit, joissa esitettiin runsaasti kriittisiä näkemyksiä lobbauksesta, mutta tuotiin silti esille, että lobbaus kuuluu demokratiaan, sillä se tuo kansalaisten ääntä päätöksenteon areenoille. Vaikka aineiston tekstit poikkeavat merkittävästi toisistaan siinä, miten ne määrittelevät ja arvottavat lobbausta, ne eivät merkittävästi poikkea skinneriläisittäin ilmaistusta konventioiden eli ajalle tyypillisten jaettujen periaatteiden ja oletusten kehiksestä. Tämän työn tulosten perusteella kiistaa lobbauksen käsitteestä käytiin pluralistisen ideaalin kehiksessä, jota ajan kirjoittajat eivät kokeneet tarpeelliseksi kyseenalaistaa. Jaetulla periaatteella on voinut olla merkitystä sille, ettei kovakaan lobbaukseen kohdistuva kritiikki ole vaikuttanut merkittävästi lobbaavien tahojen toimintamahdollisuuksiin poliittisessa järjestelmässä. Osa ajan puhujista kipui lobbauksen negatiivisten arvolatausten kanssa, mutta ne eivät pluralistisen ajattelutavan vuoksi nousseet niin merkittäviksi, että lobbaavat ryhmät olisivat kärsineet huomattavia poliittisia tappioita.

Tutkielmassa saadut tulokset tarjoavat tässä luvussa kootulla tavalla uutta tietoa englanninkielisen ja ennen kaikkea suomalaisen poliittisen käsitteistön historiasta. Lobbauksen käsitteelle annettujen sisältöjen tutkiminen toi tietoa siitä, miten päätöksentekielimien ulkopuolisten ryhmien, elinkeinoelämän ja järjestöjen poliittisen vaikuttamisen piirteitä, merkitystä ja toivottavuutta on tulkittu Yhdysvalloissa ja erityisesti Suomessa käsitteen luomisen aikoihin. Vaikka lobbausta on aiemmin tutkittu esimerkiksi siitä näkökulmasta, mitkä ryhmät käyttävät lobbausvaltaa ja miten lobbaus vaikuttaa päätösten muodostumiseen, huomiota ei ole kiinnitetty poliittisessa kielessä esiintyviin kiistoihin lobbauksen merkityksistä. Työn näkökulma ja tulokset tekevät näkyväksi sen, ettei lobbauksen määrittely ole neutraalia ja yksiselitteistä. Se on kiistelyä siitä, kenellä on oikeus vaikuttaa, ja mikä on ”oikea” tapa vaikuttaa päätöksentekijöihin, politiikan muotoutumiseen ja yhteiskuntaan ylipäänsä. Käsitteen käyttötapa kertoo siis kielen käyttäjien poliittisista intresseistä, kannoista ja odotuksista. Kuten muun poliittisen sanaston, myös lobbauksen käsitteen sisällöillä pyritään oikeuttamaan omaa toimintaa ja näkökulmia yhteiskunnassa. Tutkielman suomalaisaineiston perusteella elinkeinoelämän lobbarit korostavat, että heidän harjoittamansa lobbaus tuottaa kansallista etua. Toisenlaisen näkökulman mukaan lobbaus vääristää demokraattista prosessia, kun vaikutusvaltaiset lobbarit pääsevät päättäjien lähelle muita toimijoita helpommin. ”Suurta yleisöä” palvelevat ja yhteiskunnallista valankäyttöä kriittisesti arvioimaan pyrkivät journalistit asettavat lobbaavien eliittien toimintatapoja kyseenalaiseen valoon, ja pluralistiseen ajattelutapaan nojaavat politiikan tutkijat korostavat ryhmien oikeutta tuoda intressejään päätöksentekijöiden tietoon.

Käsitteen vanhoihin sisältöihin suuntautuva tutkimus avaa näkökulmia nykyhetken poliittisiin kiistoihin lobbauksen käsitteen käytöstä. Työ toi esille sellaisten lobbauksen käsitteeseen liitettyjen negatiivisten arvolatausten juuria, jotka näkyvät edelleen nykypäivän julkisessa keskustelussa. Koska lobbaukseen on aikoinaan liitetty lahjonnan ja korruption merkityksiä, ne voivat pysyä käsitteen mukana niin kauan kuin yleinen ajattelu ja puhetapa ei ala kääntyä näitä myönteisempien määrittelyiden puolelle. Toimijat ovat kiertäneet käsitteen käyttöä puhumalla lobbauksen sijaan esimerkiksi edunvalvonnasta, jotta he vältyisivät käyttämästä negatiivisia latauksia sisältävää lobbauksen käsitettä. Sama näkyy 2020-luvun Suomessa, jossa lobbauksesta puhutaan esimerkiksi vaikuttajaviestintänä. Nykykeskustelussa esiintyviä argumentteja voidaan purkaa erilaisiin ideoihin tutkielmassa esitettyjen tulkintojen avulla. Kun keskustelussa korostetaan lobbauksen ”yhteistä hyvää” luovia tai demokratiaa tukevia puolia, argumentit voivat perustua

pluralistiseen ihanteeseen, jossa ryhmät edustavat kansalaisten kilpailevia intressejä. Vas-takkaisen näkemyksen taustalla voi vaikuttaa toisenlainen idea ”oikeanlaisesta” päätök-senteosta, jossa vallan tulisi olla kansalla tai kansalaisten vaaleilla valitsemilla päätök-sentekijöillä eikä vaikutusvaltaisilla intressiryhmillä, järjestöillä tai elinkeinoelämän lob-bareilla. Tutkielman tulokset perustelevat myös sitä, miksi lobbaukseen ei ole kiinnitetty suomalaisessa yhteiskunnassa tai politiikan tutkimuksessa suurta huomiota. Monet tutki-musajankohdan tekstit korostivat painostuspolitiikan ja lobbauksen ulkopuolista luon-netta päätöksentekojärjestelmässä. Suomessa taas vallitsi pitkään korporatiivinen pe-rinne, jossa osa lobbaavista järjestöistä otettiin mukaan päätöksenteon areenalle. Siten lobbaus on näyttäytynyt erillisenä ja vieraana suomalaisessa järjestelmässä.

Tutkimustulosten tulkinnassa on syytä huomioida tutkimusprosessissa tehty valinta siitä, että aiemman tutkimuksen osio keskittyy yhdysvaltalaiseen politiikan tutkimukseen. Vaikka valinta on perusteltu aineistosta esille nousevien yhteyksien ja lobbaussanaston alkuperän vuoksi, se ohjaa tutkimuksen kontekstia ja siten lobbauksen käsitehistoriasta tehtyjä tulkintoja. Jatkotutkimuksessa olisi kiinnostavaa paneutua lisää käsitteen euroop-palaisiin ja pohjoismaalaisiin sisältöihin ja kysyä esimerkiksi sitä, mitä merkityksiä lob-baus on saanut Suomelle läheisessä Ruotsissa. Tulosten tulkinnan kannalta on olennaista myös se, että lobbauksen käsitehistoriaa kartoitettiin tässä työssä pitkälti lobbauksen ja lobbareiden sanoihin kytkeytyvän käsitteen kautta. Tämän vuoksi tutkimuksen ulkopuo-lelle on rajautunut esimerkiksi sellainen media-aineisto, jossa lobbauksen kuvaamasta il-miöstä puhutaan esimerkiksi pelkkänä edunvalvontana, painostuspolitiikkana tai muuna vastaavana. Työ nostaa esille lobbauksen synonyymejä ja rinnakkaisilmaisuja lobbauk-sen sanoilla tehtyjen hakujen kautta, mutta ei pureudu tarkemmin siihen, miten tutkiel-massa esiin nousevia rinnakkaisilmaisuja käytetään irrallaan lobbauksen sanastosta julki-nessa keskustelussa. Laajemmassa tutkimuksessa tällainen tarkastelu saattaisi täsmentää tulkintaa lobbauksen käsitehistoriasta. Vaikka rinnakkaisilmaisuilla ei tehty hakuja me-dia-aineistoihin, niitä tarkasteltiin valtio-opillisista kirjoituksista, joita oli kaikkiaan leh-tiaineistoja hallittavampi määrä. Näin politiikan tutkimuksen kirjoituksista koostuva ai-neisto täydensi osaltaan katvealueita, joita lehtiartikkelien kapeat sanahaut saattoivat jät-tää.

Tutkielmassa valittu lähestymistapa ei tuota tarkkaa tietoa siitä, miten lobbauksen eri määritelmät ja arvolataukset suhteutuvat toisiinsa määrällisesti. Tietokantahakujen

perusteella voi luotettavasti todeta, että lobbaukseen liittyvät suomenkieliset maininnat lisääntyivät 1900-luvun lopussa, mutta tutkimus ei sisällä määrällistä analyysiä mainintojen sävyistä. Google-kirjojen Ngram-työkalun perusteella 1900-luvun loppu on ollut lobbausmainintojen huippuaikaa myös englanninkielisessä maailmassa. Hakusana ”lobbying” vuosille 1800–2019 tuottaa käsitteelle suurimman todennäköisyyden englanninkielisessä korpuksessa 1990-luvulla. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa lobbaukseen liittyviä sanomalehtitekstien ja parlamenttipuheiden negatiivisia, positiivisia ja neutraaleja sävyjä on tarkasteltu myös määrällisesti (McGrath 2018). Tässä työssä käytettyä media-aineistoa ja verkossa litteroituna olevia eduskuntapuheenvuoroja olisi mahdollista hyödyntää jatkossa myös arvolatausten määrälliseen tutkimukseen.

Tässä työssä ei aineistojen puutteen vuoksi tarkasteltu sitä, miten lobbaavat tahot, kuten järjestöt, määrittelivät lobbausta omilla ehdoillaan ilman median välikäyttä. Julkisuudesta piilossa tapahtuvasta lobbauksesta on tallentunut arkistoihin rajatusti materiaalia, mikä lienee yksi syy sille, miksi lobbausta on tutkittu vähän Suomessa. Myös tutkielmassa esillä olleiden Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian lobbausta käsittelevä historia perustuu enemminkin yksittäisiin lähteisiin kuin systemaattisesti saatavilla olevaan arkistotietoon. Yksi aineisto, jota lobbauksen käsitehistoriaa tarkasteleva tutkimus voisi tarkastella olisi puolueiden ja poliittisten liikkeiden tuottama materiaali, joka saattaisi tuoda esille tätä työtä selvempiä ideologisia eroja lobbauksen käsitteestä. Tämä tutkielma tukee alustavasti ajatusta siitä, että poliittinen vasemmisto tai eliittejä kritisoivat puolueet suhtautuvat lobbaukseen kielteisemmin kuin markkinatalousmyönteiset oikeistopuolueet, mutta kattavammat tulkinnat vaatisivat mahdollisesti toisenlaisen materiaalin tarkastelua.

Suomea koskeva analyysi keskittyi lobbauksen käsitteen käytön ensimmäisiin vuosikymmeniin, joita tutkimalla saatiin uutta tietoa siitä, mitä merkityksiä lobbaus sai syntyessään Suomen poliittisessa kielessä. Jatkotutkimuksessa voisi siirtyä 2000-luvulle ja analysoida sitä, miten lobbaukseen liitetyt tulkinnat ovat kehittyneet 1990-luvun jälkeen. Tämän työn aineistossa lobbaus viittasi pitkälti poliittisiin organisaatioihin ja päättäjiin kohdistuviin vaikutuspyrkimyksiin, mutta sittemmin lobbaus on laajentunut koskemaan myös muunlaista vaikuttamista. Sillä on kuvattu esimerkiksi valtiollista maineenhallintaa (LP 22.8.2020) tai toimittajiin kohdistuvaa vaikuttajaviestintää (Mykkänen, Kuutti ja Koski 2020). Lähemmäs nykypäivään kurkottava tarkastelu voisi tuoda lisää tietoa tämänkaltaisista merkityksistä ja myös nyky-yhteiskunnassa vaikuttavista arvoista. Tämän työn

aineistossa suomalaisten EU-lobbaus nähtiin poikkeuksetta myönteisenä, mutta 2020-luvulla esimerkiksi metsien käyttöön liittyvää EU-lobbausta on myös kritisoitu (Yle 2.6.2021; LP 30.1.2022).

Lähteet

Kirjallisuus

Austin, John L. 1962. *How to Do Things with Words*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Aro, Pekka O. 1992. Brysselissä lobataan. *Politiikka* 34:3, 238–242.

Bachrach, Peter ja Baratz, Morton S. 1962. Two Faces of Power. *American Political Science Review* 56:4, 947–952.

Ball, Terence. 1998. Conceptual History and the History of Political Thought. Teoksessa Iain Hampsher-Monk, Karin Tilmans ja Frank van Vree (toim.), *History of Concepts: Comparative Perspectives*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 75–86.

Baumgartner, Frank R. ja Leech, Beth L. 1998. *Basic Interests: The Importance of Groups in Politics and in Political Science*. New Jersey: Princeton University Press.

Bentley, Arthur. 1949 [1908]. *The Process of Government. A Study of Social Pressures*. Bloomington, Indiana: The Principia Press.

Bevir, Mark. 1999. *The Logic of The History of Ideas*. Cambridge: Cambridge University Press.

Binderkrantz, Anne S. ja Bitonti, Alberto. 2020. Lobbying. Teoksessa Phil Harris, Alberto Bitonti, Craig S. Fleisher ja Anne Skorkjær Binderkrantz (toim.), *The Palgrave Encyclopedia of Interest Groups, Lobbying and Public Affairs*. Cham: Springer International Publishing, 1–6.

Blom, Anders. 1998. Edunvalvontaa kotipihalta Brydeliin. Lobbauksen teoriaa ja käytännön kokemuksia. Teoksessa Tapio Raunio ja Matti Wiberg (toim.), *Päätöksenteko Euroopan unionissa*. Tampere: Gaudeamus, 194–227.

Blom, Anders. 2018. *Taloudelliset eturyhmät politiikan sisäpiirissä. Tutkimus liike-elämän poliittisesta vaikuttamisesta kolmikantaisessa Suomessa 1968–2011*. Turun yliopisto.

Burns, Anthony. 2011. Conceptual History and the Philosophy of the Later Wittgenstein: A Critique of Quentin Skinner’s Contextualist Method. *Journal of the Philosophy of History* 5:1, 54–83.

Bödeker, Hans Erich. 1998. Concept – Meaning – Discourse: *Begriffsgeschichte* Reconsidered. Teoksessa Iain Hampsher-Monk, Karin Tilmans, Frank van Vree (toim.). *History of Concepts: Comparative Perspectives*. Amsterdam University Press, 51–64.

Chari, Raj S., Hogan, John ja Murphy, Gary. 2010. *Regulating Lobbying: a Global Comparison*. Manchester University Press.

Christiansen, Peter M. ja Rommetvedt, Hilmar. 1999. From Corporatism to Lobbyism? Parliaments, Executives, and Organized Interests in Denmark and Norway. *Scandinavian Political Studies* 22:3, 195–220.

Christiansen, Peter M. 2020a. Corporatism (and Neo-corporatism). Teoksessa Phil Harris, Alberto Bitonti, Craig S. Fleisher ja Anne Skorkjær Binderkrantz (toim.), *The Palgrave Encyclopedia of Interest Groups, Lobbying and Public Affairs*. Cham: Springer International Publishing, 1–10.

Christiansen, Peter M. 2020b. Dahl, Robert A. Teoksessa Phil Harris, Alberto Bitonti, Craig S. Fleisher ja Anne Skorkjær Binderkrantz (toim.), *The Palgrave Encyclopedia of Interest Groups, Lobbying and Public Affairs*. Cham: Springer International Publishing, 1–6.

Dahl, Robert A. 1961. *Who Governs? Democracy and Power in an American City*. New Haven: Yale University Press.

Eskelinen, Juha. 1992. Kehittykö Euroopan yhteisöön eurokorporatismia?. *Politiikka* 34:3, 230–237.

Garson, G. David. 1974. On the origins of interest-group theory: A critique of a process. *American Political Science Review* 68:4, 1505–1519.

Godwin, Ken, Ainsworth, Scott H. ja Godwin, Erik. 2013. *Lobbying and Policymaking: The Public Pursuit of Private Interests*. Los Angeles: CQ Press.

Hampsher-Monk, Iain. 1998. Speech Acts, Languages or Conceptual history?. Teoksessa Iain Hampsher-Monk, Karin Tilmans ja Frank van Vree (toim.), *History of Concepts: Comparative Perspectives*. Amsterdam University Press, 37–50.

Helander, Voitto. 1971. *Julkisyhteisöt vaikuttajina. Kuntien keskusjärjestöjen valtion viranomaisiin kohdistama painostustoiminta Suomessa*. Turun yliopisto.

Helander, Voitto. 1979. *Etujärjestöt ja komitealaitos. Tutkimus etujärjestöjen korporatiivisuudesta osallistumisesta valtionhallintoon komitealaitoksen kautta toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa* (Respo 33). Turun yliopisto.

Hirvola, Aino, Mikkonen, Salla, Skippari, Mika ja Tiensuu, Paul. 2021. Kohti avoimempaa lobbausta. Lobbauksen nykytila Suomessa valtiollisella tasolla. *Oikeusministeriön julkaisuja: Selvityksiä ja ohjeita* 2021:6. Helsinki: Oikeusministeriö.

Hoffmann, Stefan-Ludwig ja Franzel, Sean. 2018. Introduction: Translating Koselleck. Teoksessa Stefan-Ludwig Hoffmann ja Sean Franzel (toim.), *Sediments of Time: On Possible Histories*. Stanford University Press, ix–xxxi.

Huuska, Väinö. 1962. SAK:n toiminta painostusryhmänä 1950-luvulla. *Politiikka* 1–2, 1–33.

Huuska, Väinö. 1968. *Etujärjestöjen painostuspolitiikka Suomessa*. (Politiikan tutkimuksia 9). Porvoo: Werner Söderström.

Hyvärinen, Matti. 2003. Valta. Teoksessa Matti Hyvärinen, Jussi Kurunmäki, Kari Palonen, Tuija Pulkkinen ja Henrik Stenius (toim.), *Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Tampere: Vastapaino, 63–116.

Hyvärinen, Matti, Kurunmäki, Jussi, Palonen, Kari, Pulkkinen, Tuija ja Stenius, Henrik (toim.). 2003. *Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*, Tampere: Vastapaino.

Jaatinen, Miia. 1999. *Lobbying Political Issues: A Contingency Model of Effective Lobbying Strategies*. Helsingin yliopisto.

Jaatinen, Miia. 2003. *Lobbaus. Yritys yhteiskunnan vaikuttajana*. Helsinki: Talentum.

Jacob, Kathryn A. 2010. *King of the lobby: The life and times of Sam Ward, man-about-Washington in the Gilded Age*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.

Jansson, Jan-Magnus. 1981 [1969]. *Politiikan teoria*. Helsinki: Tammi.

Kantola, Anu ja Lounasmeri, Lotta. 2014. Viestinnän ammattilaiset promootioyhteiskunnassa. Aktivisteja ja ajatusjohtajia. *Media & viestintä* 37:3, 3–21.

Kantola, Anu. 2016. Cleaning rotten politics, selling exclusive liaisons: Public relations consultants as storytelling professionals between markets and politics. *Public Relations Inquiry* 5:1, 33–52.

Korhonen, Olli. 2017. *Integraatiomyönteisten etujärjestöjen linjat ja toiminta ennen Suomen EU-jäsenyyttä*. Turun yliopisto.

Koselleck, Reinhart. 1985 [1979]. *Futures Past: On the Semantics of Historical Time*. (Vergangene Zukunft: Zur Semantik geschichtlicher Zeiten). Kääntänyt Keith Tribe. Cambridge, MA: The MIT Press.

Koselleck, Reinhart. 1989. Linguistic Change and the History of Events. *The Journal of Modern History* 61:4, 649–666.

Koselleck, Reinhart. 1998. Social History and *Begriffsgeschichte*. Teoksessa Iain Hampsher-Monk, Karin Tilmans ja Frank van Vree (toim.), *History of Concepts: Comparative Perspectives*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 23–36.

Koselleck, Reinhart. 2011 [1972]. Introduction and Prefaces to the *Geschichtliche Grundbegriffe*. (Einleitung. Teoksessa Otto von Brunner, Werner Conze ja Reinhart Koselleck (toim.), *Geschichtliche Grundbegriffe. Historisches Lexikon zur Politisch-sozialen Sprache in Deutschland*). Kääntänyt Michaela Richter. *Contributions to the History of Concepts* 6:1, 1–37.

Kurunmäki, Jussi. 2001. Käsitehistoria. Näkökulma historian poliittisuuteen ja poliittisen kielen historiallisuuteen. *Politiikka* 43:2, 142–155.

Lamberg, Juha-Antti. 1999. *Taloudelliset eturyhmät neuvotteluprosesseissa. Suomen kauppasopimuspolitiikka 1920–1930-luvuilla*. Helsinki: Suomen tiedeseura.

- Lampinen, Risto. 1999. Euroopan unionin lobbausverkostot. Eturyhmien vaikutusmahdollisuudet Euroopan unionin maitotalouspolitiikan verkostoissa. Teoksessa Mikko Mattila ja Petri Uusikylä (toim.), *Verkostoyhteiskunta. Käytännön johdatus verkostanalyysiin*. Helsinki: Gaudeamus, 57–81.
- Livingston, Arthur. 1939. Introduction. Teoksessa Gaetano Mosca, *The Ruling Class*. New York: McGraw-Hill Book Company, ix–xli.
- Mariotti, Claudia. 2020. Elite Theory. Teoksessa Phil Harris, Alberto Bitonti, Craig S. Fleisher ja Anne Skorkjær Binderkrantz (toim.), *The Palgrave Encyclopedia of Interest Groups, Lobbying and Public Affairs*. Cham: Springer International Publishing, 1–6.
- McGrath, Conor. 2018. British lobbying in newspaper and parliamentary discourse, 1800–1950. *Parliamentary History* 37:2, 226–249.
- McGrath, Conor. 2020. The Evolution of Lobbying. Teoksessa Phil Harris, Alberto Bitonti, Craig S. Fleisher ja Anne Skorkjær Binderkrantz (toim.), *The Palgrave Encyclopedia of Interest Groups, Lobbying and Public Affairs*. Cham: Springer International Publishing, 1–7.
- Mearsheimer, John J. ja Walt, Stephen M. 2007. *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Milbrath, Lester W. 1963. *The Washington Lobbyists*. Chicago: Rand McNally.
- Mills, Charles W. 2000 [1956]. *The Power Elite*. New York: Oxford University Press.
- Mosca, Gaetano. 1939 [1896]. *The Ruling Class*. (Elementi di Scienza Politica). Kääntänyt Hannah D. Kahn. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Mykkänen, Markus, Kuutti, Heikki ja Koski, Aleks. 2020. *Lobbaamisen hallinta toimintustyössä: suosituksia poliittisen päätöksenteon uutisoimisen työkäytäntöihin*. Jyväskylän yliopisto.
- Nousiainen, Jaakko. 1959. *Suomen poliittinen järjestelmä*. Porvoo: WSOY.
- Nousiainen, Jaakko. 1963. Painostusryhmät. Teoksessa Heikki Waris, Lauri O. af Heurlin, Sven Lindman, Armas Nieminen, Paavo Seppänen, Kalle Vaarnas ja Jaakko J. Ranta-Knuutila (toim.), *Yhteiskuntatieteiden käsikirja. Ensimmäinen osa, Aatesuunnat - pääoma*. Helsinki: Otava, 447–449.
- Nousiainen, Jaakko. 1998. *Suomen poliittinen järjestelmä*. Juva: WSOY.
- Odegard, Peter. 1928. *Pressure Politics: The Story of the Anti-Saloon League*. New York: Columbia University Press.
- Palonen, Kari. 1999. Rhetorical and Temporal Perspectives on Conceptual Change. *Finish Yearbook of Political Thought* 3:1, 41–59.

Palonen, Kari. 2003. Eurooppalaiset käsitteet suomalaisissa pelitiloissa. Teoksessa Matti Hyvärinen, Jussi Kurunmäki, Kari Palonen, Tuija Pulkkinen ja Henrik Stenius (toim.), *Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Tampere: Vastapaino, 569–587.

Paloheimo, Heikki ja Wiberg, Matti. 1997. *Politiikan perusteet*. Helsinki: WSOY.

Pareto, Vilfredo. 1963 [1916]. *The Mind and Society: A Treatise on General Sociology. Volume Three: Theory of Derivations*. (Trattato di Sociologia Generale). Kääntänyt Andrew Bongiorno ja Arthur Livingston. New York: Dover Publications.

Paulding, James K. 1828. *The New Mirror for Travellers, and Guide to the Springs. By an Amateur*. New York: G. & C. Carvill.

Pernaa, Ville ja Railo, Erkka. 2006. Valtapolitiikasta tunnepolitiikkaan. Teoksessa Ville Pernaa ja Ville Pitkänen (toim.) *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Helsinki: Ajatus Kirjat, 17–54.

Pulkkinen, Tuija. 2003. Valtio. Teoksessa Matti Hyvärinen, Jussi Kurunmäki, Kari Palonen, Tuija Pulkkinen ja Henrik Stenius (toim.), *Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Tampere: Vastapaino, 213–255.

Rainio-Niemi, Johanna. 2010. State Committees in Finland in Historical Comparative Perspective. Teoksessa Risto Alapuro ja Henrik Stenius (toim.), *Nordic Associations in a European Perspective*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 241–267.

Richter, Melvin. 1995. *The History of Political and Social Concepts: A Critical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Ruostetsaari, Ilkka. 1998. *Energiapolitiikka käännekohdassa. Järjestöt ja yritykset vaikuttajina vapautuvilla energiamarkkinoilla* (Politiikan tutkimuksen laitoksen julkaisuja 8). Tampereen yliopisto.

Ruostetsaari, Ilkka. 2014. *Vallan sisäpiirissä*. Tampere: Vastapaino.

Schriftgiesser, Karl. 1951. *The Lobbyists: The Art and Business of Influencing Lawmakers*. Boston, MA: Little, Brown.

Skinner, Quentin. 1988 [1969]. Meaning and Understanding in the History of Ideas. Teoksessa James Tully (toim.), *Meaning and Context: Quentin Skinner and His Critics*. Cambridge: Polity Press, 29–67.

Skinner, Quentin. 1988 [1972]. ”Social Meaning” and the Explanation of Social Action. Teoksessa James Tully (toim.), *Meaning and Context: Quentin Skinner and His Critics*. Cambridge: Polity Press, 79–96.

Skinner, Quentin. 1988 [1974]. Some Problems in the Analysis of Political Thought and Action. Teoksessa James Tully (toim.), *Meaning and Context: Quentin Skinner and His Critics*. Cambridge: Polity Press, 97–118.

Skinner, Quentin. 1988. A Reply to My Critics. Teoksessa James Tully (toim.), *Meaning and Context: Quentin Skinner and His Critics*. Cambridge: Polity Press, 231–288.

Skinner, Quentin. 1989. Language and political change. Teoksessa Terence Ball, James Farr ja Russell L. Hanson (toim.), *Political Innovation and Conceptual Change*. Cambridge University Press, 6–23.

Skinner, Quentin. 1999. Rhetoric and conceptual change. *Finnish Yearbook of Political Thought* 3:1, 60–73.

Teljo, Jussi. 1953. Painostusryhmät ja painostuspolitiikka. *Sosialistinen Aikakauslehti* 11–12.

Thomas, Clive S. ja Hrebenar, Ronald J. 2020. Lobbyist. Teoksessa Phil Harris, Alberto Bitonti, Craig S. Fleisher ja Anne Skorkjær Binderkrantz (toim.), *The Palgrave Encyclopedia of Interest Groups, Lobbying and Public Affairs*. Cham: Springer International Publishing, 1–9.

Truman, David. 1971 [1951]. *The Governmental Process. Political Interests and Public Opinion*. New York: Alfred A Knopf.

Tully, James. 1988. The Pen is a Mighty Sword: Quentin Skinner's Analysis of Politics. Teoksessa James Tully (toim.), *Meaning and Context: Quentin Skinner and His Critics*. Cambridge: Polity Press, 7–25.

Tuominen, Uuno. 1974. Ulkopuoliset painostustekijät ja valtiopäivätoiminta. Teoksessa Olavi Salervo, Pentti Renvall, Lolo Krusius-Ahrenberg, Yrjö Nurmio, Pertti Pesonen, Uuno Tuominen ja Martti Noponen (toim.), *Suomen kansanedustuslaitoksen historia. 4, Säätiedustuslaitoksen kokoonpano, työmuodot ja valtuudet*. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 400–408.

Verplanck, Gulian C. 1819. *The State Triumverate, A Political Tale*. New York.

Vesa, Juho ja Kantola, Anu. 2016. Kuka pääsee mukaan? Miten järjestöjen ääni kuuluu lakien valmistelussa. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 2016:59. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Vesa, Juho, Kantola, Anu ja Binderkrantz, Anne S. 2018. A Stronghold of Routine Corporatism? The Involvement of Interest Groups in Policy Making in Finland. *Scandinavian Political Studies* 41:4, 239–262.

Vesikansa, Jyrki. 1993. *Talouden vapauden puolesta: 75 vuotta Keskuskauppakamarin toimintaa*. Keuruu: Otava.

Lehtiartikkelit

Helsingin Sanomat. 14.7.1934. Työttömyyskysymyksiä ajetaan Amerikassa parlamentin eteishuoneesta käsin.

Helsingin Sanomat. 11.6.1957. Valtiovalta ja etujärjestöt.

Helsingin Sanomat. 25.10.1957. Yhdysvaltain lobby-järjestelmä.

Helsingin Sanomat. 15.7.1984a. Luotettava lobbyisti.

Helsingin Sanomat. 15.7.1984b. Veljeskunnan valioyksilö.

Helsingin Sanomat. 5.4.1990. Suomen superlobbari tulee Holkerin valtiosihteeriksi.

Helsingin Sanomat. 17.1.1992. Helsinki-instituutti löysi paikkansa.

Helsingin Sanomat. 13.3.1993. Ydinvoimaväittely päättyi ratkaisemattomaan.

Helsingin Sanomat. 30.3.1993a. Arvonlisävero iskee palveluihin.

Helsingin Sanomat. 30.3.1993b. Viinanen ei suostu lykkäyspyyntöihin.

Helsingin Sanomat. 23.9.1993. Viinanen ja Pietikäinen ottivat rajusti yhteen ydinvoimasta.

Helsingin Sanomat. 25.9.1993. Hiljaisuus hämmensi lehteriyleisön – luontoväki riemuitsi portailla.

Helsingin Sanomat. 26.2.1994. MTK:n johto seuraa Brysselissä neuvottelujen loppuristituksen.

Helsingin Sanomat. 8.12.1994. Suomen virkamiehet ja lobbarit pakkaavat laukkujaan Brysseliin.

Helsingin Sanomat. 14.1.1995. ”Euroopassa kumarretaan syvään markkinavoimille”

Helsingin Sanomat. 15.1.1995. Kansalaisjärjestöt yrittävät saada äänensä kuulumaan Brysseliin.

Helsingin Sanomat. 2.3.1995. Ensosta kannattaa maksaa paljon.

Helsingin Sanomat. 14.3.1995a. EU-lobbarin tuomisina ystäviä ja yhteistyötä.

Helsingin Sanomat. 14.3.1995b. Oma edustaja vai kimppalobbari?

Helsingin Sanomat. 23.9.1995. Palkansaajien EU-mies ei lobbaa vaan tutkailee.

Helsingin Sanomat. 12.10.1995. Omat lobbarit uskovat Helsingin nousevan Euroopan kulttuuripääkaupungiksi.

Helsingin Sanomat. 29.10.1995. Jotakin aivan uutta.

Helsingin Sanomat. 19.11.1995. Päätäjien päänkääntäjä.

Helsingin Sanomat. 11.12.1995. ”Lobbareiden komiteassa” saa näköalapaikan EU:hun.

Helsingin Sanomat. 18.12.1995. Itälaajeneminen muokkaa EU:n maatalouspolitiikkaa.

Helsingin Sanomat. 18.1.1996a. EU-parlamentin vaikea kiristää moraalisääntöjään.

Helsingin Sanomat. 18.1.1996b. Lappi lobbasi lakan voimalla.

Helsingin Sanomat. 24.1.1996. Europarlamentin merkitys ja moraalit.

Helsingin Sanomat. 22.3.1997. Talouselämän äänitorvi.

Helsingin Sanomat. 26.10.1997. Kaverien kaveri.

Helsingin Sanomat. 5.12.1997. ”Nyt ollaan vain kuulolla, mitä liitoissa tapahtuu”

Helsingin Sanomat. 3.2.1998. EU-parlamentin lobbarilistalla on vain muutama suomalaisnimi.

Kielikello. 1995a. Onko lobbari korvaamaton – sanakisa yleisölle.

Kielikello. 1995b. Sanakilpailun satoa aulikista euroloppoon.

Long Play. 22.8.2020. Unelmien hirmuhallinto.

Long Play. 30.1.2022. Aivan erityinen metsäsuhde.

Suomen Kuvalehti. 25.5.1973. Yritysjohdajia eduskuntaan.

Suomen Kuvalehti. 26.5.1978. Suuri konekauppa – vakava isku juutalaisten linnakkeeseen.

Suomen Kuvalehti. 24.10.1980. Paperikoneen henki.

Suomen Kuvalehti. 27.7.1984. Suomi on taas voimissaan.

Suomen Kuvalehti. 11.10.1985. Turusta tuli Komilainen kulttuuri.

Suomen Kuvalehti. 13.3.1987. Ylin elin.

Suomen Kuvalehti. 6.11.1987. Yhden miehen tungos.

Suomen Kuvalehti. 25.8.1989. Lobbyjen taistoa.

Suomen Kuvalehti. 4.6.1993. Madonluvut Matomäelle.

Suomen Kuvalehti. 3.6.1994. Aulailun aika.

Suomen Kuvalehti. 22.7.1994. Lobbyuskoulu leipoo eurovaikuttajia.

Suomen Kuvalehti. 20.2.1998. Olympialiike kaipaa Helsingin henkeä.

Suomen Kuvalehti. 24.4.1998. Unionin puolesta.

Suomen Kuvalehti. 23.7.1999. Tuliaisia Brysselistä.

Suomen Kuvalehti. 30.7.1999. Kenelle jää Musta Pekka?

Suomen Kuvalehti. 12.11.1999. Metsäklusteri nousi arvoonsa.

Yle. 2.6.2021. Ville Niinistö syyttää Marinia ja muita ministereitä luonnonsuojelun veittämistä EU:ssa: "Kolhu Suomen maineelle ja metsäluonnon tulevaisuudelle".

Sanakirjat ja muut

Google Ngram Viewer. 2022. Osoitteesta: https://books.google.com/ngrams/graph?content=lobbying&year_start=1800&year_end=2019&corpus=26&smoothing=3 [viitattu 4.3.2022].

Kielitoimiston sanakirja. 2020. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Päivitetty 11.11.2020 [viitattu 15.04.2021].

Otavan Iso tietosanakirja. Seitsemäs osa, Koulu-lokit. 1934. Toim. Jaakko Forsman ym. Helsinki: Otava.

Otavan Iso tietosanakirja. Viides osa, Kuus-Mons. 1963. Toim. Paavo Ravila ym. Helsinki: Otava.

Suomen kielen perussanakirja. Toinen osa, L-R. 1992. Toim. Risto Haarala ym. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

The Oxford English Dictionary. 2019. "lobby, n.". OED Online. Oxford University Press [viitattu 23.3.2021].

The Oxford English Dictionary. 2019. "lobby, v.". OED Online. Oxford University Press [viitattu 23.3.2021].

Puolueohjelmat

Keskusta. 2010. Suomen Keskustan periaatteellinen toimintasuunnitelma vuosille 2010–2012.

Kokoomus. 2020. K62020 - Kuusi kohtalonkysymystä kaksikymmentäluvulle.

Perussuomalaiset. 2011. Suomalaiselle sopivin. Perussuomalaiset r.p:n eduskuntavaaliohjelma 2011.

Perussuomalaiset. 2019. Perussuomalainen EU-politiikka.

Perussuomalaiset. 2021. Asiat tärkeysjärjestykseen -kuntavaaliohjelma.

Vasemmistoliitto. 2013. Kohti hyvinvointiunionia – Vasemmiston EU-vaaliohjelma 2014.

Vasemmistoliitto. 2017. Osallisuus, itsemääräämisoikeus ja kestävyys! Vasemmistoliiton esitys sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamiseksi.

Vihreät. 2019. Millaisen Euroopan haluat rakentaa? – Eurovaaliohjelma 2019.